

ZVAIGZNE

1953

№ 14

Smiltenes rajona kolchozā «Uzvara» veic meliorācijas darbus ar daudzkausu drenu ekskavatoru ET-141.

P. Viksnas foto

TRĪSPADSMIT GADI

Pienācis 1953. gada 21. jūlijs. Apritējis vēl viens gads kopš tā vēsturiskā brīža, kad latviešu tauta, piepildidama paaudžu paaudžu ilgas un vēlēšanās, droši nostājās uz padomju dzīves ceļa. Strādnieks, darba zemnieks, darba inteliģents — mūsu tautas lielais vairākums — viņās neaizmirstamajās dienās kļuva par savā likteņa vienīgajiem kaldinātājiem un noteicējiem. Tautai, kas gadu simtos pati sevi bija dēvējusi par bāreni un sērdieni, padomju īstenībā sākās jauna dzīve, kuras aktīvi līdzveidotāji un tālāk cēlāji mēs esam.

21. jūlijs ir kļuvis par skaistiem cīņas un darba uzvaru svētkiem, kas, vainagodami vienu darba cēlienu, ievada nākamo — vēl spraigāku, vēl raženāku. To vērojot, kļūst skaidri redzama Padomju Latvijas spēja izaugsme, kas visās nozarēs norisinās pēc likuma: aizvien ātrāk uz priekšu, aizvien straujāk augšup! Šai apziņā, ko ierosina un ik soli apstiprina dzīves īstenība, sakņojas tautas laime, vēlēšanās paveikt daudz lielu un slaveno darbu un kļūt par komunisma triumfa aculieciniekiem mūsu Dzimtenē.

Padomju Latvijas trīspadsmitais pastāvēšanas gads nesis jaunas socialisma uzvaras it visās jomās kā latviešu tautas, tā arī ikviena tās locekļa dzīvē. Vēl vairāk izauguši un norūdījušies, kļuvuši garīgi daiļāki un bagātāki esam mēs paši. Vēl lielākā pārticībā un labklājībā dzīvo mūsu ģimenes. Tāds ir kopīgais vērtējums, pie kura, atskatoties aizvadītajā darba cēlienā, nonāk ikviens mūsu republikas pilsonis. Šai apziņā un pārticībā, kam neskaitāmi dzīves fakti piedod konkrētu atveidu, sakņojas mūsu svētku prieks un cildenā gadskārtas dienas sajūsma.

Jau piektās piecgades pirmajā gadā Padomju Latvijas rūpniecība iespēja dot 3,6 reizes vairāk produkcijas nekā pirms kara 1940. gadā. Jaunās piecgades otrajā gadā republikas rūpniecības kopprodukcija pieauga vēl par 13 procentiem. Tie ir tādi attīstības tempi, kādus nepazīna un nevarēja apjaust nekad agrāk.

Republikas rūpniecības attīstības aizraujošajā ainā saredzam

Mūsu republikas pilsētas izdaiļotas krāšņiem apstādījumiem un skveriem. Attēlā: Uzvaras laukuma apstādījumi Liepājā.

Padomju Latvijas zvejnīki iegūst bagātīgus lomus, izlietojot modernu zvejas tehniku. Attēlā: jaunie zvejas traļi Mangaļu ostā.

drošu kļu jauniem, vēl straujākiem attīstības tempiem tuvākajā un tālākajā nākotnē. Mūsu rūpniecības kvalitatīvajā sastāvā notikušas būtiskas izmaiņas. To rezultātā, piemēram, Rīgā — republikas rūpniecības centrā — noteiktā pārsvarā jau ir mašīnu un ražošanas līdzekļu ražotāji uzņēmumi. Plektās piegādes plānā noteikts, ka līdztekus rūpnieciskās ražošanas līmeņa pieaugumam par 70 procentiem tai pašā laikā mašīnu un dažādu iekārtu ražošanai jāpieaug aptuveni par 80 procentiem. Tas viss rāda, cik strauji mūsu republikas rūpniecībā izvērsas tās tālākās attīstības galvenie dzinējspēki. Secinājums, ka mūsu šīsdiēnas panākumi ir

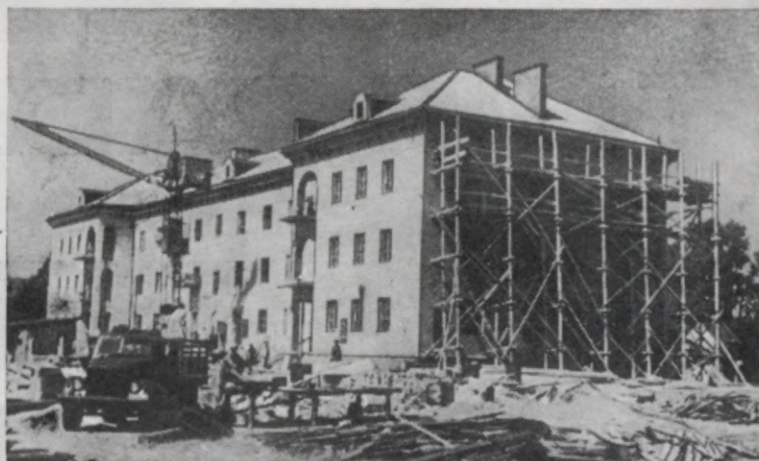
Rīgas turbomehāniskās rūpnīcas kolektīvs izvērsis socialistisko sacensību par godu Padomju Latvijas 13. gadadienai. Grigorija Koroļeva vadītā montāžas atslēdznieku brigāde, kas montē spēcīgos kūdras sūkņus, izpilda divas normas maiņā.

Attēlā: G. Koroļevs un atslēdznieks Aleksandrs Ulanovs beidz montēt kūdras sūkni.

Pēckara gados Padomju Latvijā norisinājušies notikumi, kurus nozīmības ziņā var pielīdzināt vēsturiskajām uzvarām 1940. gada jūnijā un jūlijā. Tā ir kolchozu iekārtas pilnīga uzvara republikas laukos. Šis uzvaras gājienš turpinās ar neatvairāmu spēku.

Pēdējo triju gadu laikā kolchozu pamatlīdzekļi palielinājušies

skolās un dažādosursos mācās katrs otrais strādnieks. Plecu pie pleca ar zinātnes un tehnikas darbiniekiem lielajā darba cīņā iziet mūsu kolchoznieki un padomju saimniecību strādnieki. Republikas kolektīvajās saimniecībās jau strādā 2476 lauksaimniecības specialisti, bet līdz piegādes beigām tiks sagatavoti vēl 4366 specialisti.

Rīdzinieku vajadzībām celj jaunas dzīvojamās ēkas. Attēlā: dzīvojamā nama jaunceltne Ventspils ielā, kuru šoruden nodos darbaļaužu ekspluatācijā.

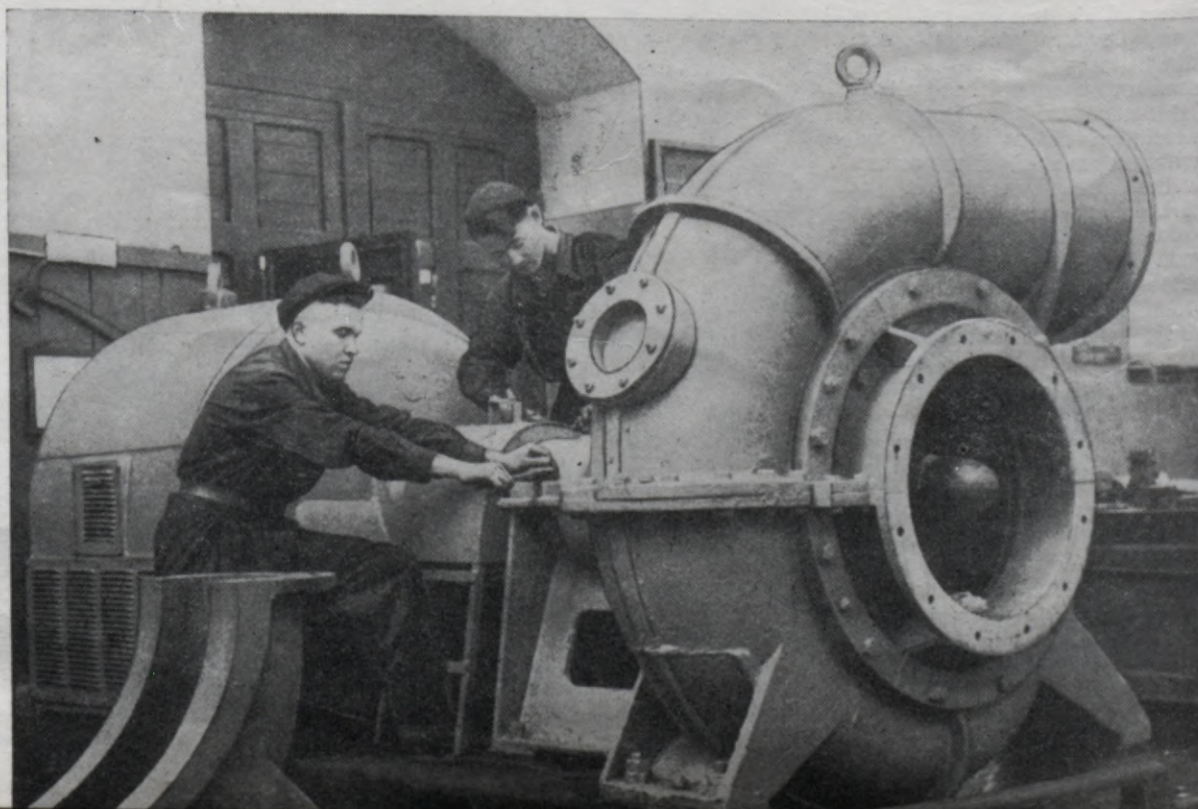
gandrīz par 220 miljoniem rubļu, bet kolchozu nedalāmie fondi pagājušajā gadā pieauga, salīdzinot ar 1949. gadu, gandrīz 1,8 reizes. Kolchozu ienākumi 1951. gadā pārsniedza iepriekšējā gada ienākumus par 85,8 miljoniem rubļu. 1952. gadā kolchozu ienākumi tikai no lopkopības vien palielinājās vairāk nekā par 50 miljoniem rubļu. Ja 1949. gadā mūsu republikā bija tikai divi kolchozi miljonāri, bet 1951. gadā to jau bija 55, tad pašlaik tādu kolchozu ir 85. Tikai 1952. gadā vien par 107.000 ha Latvijas laukos palielinājās sējumplatība, pie kam lielāko tiesu tas tika panākts, atkarojot zemi purvājiem.

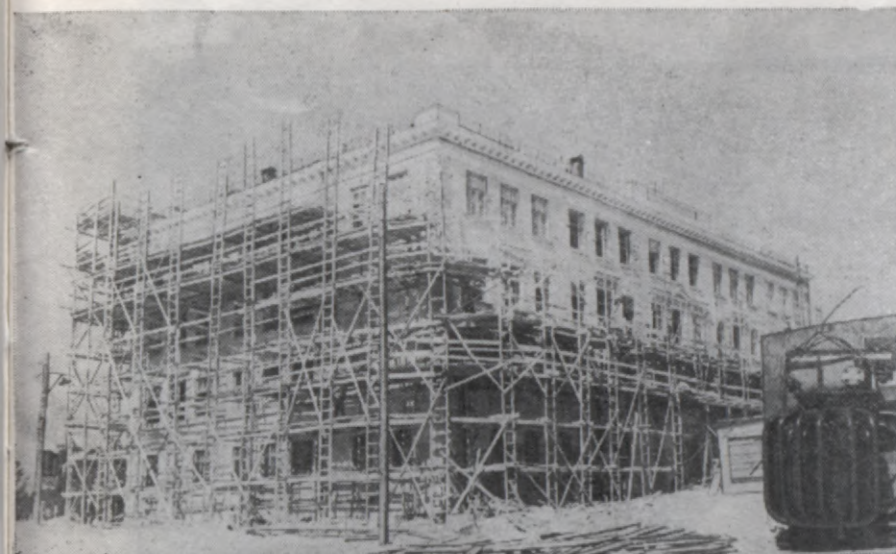
Padomju Latvijas trīspadsmitajā pastāvēšanas gadā tālāk audzis arī pats cilvēks — mūsu republikas pilsonis. Par gluži parastu parādību tagad uzskatāms tas, ka, piemēram, VEF-a, Rīgas mašīnbūves rūpnīcā, Autoelektropiederumu un citās rūpnīcās vidējās vispārīzglītojošās un specialajās

Plaši atvērtas republikas mācību iestāžu durvis. Jaunajā mācību gadā mūsu republikas augstskolas uzņems ap 3000 studentu. Desmiti, pat simti nākamo specialistu turpinās izglītību slavenākajās padomju zemes universitātes un institutos Maskavā, Leningradā un citās pilsētās. Bet ar visu to tuvākajos gados vēl nebūs iespējams apmierināt mūsu dzīves aizvien pieaugošās vajadzības pēc augsti izglītotiem un praktiski norūditiem savas lietas zinātniekiem.

So skaitļu un faktu virkni varētu turpināt. Tos ikviens var papildināt ar saviem pieredzējumiem. Šie fakti vēl un vēlreiz apstiprina lielo patiesību, ka Padomju Latvijas trīspadsmitajā pastāvēšanas gadā esam spēruši krietnu soli tuvāk komunismam.

Sajā izaugsmes un augšupejas brīnumainajā ainā skaidri saskatāmi tie mūžam neizsīkstošie spēka avoti, kas mūsu ļaudis vada no uzvaras uz uzvaru.

Soruden bolderājiešu bērni uzsāks mācības jaunā skolā.
Attēlā: jaunuzceltā vidusskola Bolderājā.

Pēckara gados Daugavpili atklātas vajākas jaunas autobusu līnijas, kas saista Daugavpili ar kaimiņu rajonu centriem. Attēlā: autobuss «ZIS-155» Daugavpils ielās.

Liepāja. Dzīvojamā nama būvdarbos K. Marksa ielā 9/11 teicami strādā jaunā mūrnieka F. Taubes brigade.

Sogad liepājnieku ekspluatācijā nodots jaunais dzīvojamais nams K. Marksa ielā 43.

LTA, V. Gaiļa, Z. Legzdīņa un P. Videnieka foto

Visi patiesi lielais un paliekošais padomju tautas dzīvē ir saņemts Komunistiskās partijas tiesā vādībā. Partijas gudrajos norādījumos meklējams kā sākums, tā piepildījums pašam drosmīgākajām iecerēm un grandiozākajiem plāniem. Ceļš uz uzvaru aizvien ved pa partijas nosprausto gultni. Katra novirzīšanās no tā rada neveiksmes un lej ūdeni uz lenalidnieka dzirnavām.

Monolita vienība un cieša saliedētība ap Komunistisko partiju ir un vienmēr paliks mūsu laimes un drošības nesatricināmais pamats. Kā viens virs padomju ļaužu miljoni nostājas pret katru, kas uzdrīkstas graut partijas un tautas svēto vienību, uzkundzēties partijai un tautai, piekopt tai naidīgu politiku. Ar naidu un riebumu padomju tauta pienagloja piekauna staba nesen atmaskoto partijas un tautas lenalidnieku — buržuazisko izdzimteni Beriju. Mūsu zemes darbaļaužu miljoni vēl vairāk asina revolucionāro modrību, vēl jo ciešāk saliedējas ap Komunistisko partiju.

Latviešu tauta, sagaidot savas padomju republikas gadadienu, demonstrē bezgalīgu uzticību Komunistiskajai partijai un nelokāmu apņemšanos arvien vadīties no partijas norādījumiem. Tā ir dro-

šākā ķīla turpmākajiem panākumiem komunisma celtniecībā.

Padomju vara atraisījusi latviešu tautas radošos spēkus. Vienkārši darba cilvēki, kas nāk no pašām tautas dzīlēm, sekmīgi piedalās valsts pārvaldīšanā, lauž vecās darba normas, nodibinādami jaunas, uzrāda neapslāpējamu patriotisku aktivitāti visās dzīves un darba nozarēs.

Grandiozajā cīņā par komunisma saules apmirdzētu nākotni latviešu tauta nav viena. Brālīgo republiku saimē Padomju Latvijai tiek veļta izcila uzmanība un sniegts sevišķi liels atbalsts. Padomju tautu brālības varena spēks skaidri sajūtam katrā mūsu darbā un ikdienas solī. Tas ir viens no diženās komunisma celtnes svarīgākajiem stūrakmeļiem, ko stiprināt ir ikviena padomju patriota svēts pienākums.

Augsti paceltu galvu, mierīgā sava spēka apziņā, cieši pārliecināti par miera, demokrātijas un socialisma galīgo uzvaru, republikas darbaļaudis pārkāpj Padomju Latvijas pastāvēšanas četrpadsmitā gada sliekšni. Mēs zinām: Latvijas zeme ir padomju zeme un Latvijas debesis — padomju debesis. Uz šīs zemes tagad plaukst jauna dzīve, kurā valda taisnība un darbs.

Starpkolchozu elektrostacija «Tautu draudzība» pie Drisvjatu ezera.

Z. Legzdīņa foto

MIERA UN DRAUDZĪBAS UGUNIS

«Kopīgiem spēkiem uzcelt hidroelektrostaciju pie Drisvjatu ezera. Apliecinot tautu nesatricināmo draudzību, kuras spilgta izpausme ir šī celtnie uz triju brālīgo republiku robežām, nosaukt HES «Tautu draudzība».

No Baltkrievijas PSR, Latvijas PSR un Lietuvas PSR kaimiņu kolchozu pārstāvju apspriedes lēmuma.

Pie baltkrievu, latviešu un lietuviešu ciemiem brīvi skalojas varēnā, nepārredzamā Drisvjatu

ezerā ūdeņi. Paies vēl dažas dienas, un ezera ūdeņi iedarbinās turbīnas, pa vadiem sāks plūst elektriskā strāva. Iedegsies brālīgo kaimiņu republiku kolchoznieku hidroelektrostācijas «Tautu draudzība» uguns.

Drisvjatu ciema Molotova vārdā nosauktajā lauksaimniecības artelī visi — jauni un veci —

apgalvo, ka neviens cits kā «ārzemnieks» Michails Ivanovičs Samusenoks pirmais izteicis domu par starpkolchozu hidroelektrostācijas celšanu uz senatnīgā ezera. Arī pats viņš nepalāz izdevīgu brīdi, lai padīzotos — sak', lūk, kā tagad valstiski visām lietām jāpieiet.

— Ne par velti mēs mūsu «ār-

zemnieku» ievēlējām par ciema padomes deputatu, — ar neslēptu sirsnību runā Samusenoka kaimiņi.

Pirmo reizi dzirdot tādas valodas, mēs nesaprašanā jautājam, kā gan ārvalsts pavalstnieks var būt kolchoznieku pārstāvis valsts varas organā.

— Michails Ivanovičs mūsu... Viņš ir Padomju Savienības pilsonis, — šaubas centās izklaidēt slavenais namdaru brigadieris Vladislavs Morozs.

Bet pilnīgi šo jautājumu noskaidroja pats Samusenoks.

— Redziet, — iesāka viņš, — pirms septiņdesmit pieciem gadiem es piedzimu Drisvjatu ezera ziemeļu krastā, tur, kur atrodas latviešu ciemi. Vēl biju pavisam mazs niekkalbis, kad mans tēvs — nelaimes un trūkuma vajāts kalps — pārveda ģimeni ezera otrā krastā — uz baltkrievu sādžu Drisvjati. Te es izaugu, apprecējos, līdz ausīm ielīdīs parādos, nopirku no barona Iskuļa pusotra hektara zemes. Ar vārdu sakot, saimniecību iekārtoju. Bet bija gan īpašums — vieni akmeņi.

Večuks veikli uztina smēķi, aizpīēja, pēc tam turpināja:

— Kad Rietumbaltkrieviju sagrāba panu Polija, policijā kategoriski atteicās man izdot pasi. «Tu esi ārzemnieks, — viņi paziņoja. — Zeme, uz kuras tu esi dzimis, pašreiz atrodas «neatkarīgās» Latvijas robežās. Tātad tu esi citas valsts — Latvijas pavalstnieks.»

Michails Ivanovičs vienu pēc otra nosauca Drisvjatu ciema «ārzemniekus» — Pāvilu un Andreju Madžulejus, Vasiliju Plisko, Grinevičus, Tokarevus un daudzus citus, kas dzimuši latviešu sādžā Upesmuižā. Visiem viņiem, kad Rietumbaltkrievijā valdīja bur-

žuazija, bija liegta pilsoņu tiesības.

— Mūsu ezers, tas tik ir ezeriņš... — ieminējās Vladislavs Morozs. — Pretējos krastos arī visskaidrākā dienā nesaredzēsi. No tēvutēvu laikiem tas apskalo baltkrievu, latviešu un lietuviešu zemi. Bet tie, ko domā — izgudroja robežu, salika robežstabus un ar varēm gribēja atraut draugu no drauga...

Buržuaziskie nacionalisti pielika visus spēkus, lai kurinātu nacionālo naidu starp pieezera novada iedzīvotājiem. Bet Drisvātu ezera krastos aizvien biežāk un biežāk atskanēja dziesma: «No Austrumu zemes saule lec...» Ezermalas laudis ticēja un zināja, ka padomju kaimiņi palīdzēs arī viņu novadam celt istu dzīvi, padarīs to gaulainu, pilnu laimes un prieka.

Piepildījās darba cilvēku sapņi. Pār Rietumbaltkrieviju, Latviju un Lietuvu atausa jaunās, brīvās dzīves rīts. Padomju varas gados līdz nepazīšanai pārveidotās zilo ezeru zeme, to ezeru, kurj vēl ne visai sen šķīra brālīgās tautas.

Sodien uz triju Savienoto Padomju republiku robežām atrodas trīs lielas kolektīvas saimniecības — Drisvātu ciemā Molotova vārdā nosauktais baltkrievu lauksaimniecības artelis, Sverdlova vārdā nosauktais latviešu kolchozs Upesmuižas ciemā un Ādama Mickeviča vārdā nosauktais lietuviešu lauksaimniecības artelis Kļikaļnicu sādžā. Šie kolchozi no dienas dienā aug, nostiprinās un drošiem soļiem iet pa nepārtraukta uzplaukuma ceļu.

1951. gada rudenī Drisvātu ezera krastā kolchoznieks Michails Ivanovičs Samusenoks, tas pats Samusenoks, kuru savā laikā panu Polija nicinoši saukāja par «ārzemnieku», sarunājās ar savu veco draugu un kaimiņu Ivanu Iljiču Michailovu.

— Aizsprostot ezera ūdeņus ar dambi, uzcelt hidroelektrostaciju — lūk, tas tik būtu ko vērts, — draugam skaidroja Samusenoks. — Pienācis laiks arī mums par elektrību padomāt...

— Attopies, Michail, — atrauca sirmgalvis, — vai tad ar viena ciema spēkiem tas iespējams...

Bet Michails Ivanovičs, it kā tādu iebildumu jau gaidījis, ar drošu pārliecību atbildēja:

— Viena ciema spēkiem? Bet kādēļ kaimiņus nepiemini? Latvieši un lietuvieši labam pasākumam atbalstu neliegs...

Ivans Iljičs gribēja parādīt, ka arī viņš nav uz mutes kritis.

— Vai esi kādreiz dzirdējis par Niagaras ūdenskritumu? — pēkšņi jautāja viņš draugam. Un, nesagaidījis atbildi, turpināja:

— Tas ir vislielākais ūdenskritums pasaulē. Lasīju, ka jau sen amerikāņi tur sadomājuši uzcelt hidroelektrostaciju. Pat projekts bijis sastādīts. Un iznācis tā, ka projekts ir, bet stacijas nav. Amerika un Kanada, uz kuru robežas atrodas šis ūdenskritums, nekādējādi nevar savā starpā vienoties par celtniecības noteikumiem.

Celtniecības darbus priekšzīmīgi veic mūrnieku brigadieris L. Dēdēlis no Griņas rajona Sverdlova vārdā nosauktā kolchoza.

Dzirdēju, ka vēl līdz šai dienai tirgojoties.

Samusenoks no tiesas noskaidrās par šādu negaldītu argumentu.

— Ko tu, draudzīn, mels. Kapitalistiskās zemes gribi ar Padomju lielvalsti salīdzināt? Jeb vai vecuma dienās esi pavisam saprašanu pazaudējis? Ja mūsu valsti tu iesāc kādu derīgu lietu, skaties, visa tauta tev nāk palīgā.

— Šī saruna turpinājās Molotova vārdā nosauktā kolchoza valdē. Visi vienprātīgi piekrita, ka Michails Ivanoviča Samusenoka ierosinājums ir vērtīgs un pelna ievērību. Nolēma šo jautājumu neatlikt uz ilgu laiku, bet jau visā drīzumā aprunāties ar kaimiņu — latviešu un lietuviešu kolchozniekiem.

Upesmuižas un Kļikaļnicas kolchozu aktivisti ieradās Drisvātu lauksaimniecības arteli.

Nolēma uzsākt celtniecību. Starprepublikaniskajai kolchozu hidroelektrostacijai deva vārdu «Tautu draudzība».

Valdība uzmēmas segt visus izdevumus, kas saistīti ar hidroelektrostācijas «Tautu draudzība» pētīšanas darbiem un projektēšanu. Lauksaimniecības arteļiem, šīs celtniecības dalībniekiem, uz divdesmit gadiem piešķīra kreditu trīs miljonu rubļu apmērā.

Mūžam neaizmirstams šejienišiem ir 1952. gada 8. jūnijs. Šai dienā kolchoznieki svinīgi lika pamatus savai hidroelektrostacijai.

Celtniecības darbi izvērās straujos tempos. Būvvieta pienāca aizvien jauni mehānismi, mūsu Dzimtenes rūpnīcās ražotas spēcīgas mašīnas: ekskavatori un buldozeri, skreperi un vilcēji, lentas transportieri un betona maisītāji, traktori un greideri, torņa celtnis un pašizgāzējas automašīnas. Vairāk nekā astoņdesmit Krievijas Federācijas, Baltkrievijas, Latvijas, Lietuvas, Ukrainas, Azerbaidžanas, Gruzijas, Armēnijas un citu savienoto republiku rūpnīcu kolektīvi ar mīlestību izpildīja tautas celtnes pasūtījumus.

Vienā no celtnieku sienas avīzes «Par lauku elektrifikāciju» numuriem lasām par kravām, kas nepārtrauktā straumē plūst uz Drisvātu ciemu: no Sverdlovskas — elektroskaitītāji, no Leningradas — elektromotori, no Rīgas — metlacha plāksnes, no Taganrogas — tērauds, no Minskas — elektromēraparāti, no Baku un Groznijas — naftas produkti, no Tallinas — cements.

Dzimtenes lielā gādība iedvesmoja kolchozniekus. Ziemas aukstumā un pavasara šķīdonī, sa-

Taboras MTS traktorists Vadims Sivercovs strādā elektrostācijas būvdarbos no pirmajām celtniecības dienām.

sprindzinātā cīņā ar plūdēm celtnieki strādāja pašreizējā. Un, lūk, pašreiz, pēc gada, veco dzirnavu vietā, ko kādreiz cēlušas dzimtajaužu rokas, paceļas staltā HES ēka, kas mūžos paudīs padomju tautu spēku un nesatricināmo draudzību. Cetras varenas kolonas balsta celtnes portīku, uz kura iekalti dziļu domu pilni vārdi: «HES «Tautu draudzība». Ēkas frontonu rotā valsts ģērbonis, bet virs tā plīvo Padomju valsts sarkanais karogs.

Galvenās celtnes betona blokā uzstādītas divas turbīnas. Celtnieki savienojuši šīs turbīnas ar diviem ģeneratoriem.

Par īsā laikā veikto darbu vērienu runā šādi skaitļi: kolchoznieki izrakuši 22 tūkstoš kubikmetrus grunts, dambja uzbērumam izlietojuši 16 tūkstoš kubikmetru zemes, iemūrējuši divi tūkstoš kubikmetru šķembu un dzelzsbetona, izrakuši novad- un pievadkanalu, pār savienojošo kanālu uzcelts tilts.

Aizsprostojot Opibardas upi, kolchoznieki izmainīja tās senso tecējumu un piespieda to savus ūdeņus atdot Drisvjatu ezeram. Tas dos ezeram papildus 35 miljonus kubikmetrus ūdens gadā.

Drisvjatu hidroelektrostacija, kuras enerģija pa vadiem plūdis uz Baltkrievijas, Latvijas un Lietuvas kolchoziem, pilnīgi automatizēta. To vadīs viens cilvēks.

...Skaņa, daudz balsīga dziesma aizspurdza pār zilajiem Drisvjatu ezera ūdeņiem, izbaidot baltspārnaino kaiju baru. Dziesma auga, pletās plašumā, kļuva spēcīgāka, aizraujot ar savu lejtīgo melodiju un jūsmīgiem, no sirds nākošiem vārdiem:

*Liela velte ļaudīm būs
Gaisma, kas šeit atmirdzēs;
Treju republiku tautas
Tālu tāl to saredzēs.*

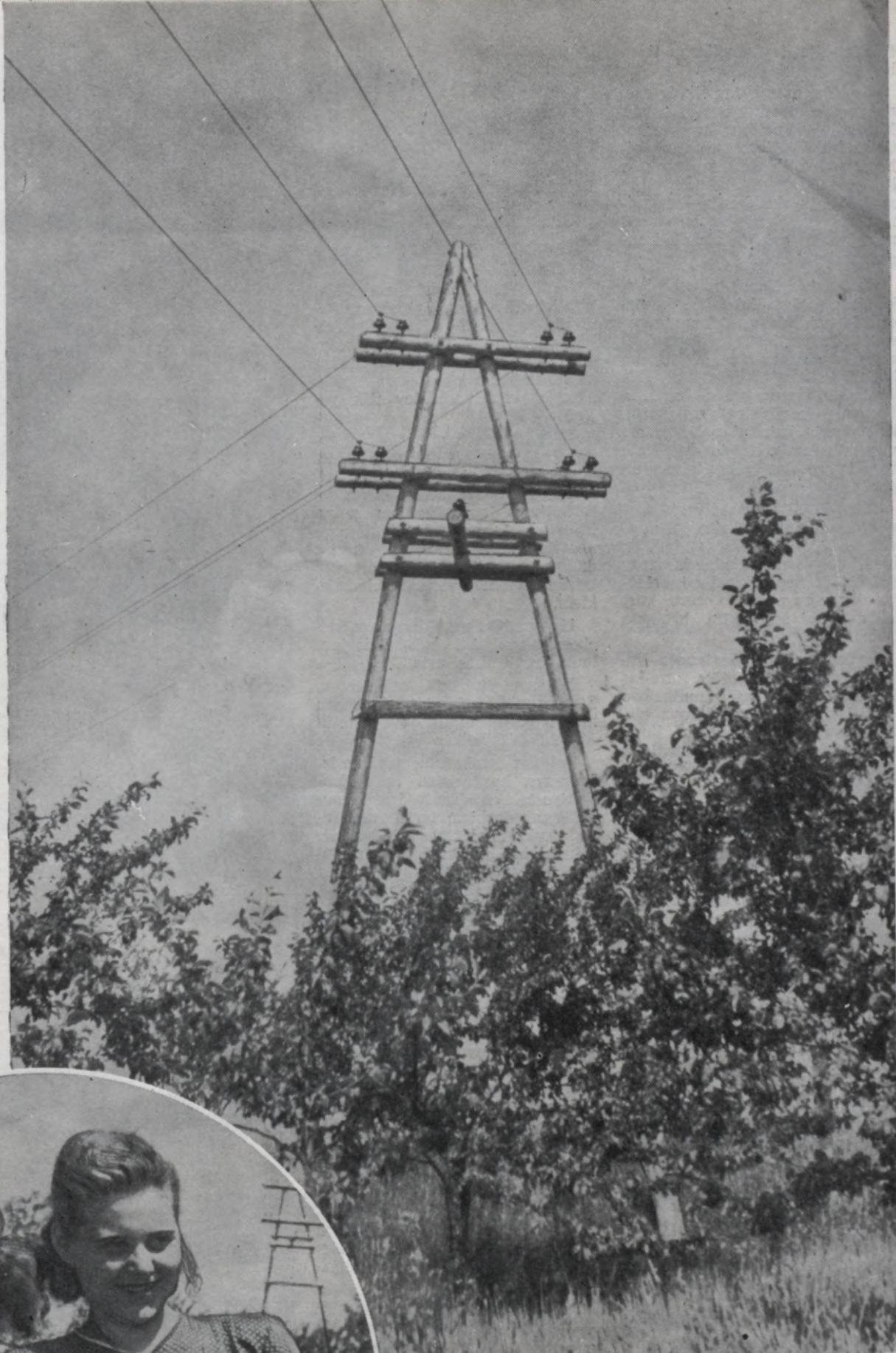

Pa augstsprieguma vadiem elektriskā strāva plūdis uz Latgales kolchoziem.

Caklākās elektrostācijas celtnieces ir draudzenes Katrīna Kelpša un Saļina Melņika.

Drīzī, ļoti drīz ledegsies jaunās HES uguns. Par to pieezeru novadā stāsta viss. Gan tas, ka augstsprieguma līnija no Drisvjatu ciema jau aizstiepjas 120 kilometru attālumā, gan lauku elektromehaniķu darbs, kuri uzstāda kuļšanas vietās un fermās spēcīgus motorus, gan kolchoznieču rosme patērētāju biedrību veikalos, kur pārdod elektriskās spuldzes, gludekļus un plītiņas.

Ar nepacietību mirkli, kad pa vadiem plūdis elektriskā strāva,

gaida arī Drīsvjatu elektrostacijas aktīvie celtnieki — Sverdlova vārdā nosauktā lauksaimniecības arteļa biedri Latvijas Padomju Socialistiskajā Republikā. Šeit visās 182 dzīvojamās mājās iedegsies Iljiča spuldzes. Bet visvairāk kolchozniekus priecē tas, ka elektroenerģija ļaus pilnīgi mehanizēt darba ietilpīgos procesus.

Upesmuižas ciemā aprēķināts, ka tikai govju slaukšana vien ar elektriskajiem aparātiem ietaupīs kolchozam gadā divi tūkstoši darba dienu. Elektrificētā ūdenssūknešana atļaus gadā ietaupīt apmēram 1375 darba dienas. Divi ar pus tūkstoši darba dienu paredzēti iegūt, kuļot, attīrot un šķīrojot sēklas ar elektrību. Ar elektrību šeit apsildīs siltumnīcas un lecekļus.

Starpkolchozu hidroelektrostacijas celāji ne tikai pamodinājuši jaunai dzīvei novadu, bet arī krietni auguši paši, būvdarbu gaitā apguvuši tehniku, daudz un neatlaidīgi mācījušies.

Sverdlova vārdā nosauktā lauksaimniecības arteļa jauno kolchoznieku Leonardu Dedeli pamatoti sauc par celtniecības veterānu. Viņš ieradās šeit, kad trasē vēl notika pētniecības darbi. Sākumā Leonards palīdzēja topografiem un ģeodezistiem, bija zemes racējs, pēc tam apguva mūrnieka un armatūru licēja specialitātes, vadīja betonētāju brigādi. Viņš nopietni mācās, iegūst jaunas un atkal jaunas zināšanas. Vakaros, beidzis darbu, Leonards apmeklēja kursus, kuros gatavo elektrīku kadrus. Leonards Dedelis strādās stacijā, kas viņam kļuvusi tik mīļa un tuva.

Par mūrdarbu meistaru celtniecībā kļuvis arī cits šī arteļa kolchoznieks — Nikolajs Jančevskis. Ivans Pivarovičs no Molotova vārdā nosauktā baltkrievu kolchoza HES celtniecībā apguvis trīs profesijas — skrepera, ekskavatora un buldozera vadītāja arodus. Naksnīgajās debesīs tālu atblāzmojas spilgti zilu liesmu kūļi — tur pēdējos elektrometināšanas darbus beidz kolchoznieks Ivans Voitkevičs.

Celtniecības laikā līdz nepazīšanai pārveidojies Drīsvjatu ciems. To apgaismo pagaidu elektrostacijas ugunis, kas dod iespēju strādāt trasē visu diennakti. Ierīkots radiotranslācijas mezgls.

Netālu no hidroelektrostacijas galvenās celtnes izaugusi skaista ēka. Tur iekārto starprepublikānisku Agrotehniskās kultūras namu. Katru gadu šeit rīkos triju brālīgo republiku apkārtējo kolchozu lauksaimniecības izstādes. Kolchoznieku rīcībā nodos lekciju un kino zāli, Mičurina laboratoriju un biblioteku.

Bieži viesi Drīsvjatos ir dzejnieki un komponisti, rakstnieki un mākslinieki, kas savus jaunus dar-

bus veltī starpkolchozu HES celtniecībai. Baltkrievijas PSR Tautas dzejnieks Petrus Brovka raksta stāstu par stacijas celājiem. Viņa dziesmu «Slava draudzībai» dzied visos ciemos. Šī dziesma tagad kļuvusi par īstu tautas dziesmu.

*Hidrostatiju ceļ saime vienota:
Lietuvieši, baltkrievi un latvieši.
Sūrā diena sen jau viņiem
aizmirsta.*

*Tā kā mīļi brāļi viņi kļuvuši.
— Tautu draudzība — tie
vārdu devuši
Hidrostatijai, ko kopā cēluši.*

Novadā, kur satek triju brālīgo republiku robežas, populāra arī dzejnieka Rusaka dziesma «Uzlēkusi saule skaidra...», kurai muziku komponējis Lukass. Desmitiem etidu savām nākošajām gleznām būvvieta uzmetuši Viļņas gleznotājs T. Brukmans, Minskas — P. Kročaļens un Daugavpils — V. Paršikovs.

... Pirms nedaudz dienām Molotova vārdā nosauktā lauksaimniecības arteļa priekšsēdētājs Pavils Jaunzems, runājot HES celtnieku sanāksmē, teica, ka mūsu tauta sasniegusi jaunus apvārsņus.

Vienotā ierindā plecu pie pleca Padomju Savienības brālīgās tautas ceļ komunisma rītdienu.

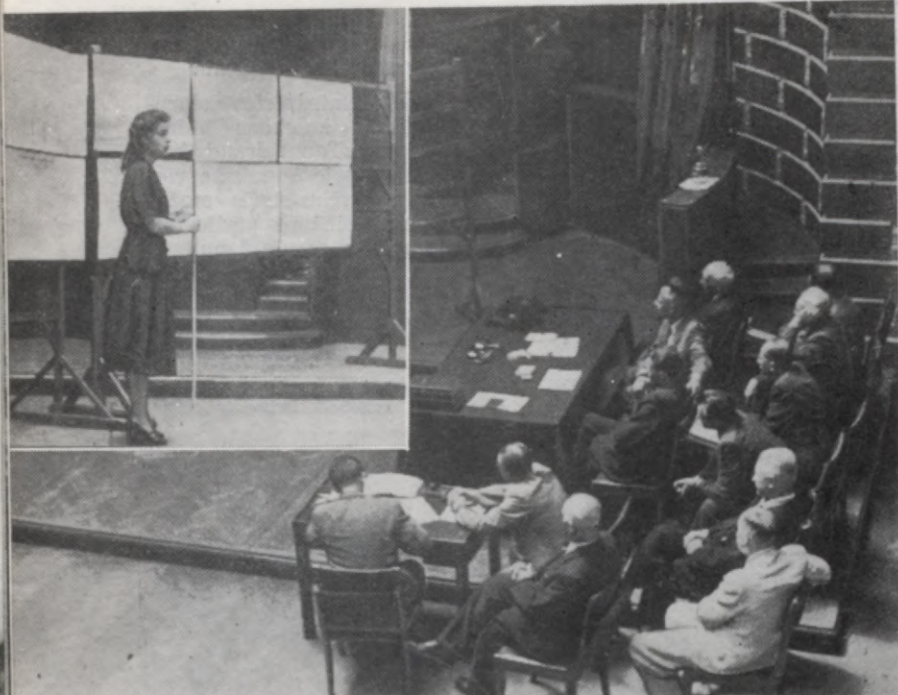
Un, kad iemirdzēsies starprepublikāniskās kolchozu hidroelektrostacijas «Tautu draudzība» ugunis, tās starojošā gaisma viesīs padomju cilvēku sirdīs možumu un nesatricināmu pārliecību par lielā mērķa sasniegšanu.

**J. Borodovskis,
P. Simončiks,**

Baltkrievijas PSR Polockas apgabala Drīsvjatu ciemā

Spēkstacijas celtniecības darbus veic ar modernas tehnikas palīdzību. Attēlā: buldozers nolīdzina elektrostacijas apkārti, kuru izdaiļos puķēm un košuma krūmiem.

Ainas Briedes-Baturinas diplomdarbu Valsts eksaminācijas komisija novērtēja teicami. Attēlā pa kreisi: Aina Briede-Baturina aizstāv diplomdarbu.

L. Noras foto

Ja un nolēma izsniegt viņai diplomu ar izcilību. Ainas sapnis kļuva par inženieri piepildījies.

— Gribu ziedot komunisma celtniecībai visas savas zināšanas un spējas. Tā būs labākā pateicība Dzimtenei, kas man, tāpat kā daudziem citiem padomju jauniešiem, deva iespēju sasniegt iecerēto mērķi, — par sevi saka jaunā inženiere.

atspoguļo visjaunākās celtniecības metodes. Darbā rūpīgi analizēti tehniski-ekonomiskie rādītāji. Viss liecina par diplomanda plašajām un vispusīgajām zināšanām rūpniecības un celtniecības jautājumos. Jaunais speciālists pēc augstskolas beigšanas savas iegūtās zināšanas vēltīs Liepājas celtniecībai, strādājot dzīvokļu un civilās celtniecības nozarē.

... Mūsu Dzimteni apskalo 13 jūras. To krastos uzceltas arhitektoniski izteismīgas jūras stacijas. Jūras staciju temu savam diplomdarbam izvēlējusies Ruta Kronenberga.

Jaunā arhitekta izcilniece Ruta Kronenberga pie sava diplomdarba.

Jaunie celtnieki

Sogad inženierceltniecības fakultāti beidza 55 jaunie speciālisti — būvinženieri un arhitekti. Savos diplomdarbos viņi izstrādāja temas, kas cieši saistītas ar mūsu zemes celtniecību. Hidrotehniskās nodaļas diplomandi strādāja pie starpkolchozu hidro-

elektrostaciju un Rīgas krastmalas izbūves projektiem. Ceļu nodaļas nākamie inženieri projektēja republikas automaģistrales un ceļus. Rūpniecības un civilbūvniecības jauno speciālistu diplomu vēltiti termoelektrocentrālēm, slēgtam peldbaseinam, ziemas stadionam, tēraudlīšanas ceļam, bet jaunie arhitekti izstrādāja Rīgas Jūrmalas stacijas, daudzstāvu dzīvojamu ēku, jūras ostu, Valsts Rīgas krievu drāmas teātra un citus projektus.

Veicot savu uzdevumu, diplomandi cieši saistījuši teoretiskās zināšanas ar praksi. Lielākā daļa diplomdarbu guvuši vērtējumu teicami un labi. Nākošie speciālisti jau norīkoti darbā. Viņi būs aktīvi piektās piecgades celtnieki — veidos komunisma un miera celtnes.

Diplomande Aina Briede-Baturina izstrādājusi diplomdarbu par temu: «HES «Koknese» uz N upes».

... Pirms pieciem gadiem Lielā Tēvijas kara dalībniece komjauniete Aina Briede pabeidza 2. Rīgas strādnieku vakarskolu. Viņai pavērsās plaši ceļi nākotnes nodomu piepildīšanai.

Jau līdztekus mācībām vakarskolā Aina strādāja Rīgas projektēšanas trestā par rasētāju. Rasējot dažādos projektus un to detaļas, meitenē modās interese par celtniecību. Aina iestājās inženierceltniecības fakultatē hidrotehniskajā nodaļā. Nemanot sprāgā darbā aizritējuši studiju gadi. Teicamnieces Ainas Briedes-Baturinas diplomdarbu augstu novērtēja Valsts eksaminācijas komisi-

Diplomands mācību teicamnieks Dzintars Āboliņš karavīra tēpu nōvilka drīz pēc Lielā Tēvijas kara. Sāpīgi bija redzēt fašistu nodarīto postu: sagrautās, izlaupītās pilsētas. Toreiz Dzintaram radās nodoms kļūt par celtniecības komandieri-būvinženieri. Kaujās rūdītais nelokāmais raksturs, gribas spēks un uzņēmība veicināja nodoma izvešanu. Dzintars Āboliņš aizstāvēja diplomdarbu par temu «TEC galvenās ēkas projekts». Temas risinājums

Celtnes projekts pauž socialistiskā realisma pamatprincipus — tehnoloģisko, funkcionālo un sadzīves prasību organisku savienojumu ar izteismīgu idejiski māksliniecisku veidolu.

Vēl dažas nedēļas un jaunie speciālisti stāsies Dzimtenes celtnieku varenajā ierindā. Tos gaida plašs ierosmes bagāts darba lauks.

J. Lūsis,
būvinženieris

Par mūsu reprodukciju

Glezna «Jaunā ģeniete» pieder pie labākajiem un populārākajiem izcilā latviešu gleznotāja Kārļa Hūna (1830.—1877.) darbiem. Tā darināta 1870. gadā Francijā, kad mākslinieks tur uzturējās kā Pēterburgas Mākslas akadēmijas stipendiāts.

Glezna spilgti raksturo ne vien attēlotās meitenes sūro likteni, bet pauž par visas viņas tautas neapskaužamo stāvokli, kura kapitalisma apstākļos zaudējusi dzimteni un pastāvīgu dzīves vietu.

Novietodams skrandās tērtās meitenes saules brūnīnāto ķermeni pret spoži apgaismotu, maigi zaļu lapotni un plašo debess zilgmi, mākslinieks pasvīturo savas varones jaunību un brīvības mīlestību. Bet līdztekus tam mēs it labi sajūtam mazā cilvēka vientulību, atstumtību. Izteismīgais darbs uzgleznots ar lielu realistiskās mākslas meistarību, kas dibinās uz dziļām, nopietnām dabas studijām, sabiedrisko apstākļu pazišanu un kvēlu tieksmi izprast patiesību. Tas viss gleznai piešķir spilgti izteiktu demokrātisku virziņu. Mēs nevaram nesajust to sirdssmēdzi, ar kādu

mākslinieks pavēris skatītājam iespēju ielūkoties lielpilsētas ielas nabadzībā, nevienlīdzībā un beztiesīgumā.

Nabadzības un ciešanu temu mākslinieks visbiežāk ietvēris pilsētas un lauku trūcīgo slāņu sadzīves ainās.

Kārļa Hūna jaunrades ceļš iekrīt laikā, kad krievu un vēlāk arī latviešu sabiedriskajā dzīvē sāka mosties un nostiprināties revolucionāri demokrātiskie spēki. Tas māksliniekam palīdzēja kļūt par apgaismības un demokrātisko ideju paudēju, latviešu realistiskās tēlotājas mākslas pamatlicēju. Mākslinieka talants un meistarība tam pavēra atzinības un ievēribas pilnu jaunrades ceļu. Viņš kļuva ne vien par akademiķi un profesoru, bet arī par vienu no pirmajiem slavenās krievu realistiskās mākslas kopas — pērdvīzņiku locekļiem. Mākslinieks visu savu mūžu ziedoja plašām tautas masām. Mums viņš ir dārgs ne vien kā liels mākslinieks, bet arī kā personība, kas palīdzējusi padziļināt un nostiprināt latviešu un krievu tautas kultūras sadraudzību un sadarbību.

A. Eglītis

Būvinženieris Dzintars Āboliņš beidza Latvijas Valsts universitāti ar izcilību.

K. Hūns (1830.—1877.). «Jauna čiganiete».

Valsts latviešu un krievu mākslas muzejs Rīgā

Sporta biedrības «Vārpa» Ogres rajona
sporta sacensībās 100 metru skrējienā
sievietēm uzvarēja Līvija Žagata no
kolchoza «Lāčplēsis» sporta kolektīva.

O. Zīles foto

Kolchoza «Lāčplēsis» moto-
sportisti.

VALMIERAS RŪPNIECĪBAS KOMBINATS ŠODIEN UN RĪT

Svelmē pat debesis pār Valmieru, šķiet, nokaitušas baltas. Bērni un pusaudži meklē patvērumu Gaujā. Pamaļē aug zilgans mākonis, slīdamies tuvāk un tuvāk saulei. Būs lietus.

Valmieras rajona rūpniecības kombināta kalves pagalmā asi smaržo pēc pērnīcas un akmeņogļu dūmiem. Cieši cits pie cita sarindoti rati. Enerģiski ar sarenī rīkojas krāsotāja, bet sejā — nīknums. Nevelcas. Tvelce gurdina. Un tad vēl šī sasodītā sarenel...

— Lūk, biedri direktor, kas par smalku «ražojumu»! Vakar noliktavā saņēmu gluži jaunu, bet šodien jau pagalam! — iesaucas sieviete, ieraudzījusi iznākam no kombināta kantora, kas tepat sētas mājā, garu, kalsenu, drusku plecos saknupušu, pusmūža vīru, un izslīen gaisā izjukušo sarenī, kurai kātiņš vēl gluži balts.

Direktora Oskara Lācuma saulē iedegusi seja apmācas un kuplās, spūrinās uzacis vēl vairāk noliecas pār stingrajām, pat drusku bargajām acīm. Sarene — neapšaubāms brāķis. Jānoskaidro, kurš no Rīgas arteļiem to ražojis, un vainīgi jāsauc pie kārtības! Par produkcijas kvalitāti jācinās ne vien savās mājās.

Ielas pusē no plaši atvērtajām durvīm divstāvu namiņa apakšējā stāvā veļas pagalmā melni dūmi. Cauri tiem tik tikko jaušami pavīd sarkanīga liesma ēzē. Noskan veseris uz laktas un, šķiet, pat skaņa nosmok dūmos un tveicē. Reizē ar dūmu mutuli pa kalves durvīm izveļas drukns, it kā no zaraīna ozola stumbra izcirsts vīrs. Ievīlcis dziļi elpu, viņš norauš ar dūmos nomelnējušā darba vīrvalka piedurkni no pieres rupjas sviedru lāses...

— Nav iespējams strādāt, biedri direktori! — viņš pamāj uz kalves durvīm.

— Redzu jau redzu, Cauci... Kamēr pieturēsies tāds karstums, būs jānāk darbā vēl agrāk. Bet tagad pamēģiniet vēl ielikt logā ventilatoru. Dūmenis nevelk nemaz.

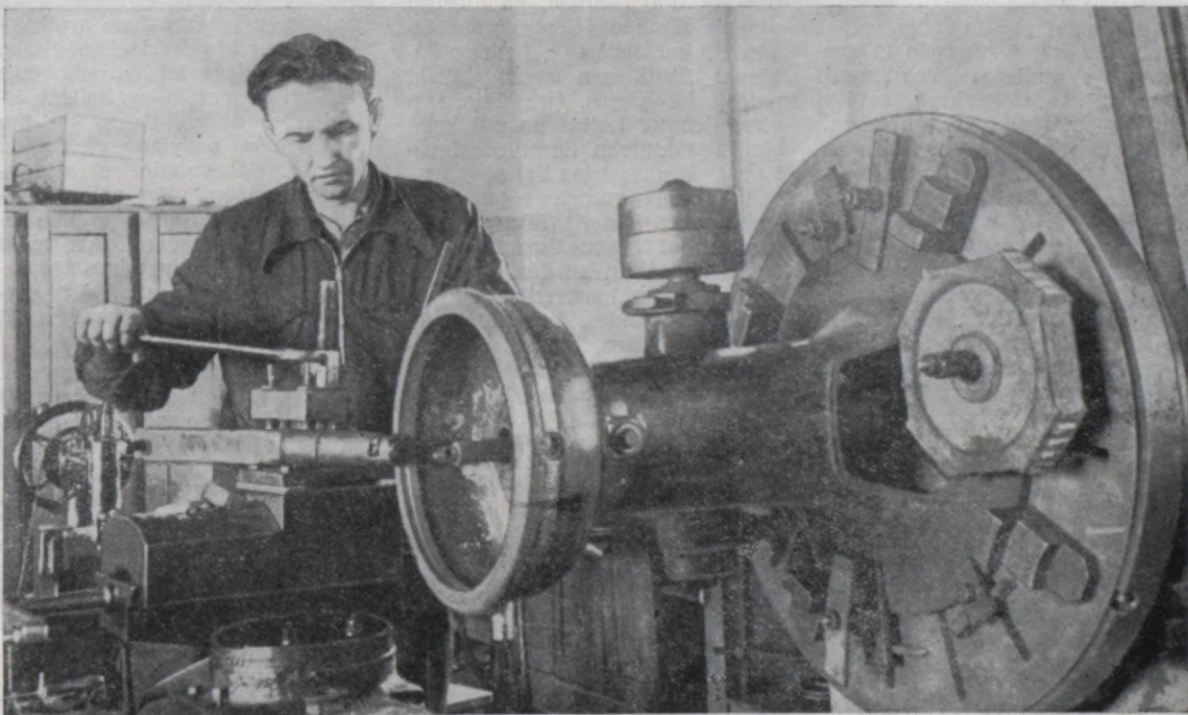
Grūti, to nemaz nevar izteikt, cik grūti tādā svelmē strādāt vecajā kalvē! Privatīpašnieks, kam tā kādreiz piederēja, to ierīkodams, jau nedomāja, ka kalējiem vajadzīgi cilvēciski darba apstākļi. Un tomēr, lai cik grūti, kalēji negaužas. Viņi zina: vēl tikai druscīn druscīn jāpaciešas un tad viss būs citādi, gluži tā, kā lielā rūpnīcā...

Daudz labāk kā kalējiem neklājas arī kombināta mēbeļniekiem. Protams, galdnieku darbnīcās nav dūmu, bet liela šaurība visur. Taču arī galdnieki pacieš šīs neērtības, zinot, ka drīz būs citādi.

Valmieras rajona rūpniecības kombinātam ir vēl daudz citu

Valmieras rūpniecības kombināta kalējs racionalizators J. Caucis pārbauda apkaltos ratus, kas pagatavoti kolchozu vajadzībām.
Z. Legzdīņa foto

Rūpniecības kombināta labākais virpoļājs L. Nigals darbā.

darbnieku. Tā ražojumu skaitā ir gan māla un skārda trauki, gan krāsns podiņi un ķieģeļi. Laba slava ir šuvēju un kurpnieku darbnīcai. Kombinātam pieder arī vairākas dzirnavas. Taču par savu galveno produkciju kombināts uzskata kombinētos darba ratus, ragavas un mēbeles.

Pirmajos kombināta pastāvēšanas gados šis profils vēl nebija tik noteikts, tas iezīmējās tad, kad

sāka domāt par tālāko nākotni. Kādas izejvielas savai rūpniecībai var dot Valmieras rajons? Valmieras rajonā trūkst laba māla, lai varētu ierīkot lielas podnieku darbnīcas, ķieģeļceplis. Toties mežu ar labiem lietās kokiem te ir daudz un netrūkst arī labu amatnieku — galdnieku, kalēju. Mežsaimniecībā un kolchoziem vajag daudz darba ratu un ragavu. Mēbeles var sūtīt ne vien

uz citām Latvijas pilsētām, bet arī uz pārējām republikām. Šie apsvērumi lika kombināta vadībai vēltīt īpašu vērību kalējiem un galdniekiem.

Arī vecajās kalvēs un galdnieku darbnīcās darbs rit pa jaunam. Visur jau pāriets uz rokrocīgu darbu, kas deva iespēju krietni celt darba ražību. Kalēji vien šais gados ir iesnieguši vairākus desmitus dažādu racionalizācijas

Jaunuzcētā kalēju darbnīca.

priekšlikumu. Kalvē par visrosīgākajiem racionalizatoriem kļuva kalēji Caucis un Jansons. Gan abi kopā, gan atsevišķi viņi izgudrojuši daudzas palīgierīces, kas arī vecajā kalvē kalēja smago darbu padara vieglāku, ceļ krietni vien darba ražīgumu, uzlabo kvalitāti.

Nereti tagad Caucis pats brīnās: kādēļ gan agrāk viņš par tādām lietām nedomāja? Pie laktas kalējs aizvadījis raženu mūžu un nosīrmojis, desmitiem gadu cildams smago veseri, bet, lūk, iznāk tā, ka par savu darbu isti domāt viņš ir sācis tikai tagad. Caucis pirmais no kalējiem 1948. gadā iesniedza savu pirmo racionalizācijas priekšlikumu. Tas bija par «garās uguns» ierīkošanu garu metala gabalu sildīšanai. Pirmajos gados kalēji spēja pagatavot mēnesī tikai 10—15 ratu, bet tagad — 80—90 un reizumis pat visu simtu.

Valmieras rajona rūpniecības kombināta kalvē nu ražo tā saucamos «Valmieras kombinētos darba ratus». Pēc kara, sevišķi tad, kad sāka dibināties kolchozi, radās liels pieprasījums pēc labiem darba ratiem. Radās vajadzība konstruēt standarttipa ratus, kas visvairāk būtu piemēroti mūsu republikas apstākļiem. Lauksaimniecības ministrija izsludināja pat īpašu konkursu. Valmieras rūpniecības kombināta racionalizatori Caucis un Arijs Nigals kopā ar Oskaru Lācumi, kurš toreiz bija galvenais inženieris, kon-

struēja ratus, kurus konkursā atzina par vislabākajiem.

«Valmieras ratus» var viegli piemērot visdažādākajām vajadzībām. Tos vispirms var samontēt kā parasto platformu un arī kā parastos «galda ratus». Pieliekot platformai viena veida bortus, rodas smilšu un grants vešanai piemēroti rati. Ar citiem drusku augstākiem bortiem rati tiek piemēroti piena kannu transportēšanai. Bez visām šīm «ierīcēm» «Valmieras ratus» viegli var sadalīt divi daļās, un tad tie ir ērti bakļu, dēļu vai citu kokmateriālu pārvadāšanai.

Valmieras rajona rūpniecības kombināta galdnieki ražo jaukas luksus mēbeles. Tur ir gan kabineti, gan ēdamistabu garnitūras. Ar valmieriešu mēbelēm iekārtots dažs labs dzīvoklis pat Maskavā un Leningradā. Lielu pasūtījumu, par 200.000 rubļiem, valmierieši saņēma no kāda Leningradas instituta, kur iekārtoja fizikālo kabinetu. Tādi sava amata lieliski pratēji kā Ķirpis, Ore, Banderovičs, Brants, Lejiņš un citi kombināta galdnieku darbnīcās izgatavo tiešām skaistas lietas.

Valmieras rajona rūpniecības kombināta vadībai ir labs nodoms: panākt, lai blakus luksus mēbelēm viņu galdnieku darbnīcās ražotu arī gaumīgas, stila ziņā šaķaņotas mēbeles, kas būtu piemērotas maziem dzīvokļiem. Valmieriešu pirmais solis šai virzienā ir jauna veida tachta, ko tikko

sāk ieviest ražošanā. No parastās «liras» tā atšķiras ar to, ka galvenā tai piekombinēts glīts skapītis. Tā virsējā daļa ir atvērta, bet aizvērtā veido mazu pulētu galdiņu. Skapītim vienos sānos ir grāmatu plauktiņš, bet pārējā daļa paredzēta gultas veļas uzglabāšanai. Pamatnes koks no visām pusēm apdarināts vienlīdz labi, tādēļ tachtu var novietot istabā pie jebkuras sienas. Cena šim jaunumam noteikta zemāka nekā parastai «lirai».

... Gar Gaujas kreiso krastu lejpus tiltam tālu aizstiepjas Valmieras rajona rūpniecības kombināta jaunā teritorija. Pārlaid tai skatienu un jūti — šeit top liela rūpnīca. Te jau uzcelti vairāki jauni korpusi, bet pie citiem vēl rīkojas celtnieki.

Jaunā divstāvu korpusa priekšā vīri rosās ap lokomobīlēm. Ražas novākšanas laiks pie durvīm, jāstieidz pēdējie remontti. Šeit atrodas kombināta pirmā lielākā jaunceltne — mehāniskā darbnīca. Tūlīt pie ieejas sirms vectēvs ar cienīgu saimnieka stāju rīkojas pie instrumentu noliktavas. Tālāk cita aiz citas nāk plašas un gaišas telpas, kur dūc dažādas mašīnas. Te remontē gan svarus, gan šujmašīnas, gan automašīnas.

Pagaidām vēl visai raibs ir mehāniskās darbnīcas tehniskais apbruņojums. Pirmais, ko pamanī starp mašīnām, ir jaunā, modernā virpa ar Maskavas rūpniecības «Krasnij Proletarij» marķu. Pie virpas strādā silks zēns. Tas ir komjaunietis Jānis Grāpēns, kurš tikai nesen beidzis Cēsu arodskolu, bet jau kļuvis stachanovietis. Blakus modernajai virpai, kas spēj griezt metālu ar lieliem ātrumiem, redz arī tādas, kas jau nokalpojušas ne vienu vien gadu desmitu. Bet valmierieši arī vecajām mašīnām vairs neļauj strādāt pa vecam. Katrai no tām izdarīti savi uzlabojumi. Arī vecās virpas un citas metalapstrādāšanas mašīnas tagad griežas ar div- un trīsreiz lielākiem ātrumiem kā to jaunības dienās.

— Mums ir labi mehaniķi. Nu kaut vai Prieditis un Leonīds Nigals. Pie viņiem skaidri redzi, cik liela nozīme, ja cilvēkam ir izglītība, jo Prieditis mācījies tehnikumā, Nigals arodskolā, — saka Lācums. — Abi tie ir racionalizatori. Dod, kādu darbu gribi — izdarīsi!

... Pie kādas mašīnas mehāniskajā darbnīcā vairāki sāpīgi zeltaini spoži atspere. Tās sagatavotas nosūtīšanai galdniekiem. Agrāk atspere valmierieši pirka Rīgā, bet tad izdevās dabūt atspere tinamo mašīnu. Tai gan trūka ļoti daudz svarīgu detaļu. Tās izgatavot būtu nieka lieta, ja būtu rasējumi, bet to nebija.

— Nekas, iztiksīm arī bez tiem! — Teica toreiz Jānis Prieditis. Viņš apņēmās mašīnu sakārtot arī bez racējumiem. Prieditis ne vien izgatavoja trūkstošās detaļas, bet arī krietni uzlaboja pašas mašīnas konstrukciju. Tagad tā darbojas nevainojami, un mehaniķi pilnīgi apgādā galdniekus ar atspērēm. Rīgā pirktās atsperes pie tam kombinātam izmaksāja ap seši rubļi kilogramā,

bet pašu ražotās — nepilni trīs rubļi.

Tāpat kā atspere mašīnai, arī citām vecajām mašīnām un ierīcēm mehāniskajā darbnīcā ir katrai sava biogrāfija, katrai izdarīts kāds uzlabojums.

Jaunā korpusa otrajā stāvā pašlaik novietotas veselas trīs kombināta darbnīcas. Pavisam jaunā un skolnieciski traušla meitene šūšanas darbnīcas pieņemamā telpā vērtīgi paskatās ienācējā, it kā gribētu uzminēt tā vajadzību, un laipni jautā:

— Ar ko varu pakalpot?

Tā ir šūšanas darbnīcas vadītāja komjauniete Milija Steinboķa. Pēc vidusskolas beigšanas viņa sāka strādāt kombinātā par grāmatvedi. Bet skaitļu ailes un papīri meiteni garlaikvoja. Viņa vēlējās iemācīties amatu. Visiem par lielu pārsteigumu meitene darbā drīz vien pārspēja vecās strādnieces. Kad uz jauno korpusu pārcēla šuvēju darbnīcu, enerģisko un izdarīgo komjaunieti kombināta vadība izvirzīja par darbnīcas vadītāju.

Valmierietes un valmierieši kombināta šūšanas darbnīcā iecienījuši, un darba vienmēr papildinām, bet tagad, vasarā, grūti pat visu apdarīt. Skapjos cita par citu košākas gan zīda, gan citu audumu kleitas ar kružuļiem un bez tiem, ar polsteriem un bez tiem. Valmierietes ir izvēlīgas! Plašajā telpā, kur strādā šuvējas, daudz gaismas un saules. Gludinātavā gaiss nekad nekļūst smacīgs, kā tas bija agrāk mazajās šuvēju istabās...

Šuvējām kaimiņos novietojušās adītājas. Džemperī ar gaumīgu ornamenta svītru pār krūtīm krājas kaudzē. Tie domāti ziemai.

Netālu no Valmieras rajona rūpniecības kombināta pirmās lielākās jaunceltnes, aiz jaunajām garažām, kas tepat blakus, redz citu jaunu korpusu, kurā gan vēl šobrīd valda klusums.

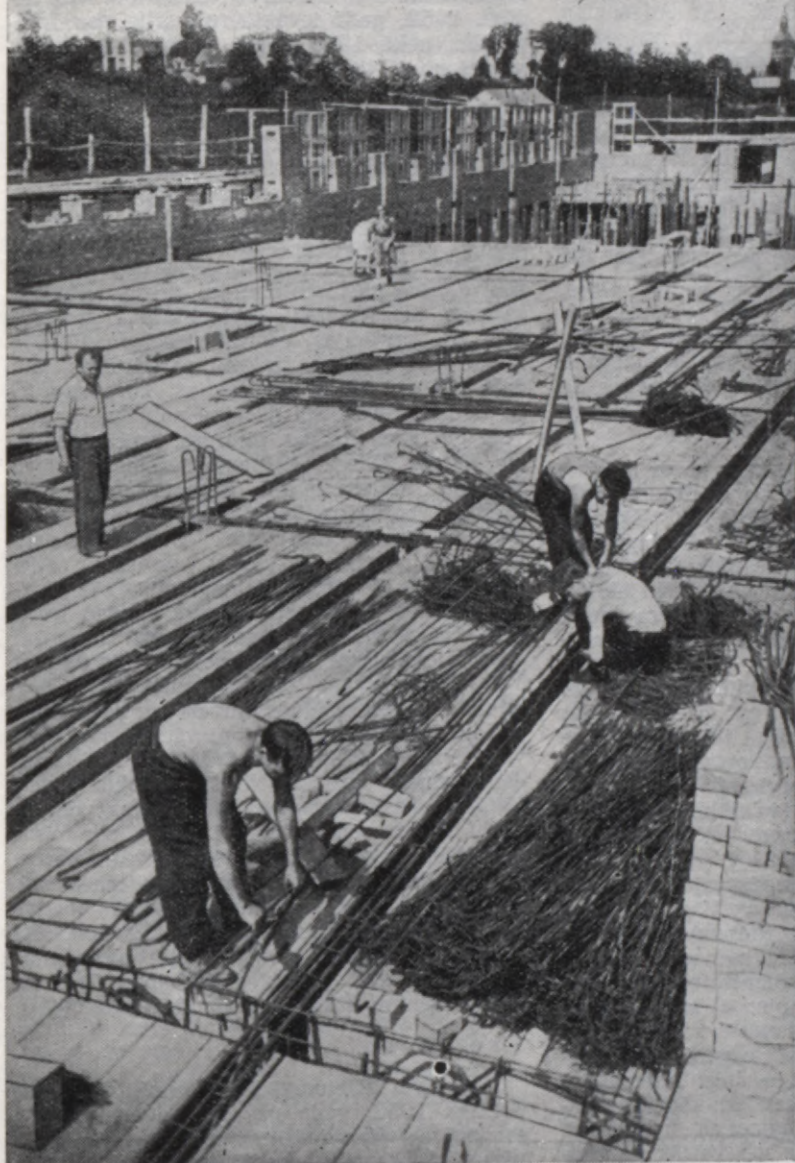
Patikams dzestrums dveš pretī, ieejot plašajā telpā. Augsti griesiti, lieli logi... Tā ir jaunā kalve. Nojumes pār ēzēm pavisam tīras, neviena sodrēju pārsliņa vēl nav uz tām nolaidusies. Klusē pneimatiskā vesera lakta un tā septiņdesmit piecus kilogramus smagā metala dūre. No Ņižņij-Saranas valmierieši saņēma šo vareno mašīnu, kādas nekad Valmierā nav bijis. Turpat stāv jaunā vertikālā urbmašīna. Plaša, gaiša telpa ar spēcīgiem ventilatoriem, ar centrālo apkuri — tāda ir Valmieras rajona rūpniecības kombināta jaunā kalve. Uz šejieni drīz vien pārcelsies ratu kalēji. Ratu montēšanai un krāsošanai paredzētas īpašas telpas. Netrūkst te arī mazgāšanās telpu un gērbtuvju. Šeit kalēji strādās kā jau modernā rūpnīcā. Darbs veiksies daudz ātrāk, bet darba diena no kalējiem prasīs daudz mazāk fiziskas piepūles. Apmēram divreiz vairāk produkcijas jaunajā kalvē spēs dot ratu kalēji.

Pati lielākā celtnie piektajā piecgadē ne vien rajona rūpniecības kombinātam, bet vispār Valmierā būs jaunā mēbeļu un būvdetaļu fabrika, kurai tiek celti trīs lieli korpusi, neskaitot zāģtavu, kas jau darbojas. Zāģētava ir labi iekārtota, tur lielākā daļa

Pabeigta mehāniskā cecha būve. Attēlā: mehāniskā cecha kopskats.

STĀVOKLIS RIETUMVĀCIJĀ UN BERLINES AVANTURA

Sprāgi rit mēbeļu fabrikas celtniecības darbi.
Attēlā: dzelzs stiegrājumu montaža jaunbūvē.

smago darbu jau mechanizēta. Pašlaik te tiek ieviests kāds jauninājums pie gatera, kas radikāli pārveidos balķu padošanu pie zāģiem pašā zāģēšanas gaitā.

Vienā no jaunajiem korpusiem, kas blakus zāģētavai un kura būve jau tuvojas noslēgumam, būs kombināta spēkstacija. Blakus jaunceltnēi novietotie divi no Ļudīnovas lokomobiļu rūpnīcas saņemtie tvaika katli gaida savu kārtu, kad celtnieki ķersies pie to uzstādīšanas. Saņemti arī divi ģeneratori. Tvaika katlus kurinās ar koksnes atkritumiem, kas rodas mēbeļfabrikā un zāģētavā. Spēkstacija dos strāvu visām kombināta darbnīcām.

Blakus spēkstacijai pašā Gaujas krastā atrodas mēbeļu un būvdetaļu fabrikas galvenais korpusi. Tā apakšējā stāvā ierīkots modernas kaltes, īpašā telpā materiālus sadalīs. Mašīnu nodaļā sagatavotās detaļas ar liftu pacels otrā stāvā, kur atradīsies mēbeļu montažas un apdares nodaļas, noliktavas. Šai ēkā, tāpat kā jaunajā kalvē, strādnieku rīcībā būs plašas ģērbtuves un mazgāšanās telpas.

Jaunā mēbeļu fabrika vēl nav pat zem jumta, bet modernas ma-

šīnas un ierīces tai jau pienāk no dažādām mūsu Dzimtenes rūpnīcām. To skaitā ir jau pieminētie ģudinoviešu būvētie tvaika katli un ģeneratori spēkstacijai. No Citas saņemta pavisam jaunas konstrukcijas mašīna — četrpusīgā ēvele. Ar to iespējams koku reizē apstrādāt no četrām pusēm; ēveli darbina seši elektromotori.

Šai piecgadē jaunajai Valmieras mēbeļu un būvdetaļu fabrikā jāsākas pilnīgi darba ierindā. Tā nodarbinās ap divi simti strādnieku. Jaunā Valmieras ar to būs ieguvusi lielu, ar modernu tehniku apgādātu rūpnīcu, kur nebūs ne vēsts vairs no provinces pilsētiņas sīko darbnīcu šaurības. Tāda ir Valmieras rajona rūpniecības kombināta tuvā rītdiena, kas jau šodien skaidri saskatāma. Bet tālāk ar jauniem uzdevumiem nāks nākamā piecgade. Drīz būs galīgi jāizlemj, kurā vietā celti lielo blokmāju ar ērtiem dzīvokļiem kombināta strādniekiem; lai arhitekts laikus varētu ķerties pie projekta izstrādāšanas. Tai noteikti jābūt vienai no skaistākajām celtnēm Valmierā. Bet šī iecere jau pieder pāris gadus tālākai nākotnei.

V. Kacena

Vēl nav sadzijušas kara cirstās rētas, bet amerikāņu un vācu reakcionāri jau gatavo jaunu masu slaktiņu. Attēlā: otrā imperialistiskā kara invalids vēro amerikāņu tankus pilsētas ielās.

TASS fotokronika

I

Pirms diviem mēnešiem — 15. maijā — Rietumvācijas «galvaspilsētā» Bonnā nospēja kārtējo politisko triku. Galvenās lomās uzstājās valdošās Adenauera klišes vīri. Statistu uzdevumu izpildīja labējie socialdemokrāti. Spēles forums bija tā dēvētās «federalās republikas» bundesrāts, kas apstiprināja Bonnas un Parizes līgumus par «Eiropas armijas» nodibināšanu.

Lai gan abi līgumi nav ratificēti nevienā citā Rietumeiropas zemē un tos pat nav apstiprinājis Rietumvācijas prezidents Teodors Heiss, Bonnas revanšisti steigšus ķērušies pie

to realizācijas. «Rietumvācija pašreiz atgādina kazarmu, ko sagatavo rekrūšu pieņemšanai», rakstīja nesen «Manchester Guardian».

Sevišķu aktivitāti šai virzienā attīsta «Teodora Blanka resors», zem kura izkārtnes maskoja Bonnas kara ministrija. Resors pastiprina brīvprātīgo vervēšanu, kuru sarakstos jau ievesti 70.000 cilvēku. Ar tā svētību Rietumvācijā, kā sēnes pēc lietus, aug bijušā vermachta kareivju un citas militāras biedrības, kuru priekšgalā izvirzās bijušās hitleriskās armijas ģenerāļi un admirāļi, kā, piemēram, Krivelis, Holzingers u. c. Rosīgi strādā arī lielgabalu karaļi. Diseldorfā viņi ved sarunas par Rietumvācijas kara ekonomiskās padomes dibināšanu, bet Keļnē jau izveidojuši «apbruņojuma štabu», kas sadalīs bruņojuma pasūtījumus starp ieroču fabrikantiem...

Par konsultantiem un padomniekiem Rietumvācijas remilitarizācijas jautājumos iecelti agrākie fašistiskie feldmaršali. Runājot nesen pie pazīstamā vācu kara noziedznieka fon Rundšteta kapa, cits ne mazāk pazīstams kara noziedznieks, bijušais hitleriskās armijas ģenerālštāba priekšnieks Guderians sacīja: «Mēs novēlam nākošajam vācu vermachtam daudzus rundštetus, tad viņam klāsies labi...» Stingri apšaubot šī izteiciena loģiku (īpaši nesenās vēstures mācību gaismā, kad, kā zināms, daudzi rundšteti noveda vācu armiju pie pilnīgas sakāves), vācu demokrātiskā prese, pārfrazējot pazīstamo izteicienu, secina: «Par Rietumvāciju ar pilnām tiesībām var teikt — firers aizgājis, bet ģenerāļi palikuši...»

Revanšisma tvans aptvēris Rietumvācijas valdošās aprindas, to citīgi izplata bijušā vermachta, SS un SA virsnieki un ģenerāļi.

Tas zināmā mērā uztrauc Rietumu valdošās aprindas, un proti, vispirms tādēļ, ka tās apzinās, ka Rietumeiropas tautas kategoriski nostājas pret vācu revanšistu dēkainu plānu atbalstīšanu. Taču galvenais iemesls to bažām ir Rietumvācijas ekonomiskā un politiskā ekspansija... uz rietumvalstu rēķina.

Francu prese, atgādinot Adenauera draudus — «pavisam citā valodā runāsim ar Franciju, kad mums būs radītas piecpadsmit divīzijas» — sūrojas, ka Rietumvācijas revanšisti realizē savus draudus jau tagad. Visa rietumvalstu prese pilna ziņām par Rietumvācijas ekspansiju tradicionālos angļu, franču, beļģu, holandiešu, itāļu tirgos. Šai sakarībā tiek minēti interesanti fakti: ja 1947. gadā Rietumvācija eksporta ziņā ieņēma 26. vietu kapitalistiskajā pasaulē, tad 1951. gadā tā izvirzās jau 5. vietā!

Protams, šāda Rietumvācijas ekonomiskā ekspansija, kas nostiprina reizē arī Rietumvācijas politiskās pozīcijas, var modināt Francijā un Anglijā augošu neapmierinātību. Tā izraisa bažas arī ASV veiktai nieku aprindās, kuras līdz šim gan neierobežoti atbalstījušas Rietumvācijas monopolistus. Taču tieši ar ASV atbalstu izskaidrojams Rietumvācijas valdošo aprindu nekautrīgi ekspansionistiskais kurss.

Atbalstot Adenauera kliķi, ASV valdošās aprindas cer iegūt sev paklausīgu un stipru

satelītu Eiropas sirdī, kas allaž būtu gatavs atbalstīt katru Vašingtonas dēku un pastāvīgi saspīlēt starptautisko stāvokli. Ar Adenauera palīdzību Vašingtona domā izdarīt vajadzīgo spiedienu uz saviem sabiedrotajiem Rietumeiropā. Ne velti amerikāņu prese daudzkārt pasvītrojusi, ka Bonnas revanšisti ir visuzticamākie atlantiskā bloka piekritēji Eiropā. Lai demonstrētu savu labvēlību Rietumvācijas valdošo aprindu agresīvajam kursam, Vašingtona likusi saprast, ka gadījumā, ja tā dēvētais «Eiropas armijas» plāns pārējo Rietumeiropas valstu noraidošās pozīcijas dēļ ciestu neveiksmi, ASV noslēgs ar Bonnu divpusīgu, separātu militāru līgumu.

Tā vācu revanšistu amerikāņi aizgādā dara visu, lai novērstu jebkurus Rietumvācijas remilitarizācijai ceļā stāvošus šķēršļus un iebildumus. kaut tos arī celtu pašu Savienoto Valstu sabiedrotie...

Tomēr ir viens šķērslis, kuru nevar novērst nedz Vašingtonas aizbildnība un draudi, nedz Bonnas terors un demagoģija. Šis šķērslis ir vācu tautas varenā pretestība Vašingtonas-Bonnas savvērestībai, pretestība, kura gūst aizvien efektīvāku raksturu un sevišķi aktivizējies sakarā ar Vispasaules miera kustības pēdējā laikā izcīnītajiem lielajiem panākumiem.

Lieta tā, ka Adenauera kliķes iekšējā un ārējā politika, kas paredz Rietumvācijas piecdesmitgadīgu okupāciju, tās ekonomikas tālājošu militarizāciju un revanšistiskā vermachta atjaunošanu, pilnīgi runā pretim Rietumvācijas iedzīvotāju visplašāko masu interesēm un jo smagi ietekmē miljonu darbaļaužu stāvokli Rietumvācijā.

Milzu izdevumi bruņošanās vajadzībām nodokļu veidā smagi guļstas uz Vācijas darbaļaužu kamiešiem. Pašreiz Rietumvācijas zemnieki maksā 20 reizes lielākus nodokļus nekā 1931. gadā. Pasaulē saimniecības institūts Kīlē šāgada aprīlī paziņoja: «Vācieši maksā visaugstākos nodokļus pasaulē». Tagad sakarā ar gaidāmo vermachta organizēšanu nodokļi no jauna pieaugs — būs taču jāsedz tie 30 miljardu marķu izdevumi, kādus izmaksās armijas, flotes un aviācijas uzturēšana 1953.—1955. gados. Tas vēl vairāk pazemina iedzīvotāju masu dzīves līmeni, kas jau tā ļoti zems.

Atgādināsim, ka strādnieku reālā alga Rietumvācijā sastāda tikai 70 proc. no 1937. gada algas, ka pēc oficiāliem datiem ap 18 miljonu Rietumvācijas iedzīvotāju dzīvo pusbadā, ka Rietumvācijā ir ap 2 miljoni pilnīgu un ap 3 miljoniem daļēju bezdarbnieku. Lai nodrošinātu sev maksimālu peļņu un iegūtu iespēju izvērst ekonomisku ekspansiju ārējos tirgos ar dempinga (zemo cenu) palīdzību, vācu monopolisti turpina nospīest vācu strādnieku algu.

Smags ir arī Rietumvācijas zemniecības stāvoklis. Kaut gan zemnieki tur sastāda 23,1 proc. iedzīvotāju, viņu tiesa nacionālajā ienākumā tikko sasniedz 12 procentus. Kara noņemtu, šautuvju, poligonu, lidlauku ierīkošana prasījusi vairāk nekā 1 miljonu ha aram-

zemes. Augošie nodokļi neļauj iegādāties lauksaimniecības inventāru. Rezultātā krīt ražība. 1952. gadā ievāktā raža bija par 15% zemāka nekā 1951. gadā. Zemnieku parāds valstij no 1948. gada dubultojies un sastāda 4,3 miljardus marķu.

Nav brīnums, ka tādos apstākļos Adenauera kliķei aizvien grūtāk kļūst realizēt savu prettautisko politiku. Aizvien grūtāk ir manevrēt vācu labējiem socialdemokrātiem, kas cenšas masu nemieru ievirzīt buržuazijai nekaitīgā gultnē. Vairāk nekā 15 miljonu vāciešu Rietumvācijā tautas aptaujā izteikušies pret Bonnas valdības piekopto politiku, prasa lielvalstu sarunas par Vācijas apvienošanu, protestē pret Rietumvācijas remilitarizāciju. Pēdējā laikā opozicionāras strāvas parādījušās arī daļā Rietumvācijas buržuazijas, kura saprot, ka Bonnas revanšistu dēkainā politika var novest pie vācu nācijas pilnīgas iznīcināšanas. Dr. Wirta, Elfesa, Heļenas Veseles, pastora Mārtiņa Nimlera un citu redzamu buržuazisku politiķu vadībā nodibinājusies jauna politiska partija, kura cīnās pret Bonnas revanšistu un Rūras magnātu politiku. Aizvien vairāk vāciešu Rietumvācijā sāk kritiski vērtēt Adenauera kursu, aizvien vērigāk viņi raugās pāri zonas robežai, uzmanīgi sekojot politiskai un ekonomiskai attīstībai Vācijas austrumos. Vācijas Demokrātiskā Republika šādos apstākļos kļuvusi par savdabīgu atklātu forumu, kurā miljoni vāciešu rietumos var vērot, salīdzināt un tad novērtēt jauno demokrātisko režīmu. No šī viedokļa katrā Vācijas Demokrātiskās Republikas darbaļaužu uzvara momentāli pārvēršas par visas vācu tautas uzvaru. Un jo smagāks un bezcerīgāks kļūst Rietumvācijas plašo masu stāvoklis, jo dzīvāk tās interesējas par Vācijas Demokrātiskās Republikas ceļu. Šis apstāklis jo nopietni jāņem vērā, vērtējot pazīstamos 1953. gada 17. jūnija notikumus Berlīnē, pie kuriem apstāsimies nedaudz vēlāk.

II

Agresīvā Rietumvācijas remilitarizācijas politika 1953. gada pavasarī attīstījās ļoti savdabīgos starptautiskos apstākļos. Kā zināms, 1953. gada martā, aprīlī un maijā starptautiskajā situācijā skaidri iezīmējās iespējama mazināšanās līnija. Korejā atjaunoja pamiera sarunas un panāca vienošanos jautājumā par karagūstekņu repatriāciju. Zināms atslābums bija vērojams arī Vācijā, kur Berlīnē pēc ilgstoša pārtraukuma notika 4 lielvalstu pārstāvju apspriede, un Austrijā, kur atvieglāja starpzonas satiksmes noteikumus. Beidzot, Austrumu un Rietumu vadošie valstsvīri skaidri un nepārprotami izteicās par četru lielvalstu pārstāvju tikšanos visdrīzākajā laikā strīdus jautājumu izskatīšanai un esošo domstarpību novēršanai.

Krasi pastiprinoties miera un tautu sadarbības tendencei visā pasaulē, sevišķi skaidri dūrās acīs Rietumvācijas revanšistu un viņu Vašingtonas saimnieku apjukums. So apjukumu vēl vairāk pastiprināja pašvaldību vēlēšanu rezultāti Parīzē, kur kompartija izgāja

Vācu tauta aktīvi cīnās par mieru un demokrātiju. Rietumvācijā notiek protesta demonstrācijas un mitingi. Uz amerikāņu kazarmju sienām, namu fasādēm un sētām tautas patrioti raksta lozungus, kas vērsti pret karu un Bonnas amerikānisko valdību. Attēlā: Frankfurte pie Mainas. Uz sētas vācu patrioti uzraksts: Uzmanību! Bonna prasa kareivjus. Pretojieties!

Rietumvācijas komunistiskā partija un progresīvās organizācijas aicina vācu tautu radīt vienotu, demokrātisku un miermīlīgu Vāciju, atmāsko Bonnas valdības, tautas nacionālām interesēm naidīgo politiku. Attēlā: Bremene. Rūpnīcas «Veser» strādnieki ar skrejlapām, kas aicina vācu tautu cīnīties par miera līgumu un Vācijas vienību.

pirmajā vietā, vēlēšanas rezultāti Itālijā, kur izgāzās Adenauera diviņi brāļi — De Gasperi krāpnieciskais vēlēšanu likums un kristīgie demokrāti kopā ar visiem saviem sabiedrotiem tik tikko savāca 50% balsu, un, beidzot, Vācijas Demokrātiskās Republikas valdības un Vācijas Socialistiskās Vienības Partijas vadības 11. jūnija lēmumi par pasākumiem VDR iedzīvotāju materialā un tiesiskā stāvokļa kardinalai uzlabošanai.

Šādos apstākļos Rietumvācijas reakcionāri, ASV izlūkošanas dienesta vadītā, 17. jūnijā nolēma realizēt savu ilgloloto un gatavoto dēku — ar Vācijas Demokrātiskajā Republikā iesūtīto un savervēto agentu palīdzību sarīkot fašistisko puču. Tai pašā laikā pasaules otrā pusē — Korejā sagatavoja un realizēja savu provokāciju Li Sin Mans...

Lai pilnīgi skaidri parādītu 17. jūnija provokācijas amerikāniski-adenaueriskās saknes, minēsim šeit dažus paziņojumus, kuri parādījās rietumu presē īsi pirms fašistisko agotņu lebrukuma Berlīnes demokrātiskajā sektorā.

Pirmais no tiem ir «Standart Oil of California» direktora R. Dž. Follisa intervīa laikrakstā «Wall Street Journal». ASV lielkapitalistu pārstāvis pavisam nediplomatiski atklāja savas domas: «Ja mūsu zeme pēkšņi sāks uzticēties Krievijai un pievienosies atbrūšanas programai, — sacīja Folliss, — tas nozīmētu drausmīgu triecienu mūsu naftas rūpniecībai un visai ASV ekonomikai. Man pat grūti iedomāties, ka kaut kas tam līdzīgs varētu notikt.»

Otrs paziņojums iespēsts angļu žurnālā «New Statesman and Nation». Tas skan: «Fēderālā republika (domāta Rietumvācija — M. V.) ir neaugsli augs, kas uzdzidzis uz krievu-amerikāņu domstarpību augsnes un uzdzidējis zem dolaru lietis... Cetrū lielvalstu vienošanās par Vācijas apvienošanu nosusinātu šos zelta plūdus un degradētu Dr. Adenaueru par katoļu opozīcijas lideri Visvācijas valdībā... Adenauers, — turpināja žurnāls, — bez šaubām, darīs visu, lai to nepieļautu.»

Neilgi pirms Berlīnes avantūras Rietumvācijas žurnāls «Der Spiegel» ziņoja, ka Bonnas «ministrs vācu lietās» Jakobs Keizers no Austrumvācijas aizbēgušo lielipāšnieku sapulcē lielījis, ka «ģenerālpilāns, tā sakot, jau gatavs» un ka «gaidītā «X diena» iestāsies drīzāk, nekā cer skeptiķi».

Mēs varētu šeit pieminēt simtiem līdzīgu izteicienu, kuri visi liecina, ka ASV reakcionārās aprindas, dziļi satrauktas par starptautiskās nomierināšanas iespējām, kopā ar saviem uzticamiem draugiem no Bonnas fašistu kliķes pēc ilgas un rūpīgas sagatavošanās devušas signālu no ārienes radīt kritisku stāvokli Berlīnē, lai no jauna saspīlētu starptautisko situāciju, ar varu gāztu demokrātisko režīmu VDR un, ja iespējams, izraisītu bruņotu konfliktu Vācijas teritorijā.

Bet Berlīnes avantūrai ir ne tikai amerikāniski-adenaueriskās saknes, tai ir arī pavisam nepārprotami amerikāniski-adenaueriskās ausis. Tie bija amerikāņu virsnieki un Adenauera agentu, diversanti — izpletņu lēcēji un slepeni pāri zonas robežai ielavījušies uzpīrkti elementi, kas pretendēja uz «stichiskās tautas kustības» dalībnieku lomu. Nekad neviens vācu strādnieks nesāks dedzināt veikalus un kioskus, sist logus, dauzīt garāmgājējus. Pat bez Rietumberlīnes amerikāniskās radio-stācijas «RIAS» direktīvām, bez amerikāņu ieročiem, ar kuriem bija apbruņoti lebrucēji bez amerikāņu skajrupiem, kas instruēja pučistus bez visiem šiem atribūtiem droši varēja, — tā sakot, pēc fašistisko dauzoņu metodēm vien, — teikt: nē, tie nav tautas pārstāvji tie ir gangsteri, slepkavas, bandīti, tie ir tie paši, kas pirms 20 gadiem aizdedzināja reichstagu un 7 gadus vēlāk legrūda Eiropu un visu pasauli postā, verdzībā, asinīs.

Zīmīgi, ka pat tā nelielā, sākumā maldinātā Berlīnes iedzīvotāju daļa, kas, sekojot agentu atcīnājumiem, pārtrauca darbu, jau pēc pir-

majiem pučistu varas aktiem ar riebumu un sašutumu novērsās no tiem un palīdzēja aizturēt šos avanturistus.

Tā Vašingtonas un Bonnas ilgi gatavotais «X dienas» trumpis izrādījās esam blēdīga, bīstama un riebiga provokācija, kuru atmaskoja un padarīja nekaitīgu dažu stundu laikā. Neguvuši ne mazāko atbalstu tautas masās, uzdūrusies Vācijas Demokrātiskās Republikas strādnieku šķiras pretspāram, Berlīnes avantūra izgāzās. Un pats svarīgākais: ar tās izgāšanos izgāzušies visi ar šo provokāciju saistītie plāni. Pasaule vēlreiz dabūja pārlecīnāties par to, kas ir tautu sadarbības un miera nīknākie ienaidnieki. Vācu tauta pārlecīnājās, ka reakcijas spēki gatavi upurēt vācu nāciju, pārvērst Vāciju par kaujas lauku, lai tik sasniegtu savus mērķus. Bet reizē ar to visas tautas arī pārlecīnājušās, ka reichstaga dedzinātāju laiki, Hitlera un Geringa laiki pagājuši uz neatgriešanos, ka vienkāršais cilvēks modri stāv miera sardzē.

Berlīnes pučs tādējādi pārvērties par slikti mestu bumerangu, — nepanācis mērķi, tas trāpījis pašiem metējiem.

Trieciens jo spēcīgāks tādēļ, ka ar Berlīnes avantūru Adenauera un Ollenhauera banda cerēja sev izstāt kārtīgu kapitālu priekšā stāvošajās bundestaga vēlēšanās. Šīs vēlēšanas, kam jānotiek šoruden (augusta beigās vai septembra sākumā) ir nopietns pārbaudījums Adenaueru partijai. Tiesa, mēnais kanclers, nepaļaudamies uz «X dienu» vien, izdabūjis cauri bundestagam tādu vēlēšanu likumu, kura priekšā nobāl paļ De Gasperi bēdīgi slavenais masu krāpšanas likums, ko itāļu kristīgie demokrāti bija pataprinājuši no Musolini «tieslietu» ministra Ačērbo.

«Jaunais, papildinātais vēlēšanu likums,» ko pirms mēneša pēc ilgstošām diskusijām apstiprināja bundestags, ir tik sarežģīts, ka Rietumvācijas buržuaziskā prese nu jau vairākas nedēļas to izskaidro iedzīvotājiem, pūlēdamās likuma komplicētību pamatot ar tā... «demokrātisko garu». Šis pūles veiktas, jo no demokrātijas šai likumā nav ne smakas.

Adenauera kristīgi demokrātiskā savienība jau paziņojusi, ka tā «pilnīgi balstīsies» uz šī «vispusīgā likuma» spēku. Arī citas buržuaziskās partijas domā izbraukt uz šī archi reakcionārā likuma pamata. Labējie socialdemokrāti, savukārt, kā raksta viņu prese, cer gūt sekmes, «istā laikā būdami istā vietā». Tas nozīmē, ka socialdemokrāti, kas līdz šim centās nosēdēt vienā laikā uz diviem krēsliem — Vašingtonas un Bonnas atbalstītāju krēslā un opozīcijas krēslā, — īsi pirms vēlēšanām ar demagoģiskām frazēm vēl reizi mēģinās krāpt Rietumvācijas darbaudis, izīkdami par Vācijas vienības aizstāvjiem un remilitarizācijas ienaidniekiem. Par šādu «opozīcijas» nodomu liecina tās fražainā priekšvēlēšanu programma, kurā var atrast gan solījumus «socializēt ogļrūpniecību», gan «neregulēt nodokļus», gan «pēc labākās sirdsapziņas (!) sekmēt cetrū lielvalstu vienošanos Vācijas jautājumā». Kāda ir šī «sirdsapziņa», vācu tautai pietiekami skaidri parādīja socialdemokrātiskās virsotnes aktīvā loma nesēnā Berlīnes provokācijā.

Tā kristīgie demokrāti apelē pie sava vēlēšanu likuma, socialdemokrāti — pie savas izvēlības pārsēsties citā krēslā, un tikai viena partija atklāti, tieši un godīgi apeš pie vācu tautas. Tā ir Vācijas Komunistiskā partija.

Šī «bildīte» mums jāatkārto, nosaucot to par «X dienu».

Sagatavojuši krāsas un otas, autori ķērās pie «darba»...

Vācu tautas atbilde fašistu provokācijai.

Cha-cha zīmējumi

Grūtos pusfašistiskā terora apstākļos vācu komunisti cīnās par tautas lietu — par Vācijas vienību, godu un brīvību. Ar Vācijas komunistiem ir visi vācu patrioti — viņus atbalsta visdažādākie slāņi, to vidū arī jaunizveidojusies Rietumvācijas patriotiskās buržuaziskās partija.

Sarīkojot Berlīnes avantūru, Adenauera kliķe domāja ar to dot izšķirošu triecienu arī Rietumvācijas demokrātiskajām aprindām, kompromitēt, iebiedēt, šantažēt tās. Berlīnes provokācijas likvidācija parādījusī vācu tautai demokrātijas spēku un neuzvaramību.

Notikumu attīstība Vācijā vispār un Rietumvācijā it īpaši rāda, ka starptautiskā reakcija dara visu, lai pretēji vēstures likumiem un mācībām, šķēlītu vācu nāciju, pārvērstu tās teritoriju par jauna kara perēkli. Taču nevar būt šaubu, ka vācu tauta, kurai tik liela un rūgta pagātnes pieredze, noslaucīs no ceļa Bonnas un Vašingtonas sazvērestību, ies pa Vācijas vienības un miera ceļu.

M. Vilks.

Termofikacija

Daudzi rīdzinieki, studējami partijas XIX kongresa direktīvas par PSRS attīstības piekto piecgažu plānu, izlasīja šādu uzdevumu, kas veicams šajā piecgažē: «Uzcelt... Rīgas termoelektrocentrāli»..., un tālāk: «Nodrošināt termoelektrocentrāli un siltuma vadu tīklu celtniecību plašai pilsētai un rūpniecības uzņēmumu termofikacijai».

Dabīgi, ka daudziem radies jautājums: kas tā tāda termoelektrocentrāle, kādi ir siltuma vadu tīkli un kādā atšķirībā starp parasto termisko elektropēkstaciju un jauno termoelektrocentrāli.

Vārds termofikacija apzīmē centralizētu siltuma apgādi, bazējoties uz kombinētu siltuma un elektroenerģijas izstrādi. Termofikacija radikāli uzlabo kurināmā izmantošanu, atbrīvo pilsētas no dūmēm un kvēpiem, ko rada daudzās vietējās centralapķures iekārtas, un apgādā iedzīvotājus ar lētu siltumu — gan apkures un vēdināšanas vajadzībām, gan karsta ūdens veidā mājturībai.

Partija un valdība, rūpējoties par padomju cilvēku pastāvīgi pieaugošo materiālo un kultūras vajadzību maksimālu apmierināšanu, piektajā piecgažē izcīlu vietu ierādījuši pilsētu termofikacijai. Tas ievērojami uzlabos darbaļaužu mājas apstākļus, jo pēc dienas darba nav vairs jādomā par kurināmā sagatavošanu dzīvokļa apsildīšanai, pie rokas vienmēr karsts ūdens mājturības vajadzībām, pie kam panāk arī ievērojamu kurināmā ekonomiju, rod iespēju izmantot zemas kvalitātes kurināmo, samazināt kapitāla ieguldījumus pilsētas siltuma saimniecībā. Tātad elektrības un siltuma kombinētā ieguve notiek uz augstākas tehnikas bāzes, nekā iegūstot šos enerģijas veidus atsevišķi termiskā spēkstacijā un vietējās centralapķures katlu mājās.

Termofikacijai kā zinātnei un enerģētikas nozarei pamati likti Padomju Savienībā un tikai socialistiskās plānsaimniecības apstākļos tā strauji attīstījās. Nekur visā pasaulē nav tāda vēriena un tempu termoelektrocentrāļu un siltuma tīklu celtniecībā kā mūsu Dzimtenē.

Termofikācijas šūpulis ir Leningrada. 1924. gadā pēc profesora Vladimira Dmitrijeva un inženiera Leontija Gintera ierosmes no kādas Leningradas elektrostācijas, to attiecīgi rekonstrējot, tika izbūvēti pirmie siltuma vadu patērētāju vajadzībām. 1924. gada 25. novembrī pa šiem

vadiem pirmo reizi padeva siltuma enerģiju. 1928. gadā sākās Maskavas termofikacija.

Sevišķi plaša padomju termofikācijas attīstība sākās 1931. gadā, pēc VK(b)P CK jūnija plēnuma, kad pieņēma lēmumu ietilpināt termofikaciju svarīgāko tautsaimniecības uzdevumu skaitā. Sāka termoficēt visas jauncelamās pilsētas un rūpniecības centrus, tika izbūvēti siltuma tīkli arī vecajās pilsētās.

Pamatojoties uz virkni tehniski-ekonomisku pētījumu, padomju turbinu būvētāji radīja sēriju varenu termofikācijas agregātu. Sīki tika izstudēti ūdens siltuma tīklu jautājumi, kas pie mums ieguvuši visplašāko attīstību.

Pēckara periods raksturojas ar jaunu termofikācijas uzplaukumu. Pirmās pēckara piecgažu uzdevumi tika sekmīgi veikti, un 1950. gadā, salīdzinot ar 1940. gadu, termoelektrocentrāļu jauda pieauga 1,7 reizes, nodotā siltuma daudzums palielinājās gandrīz divkārtīgi, bet siltuma tīklu kopgarums — 1,4 reizes.

Arī tagad zinātnieki un termofikācijas novatori ar katru gadu vairāk velcina padomju termofikācijas progresu, gan palielinot turbinās ievadamā tvaika sākumu parametrus, t. i., temperatūru un spiedienu, gan kāpinot siltuma apmaiņtāju — boileru efektivitāti, gan automatizējot namu abonenta centra darbību.

Kāda ir atšķirība starp moderno kondensācijas elektrostaciju, sauktu KES, un termoelektrocentrāli, kuras saīsinātais apzīmējums — TEC?

Iepazīsimies ar modernās KES darbību. Elektroenerģiju te iegūst, izmantojot kurināmā sadegšanas siltumu. Radītālais siltums uzkaršē ūdeni un pārvērš to tvaikā. Pie tam tvaika rašanās notiek pie noteikta spiediena, kurš var sniegties līdz 100 atmosfērām, un temperatūras līdz 500 grādiem.

Tvaiku no katlu mājas pa vadu nogādā tvaika turbinā, kur tas izplešoties griež turbinas rotoru. Rotorā vārpsta savukārt savienota ar elektrogeneratoru, kas izstrādā elektrisko enerģiju. Tvaiks, pakāpeniski izplešoties, iznāk no turbinas pie ievērojami mazāka spiediena nekā sākumā. Jo lielāka šī starpība, jo lielāku darbu tvaiks veicis turbinā. Šis beigu spiediens svārstās ap 0,03—0,04 atmosfērām. Pie šī ļoti zemā spiediena tvaiku var aizvadīt no tā sauktās kondensācijas turbinas tikai tad, ja to speciālā konden-

satorā pārvērš atkal ūdenī. Te tvaiku atdzēsē liels tekošs ūdens daudzums, kuru parasti ņem no tuvējā ezera vai upes. Ūdeni pievada ar speciāla sūkņa palīdzību. Tādā veidā ap 50—60% no visa siltuma, kas ievadīts turbinā, dzešējošais ūdens aiznes ezerā vai upē.

Tātad kondensācijas elektrostācijas neapmierina mūsu pilsētu augošās prasības pēc bagātīga un lēta siltuma enerģijas avota.

Lai uzlabotu siltuma izmantošanu, cēl termoelektrocentrālēs, kur pielieto termofikācijas principus. Šādā veidā ražojot elektro un siltuma enerģiju, lietderīgi tiek izmantots ap 60—70% kurināmā ieslēgtā siltuma. To panāk šādi — lielākā daļa tvaika, daļēji izpletusies turbinā, neplūst vis tālāk uz kondensatoru, bet tiek novadīta siltuma apmaiņtājos — boileros, kur uzkaršē ūdeni, vai arī tvaiku tieši nogādā uz siltuma patēriņa vietām. Šāda tvaika noņemšana ātrāk, neļaujot tam izplesties līdz kondensatora zemam spiedienam, protams, nedaudz samazina elektroenerģijas izstrādi, bet iegūtā siltuma enerģijā radušos zudumu pārplīnam aizvieto.

Boileros, kas sastāv no vienas lielas caurules, kurā ievietots daudz mazu cauruļu, tvaiks uzkaršē ūdeni siltuma tālākai nodošanai. Ūdens temperatūra atkarībā no vajadzības un pievadītā tvaika parametriem svārstās no 90° līdz 150°. Ieteikts pat palielināt siltuma tīklos ūdens temperatūru līdz 180°, jo tas ievērojami samazina pievadāmā ūdens daudzumu. Reizē ar to samazinās cirkulācijas sūkņa jauda un cauruļvadu diametri.

No boileriem pa cauruļvadiem karsto ūdeni ar sūkņa palīdzību novada siltuma patērētājiem — dzīvokļiem, rūpnīcām, pirtīm, veļas mazgātavām utt. Visizplatītākā ir vienkāršā 2 vadu shēma. Pa vienu vadu, tā saukto turp vadu, karstais ūdens tiek aizvadīts patērētājiem. Tur tas cirkulē pa apkures sistēmām un karstā ūdens apgādes boileriem, atdziest, un pa otru — atpakaļ vadu — dodas atpakaļ uz TEC, kur boileros no jauna tiek uzkaršēts. Ūdens temperatūra atpakaļvadā svārstās no 60—80°. Lai karstais ūdens cauruļvados neatdzistu, tos pārklāj ar speciālu siltumu necaurlaidošu izolāciju, kas samazina siltuma zudumus 6—7 reizes, salīdzinot ar neizolētām caurulēm. Lietojot jaunāko, sevišķi augstas kvalitātes izolāciju, temperatūras zudumu samazina pat līdz 0,1—0,15°

uz 1 km. Laba izolācija ir viens no svarīgākajiem jautājumiem siltuma tīklu celtniecībā.

No siltuma tīkliem karstais ūdens pa pievadiem tiek nodots patērētājiem. Katrā namā vai komunālā uzņēmumā, kas pieslēgts pilsētas termofikācijas tīklam, ir izbūvēts tā sauktais abonenta centrs. Šeit karsto ūdeni sagatavo nodošanai patērētājiem. Tas nepieciešams, jo saskaņā ar sanitārām prasībām apkures tīklā ūdens temperatūra nedrīkst pārsniegt 95°, bet karstā ūdens apgādē tā parasti nav augstāka par 70°. Visbiežāk pievadītā ūdens temperatūras pazemināšanu iekārtas palīdzību. Šajā iekārtā karstajam ūdenim piejauc atpakaļtekošo, atdzisušo ūdeni tādā proporcijā, lai apkures turpvadā sasniegtu temperatūru, kas nodrošinātu telpās nepieciešamo siltumu.

Karsta ūdens sagatavošana mājturības vajadzībām notiek ūdens boileros, kur uzsilda pilsētas ūdensvada ūdeni, kas tālāk pa atsevišķu cauruļu sistemu tiek nogādāts uz virtuvēm un vannas istabām, kur tas katrā laikā ir iedzīvotāju rīcībā. Iepriekš aprakstītā sistēma ir tā saucamā «slēgtā» sistēma, jo te viss no TEC tekošais ūdens atkal TEC-ā atgriežas.

Plaši izplatīta ir vēl «vajējā» sistēma ar tā saucamo «tiešo ūdens noņemšanu». Šajā sistēmā abonentu centros nav speciālu boileru karstā ūdens sagatavošanai mājturības vajadzībām, bet ūdens tiek ņemts tieši no siltuma tīkliem. Pie tam karstā ūdens noņemšana var notikt vienā vietā — abonentu centrā. Tad tā apgādei tāpat kā iepriekš jāizbūvē atsevišķa sistēma, bet tā var notikt arī tieši no apkures tīkla vai radiatoriem, tad atsevišķas sistēmas izbūve atkrit, jāizbūvē tikai cauruļvads līdz izlietnei vai vannai.

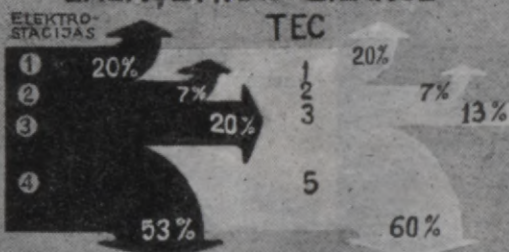
Ceļot vajējo sistemu, TEC-ā ir jāizveido speciāla «barošanas» iekārta, kas regulāri papildinātu izlietotā ūdens daudzumu.

Lasītājs var jautāt, bet kas notiek tad, ja āra gaisa temperatūra strauji krīt vai ceļas. Vai tad mums nekļūst auksti, vai neradīsies tā saucamā «pārķure». Arī par šo jautājumu ir domāts. Katra TEC saņem meteoroloģiskos bijētenus, pēc kuriem nosaka attiecīga siltuma tīkla temperatūras režīmu, lai nodrošinātu vēlamo temperatūru. Izšķir divus siltuma regulēšanas veidus — kvalitatīvo un kvantitatīvo. Izplatītākais ir kvalitatīvais regulēšanas veids, pēc ku-

TERMoeLEKTRO-CENTRALE

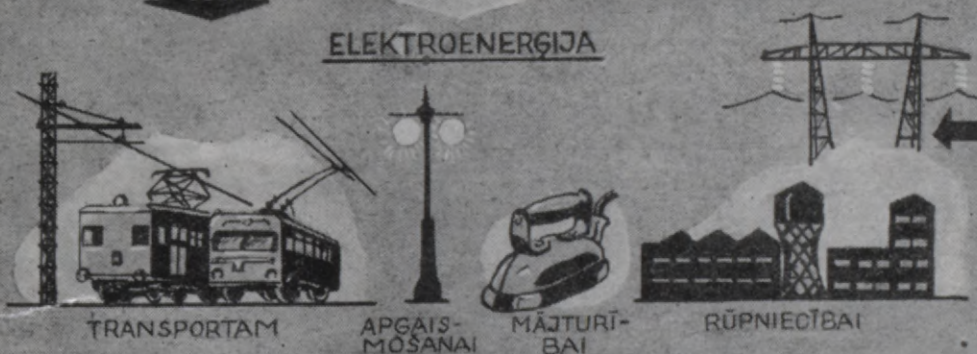

ENERĢETIKAS BILANCE

1. ZAUDĒJUMI KATLA MĀJĀ
2. ZAUDĒJUMI SPĒKSTACIJĀ
3. IZMANTOJAMĀ ELEKTROENERĢIJĀ
4. ZAUDĒJUMI KONDENSATORĀ
5. IZMANTOJAMĀ SILTUMENERĢIJĀ

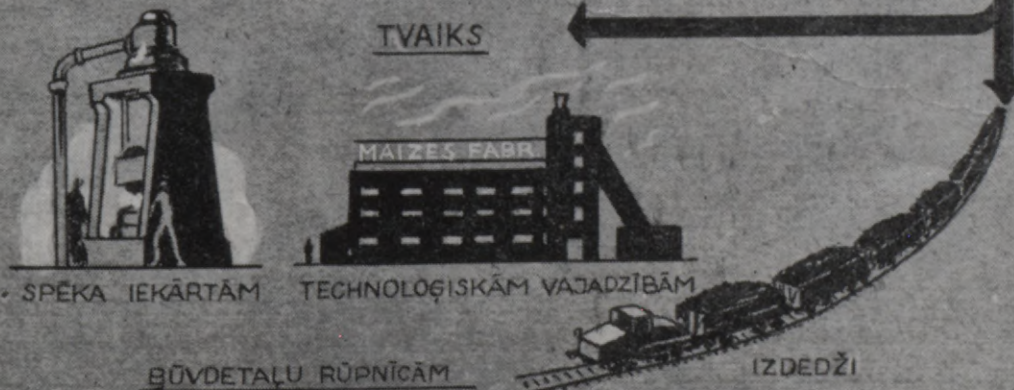
ELEKTROENERĢIJA

KARSTĀS ŪDENS

TVAIKS

ra nododamo siltuma daudzumu izmaina, mainot ūdens temperatūru. Kvantitatīvās regulēšanas gadījumā nemaina ūdens temperatūru, bet maina vados cirkulējošā ūdens daudzumu. Jāatzīmē, ka izdevīgāka ir kvantitatīvā regulēšana, jo, samazinot cirkulējošā ūdens daudzumu, samazinās arī cirkulācijas sūkņu jauda — krit elektroenerģijas patēriņš. Šīs regulēšanas veids nav plaši izplatīts, jo pašreizējās siltuma tīklu shēmas nav drošas pret tā saucamo «hidraulisko izregulēšanos», kas rodas pie mainīga ūdens daudzuma. Ar «hidraulisko izregulēšanos» saprotam gadījumu, kad patērētāji nesapņem aprēķinā paredzēto siltuma daudzumu, bet gan vairāk vai mazāk. Tāpēc siltākā laikā regulēšanu izdara ar «pārtraukumiem» — karstais ūdens tiek padots periodiski.

Tomēr šī centralizētā siltuma regulēšana vien vēl nevar pilnīgi apmierināt siltuma patērētāju dažādās prasības. Te nāk palīgā automatizācija, kuru pēdējos gados pastiprināti ievieš visā mūsu Dzimtenes rūpniecībā.

Automatizētā abonenta centrā pa vadiem pienāk ziņas par temperatūru nama dzīvokļos. Tālāk vajadzīgo impulsu nodod speciālam aizbīdnim uz siltuma pievada, kas, temperatūrai kritot, atveras vairāk, bet kāpjot — aizveras. Analogi automāti ierīkoti arī karstā ūdens apgādes sistēmā. Maza patēriņa gadījumā caur boileriem plūst neliels karstā ūdens daudzums, bet liela — caurplūstošā ūdens daudzums pieaug.

Neskatoties uz visu sasniegto, padomju termofiktoriem vēl veicami lieli uzdevumi, kas jāatrisina tuvākā nākotnē. Tā, piemēram, pašreiz gandrīz visas TEC novietotas pilsētas robežās, pat centrā, kas savukārt ievērojami iespaido pilsētas sanitāro stāvokli, jo, lietojot vietējo vai zemas kvalitātes kurināmo, rodas daudz dūmu un kvēpu, kas nosēžas pilsētas teritorijā.

Lai to novērstu, TEC jāierīko tālu aiz pilsētas, vislabāk tās būvēt tieši pie vietējā kurināmā ieguves vietām. Ir aprēķināts, ka tehniski pilnīgi iespējama un attaisnojas siltuma pievade karstā ūdens veidā pat no 200 km attāluma. Tādā veidā pilnīgi atkrit neracionālā kurināmā pārvadāšana. Aprēķini pierāda, ka 200 km garš siltuma vads ar caurmēru no 850—1000 mm uzrāda 1,2—1,5 reizes lielāku siltuma caurlaidi nekā Saratovas-Maskavas gāzes vads.

Tālāk nepieciešams atrisināt jautājumus, kas nodrošinātu siltuma tīklus pret hidraulisko izregulēšanos un dotu iespēju plaši pielietot kvantitatīvo regulēšanu, pie tam ievadot virs 100° uzkarsetu ūdeni arī namu centralapkurēšanas sistēmās. Jāievieš pilnīga siltuma tīklu darbības automatizācija.

Nav šaubu, ka padomju zinātne visus šos uzdevumus atrisinās un atbrīvos mūsu pilsētas no dūmiem un kvēpiem, radīs karstā ūdens un siltuma pārpilnību.

M. Ramāns,

Enerģētikas un elektrotehnikas institūta aspirants

AŠCHABADA ŠODIEN

Vidusazijā, Kopetdaga plekājē, izplešas Aščabada — Padomju Turkmēnijas galvaspilsēta. No kalniem kā uz delnas redzama lielās pilsētas panorāma, biežajā koku zaļumā — dzīvojamo māju jaunie kvartāli. Tālāk no tiem, nomalē, paceļas fabriku un rūpniecības ēkas. Pa ielām traucas vieglās automašīnas un autobusi. Pilsēta dzīvo rosīgu dzīvi.

Turkmēnijas Padomju Socialistiskās Republikas galvaspilsēta ir sastatņu mežā. Pilsētas centrālā maģistrāle — Brīvības iela — no jauna apbūvēta. Daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas, «Oktobra» viesnīca un vairākas citas ēkas te veldo istu arhitektūras ansambli. Lielās dzīvojamās mājas uzbūvētas arī Kārļa Marksa, Fr. Engelsa un citās maģistrālēs. Pēdējos četros gados Aščabādā uzceltas 17 skolas, centrālais uni-

versalveikals, desmitiem veikalu, Medicīniskā institūta ārstniecības korpuss, pilsētas slimnīca, kino-teātri, bibliotēkas un kultūras pils. Vislielākos apmēros izvērsas dzīvokļu celtniecība. Tuvākajos divos — trijos gados Aščabādā tiks ieviests celtniecībā vēl ap 300 000 kvadrātmetru dzīvojamās platības. Pilsētu ielas tiek apstādītas zaļumiem. Puķu dobēs izstādīts daudz puķu. Tikai vienā 1953. gadā Turkmēnijas galvaspilsētā celtniecības darbiem asģinēti 200 000 000 rubļu.

Aščabādā strādā 63 rūpniecības uzņēmumi, taņi skaitā ar jaunu iekārtu apģādāta rūpnīca «Sarkanais veseris», mehanizēta stikla rūpnīca, dizelremontu darbnīcas, Dzeržinska vārdā nosauktā tekstilfabrika, zīda, apavu, mēbeļu un citas fabrikas.

Turkmēnijas galvaspilsētā ir

piecas augstākās mācību iestādes. Pēckara gados te nodibināta Valsts universitāte un Republikas zinātņu akadēmija. Vietējās izdevniecības izdod turkmēņu valodā Leņina un Staļina darbus, krievu klasiku un pasaules literatūras, kā arī padomju rakstnieku darbus. Pilsētā iznāk turkmēņu un krievu valodā 10 avīzes un 7 žurnāli.

Padomju varas laikā Turkmēnijā radīti jauni nacionāli kadri, izaugusi vietējā inteliģence, Aščabādā no jauna uzcelta dramatiskā teātra ēka, Uz Operas un baleta teātra skatuves izrāda nacionālās un krievu operas, Republikas kinostudija izlaiž savas filmas, kā arī dublē turkmēņu valodā citu kinostudiju filmas.

Vakarā, kad spīrgta vēsma nolaižas no kalniem, atdzīvojas Aščabada ielas. Turkmēnijas galvaspilsētas darbaudis pēc darba dienas dodas uz ēnainajiem parkiem un dārziem, teātriem, koncertu zālēm, muzejiem un mākslas izstādēm. Sarunas un

smieklī atplūst no stadioniem: tur jaunatne trenējas priekšā stāvošajām sacīkstēm. Aug un veldojas Aščabada.

Teksts un foto no žurnāla «Sovetskij Sojuz»

Aščabādā plaši izvērsta celtniecība. Attēlā: jaunie dzīvojamie nami Engelsa ielā.

Turkmēnijā attīstīta moderna tekstilrūpniecība. Aščabadas tekstilnieki ievieš jaunas darba metodes, ceļ darba ražību un dod ledzīvotājiem augstas kvalitātes audumus.

Attēlā pa labi: viena no izcilākajām Dzeržinska vārdā nosauktās fabrikas vērpējām Nursultana Abajevas.

Aščabadas jaunā viesnīca.

Turkmēnijas galvaspilsētā nesen pabeigta jaunā Universālveikala celtniecība. Tēlotājas mākslas muzejs — viena no skaistākajām celtnēm Aščabādā.

JANIS GRANTS

ROMANS

M. Vitolina zīmējumi

(3. turpinājums)

Virtuves zirgs, kas apšaudi piedzīvoja pirmoreiz, strauji saslēdās pakājkājās, ar spēku pacirta galvu augšup, paraudams Krastu sev līdz. Launags pa galvu pa kaklu metās palīgā, par abiem ar pūlēm kaut kā savaldīja līdz nāvei nobaidīto zirgu, aiz iemauktiem ar visu katlu aizvilka to pie baznīcas. Launags ar Krastu smagi elsa, slaucīja nosvīdusās pieres. Druva, galvu gar stūri pabāzis, vēroja atklāto ieleju.

Gaila starp viņiem nebija.

Viņš stāvēja uz ceļa un, it kā nekas nebūtu noticis, brīnījās, kur pēkšņi nozudusi virtuve un biedri. Launags to pamanīja pirmais.

— Palūk, lielībal! Pavisam apstulbis, — viņš zobojās par Gaili, jo nevarēja to ieredzēt asās mēles dēļ. — Vai nāksi šurp! Ko stāvi uz ceļa kā biedēklis!

Gailis pienāca nesteigdamies un, piemiegtu aci paskatījies uz pavāra drebošo apakšlūpu, papīrdza:

— Atradis, kur slēpties!... Baznīca pret mīnām nav nekāda aizsega, tā tev no nāves nepaglabās... Pie zemes vajag likties, ja kājās nevari nostāvēt! Vai saprati, dieva kalps?

Launags nikni izlamājās.

Kauja dunēja viņpus ielejas, pa kreisi, attālu no ceļa, pa kuru tie virzījās. Ienaidnieks augstieni ap baznīcu valrs neapšaudīja, un viņi sāka prāt, ko nozīmēja pirmstājās mīnas, kas tos tik negaidīti pārsteidza. Augstieni vācieši bija apšaudījuši jau agrāk, to norādīja tumšie sprādzienplanumi sniegā abpus ceļam. Valrākas bedres bija izrautas arī uz paša ceļa. Bet šo apšaudi varēja izskaidrot ar mūsu bateriju, ko vācieši bija taustījuši, bet kura valrs šeit neatradās.

Patiesībā nekā pārsteldzoša te nebija, to noskaidroja Gailis. Fronte šai kaujas sektorā atradās nevis priekšā, kā tas varēja likties, bet stiepās valrākus kilometrus paraleli ceļam. Ienaidnieka mīnmetēju baterijas acīm redzot ceļu nogāzē uzmanija un visu, kas uz tā parādījās, apšaudīja. Bet mūsu karaspēka vienības un transports šo ceļu dienā laikam apgāja kur citur. Bez viņiem te neviens cits nebija manīts.

— Ko darīt? — Launags novilkā.

— Varbūt nogaidīt tumsu? — Gailis iesprauslājās, atgrūzdams zirgu, kas centās sakampt viņa šineļa piedurkni.

Launags pavērsa Gailim nelabas acis, nekā tomēr netelca, nodomādam, ka tas te uzsūtīts tīri kā par sodu.

— Sādža ilgi nogulējām, — staršina nūrdēja, — būtu izbraukuši agrāk, krēslā pašmauktu te garām...

— Nevajadzēja pie zirgiem aizlūgumu turēt, — Gailis piemetināja un sāka ložņāt ap baznīcu.

Krasts tikai atmēta ar roku, it kā gribēdams sacīt: ar to cilvēku nopietni nav ko runāt.

Nočikstēja baznīcas durvis, un Gailis māja ar galvu, aicinādam tos šurp. Baznīcas iekšienē, kur oda pēc mītruma un pelējuma, gulēja kritušie vācieši. Hitleriešu liķu komanda tos bija savākusi vienā vietā, ar vācisku akurātību sakrāvusi kā malku vienu uz otra. Līķus nebija paspējuši aprakt, jo mūsu frontes daļas uzbruka strauji.

Staršina sadrūmis telca:

— Liekas, it kā tie gaidītu kādu satiksmes līdzekli, kas tos nogādātu uz faterlandi... Šeit gul pat ar dzelzs krustiem pie krūtīm! Nu, ko meklējāt, to dabūjāt!

Launags ar Krastu vienaldzīgi paraustīja plecus, pamīnājās, bet Gailis ar viņam piemītošo asprātību pasmejās:

— Redz, baznīcu pārvērtuši par morgu! Viņš ar kāju atgrūda aizkritušās durvis un izgāja visiem pa priekšu svaigajā ziemas dienas gaisā.

Zirgs sirdīgi grauza priekšā pamesto sienu un ar baltu aci pašklelēja uz Krastu, kas grozīja rokās salauzto pātagu. Gailis pa roku galam aizsvieda smēķi, piecēlās no akmens kāpnēm.

— Vai tumsu gaidīsim? — viņš noklīdza un pirmais izgāja uz ceļa.

Staršina saņēma zirgu aiz iemauktiem un pagrieza virtuvi ceļa virzienā. Uz viņiem nešāva, virtuve nobrauca ielejā. Kauja, pēc visa spriežot, pastiprinājās, atsevišķi sprādzieni saplūda nepārtrauktā granātu eksploziju troksnī.

Vācu mīnmetējniekiem, kas novēroja augstienes ceļu, par to acīm redzot valrs nebija laika domāt.

... Valrākas karaspēka daļas, tai skaitā arī latviešu strēlniekus, kas devās Kļinas virzienā, frontes pavēlniecība pagrieza atpakaļ, deva tām jaunu kaujas uzdevumu.

Pēdējās dienās strēlnieki nojauta, ka fronte pavisam tuvu, ka tie kuru katru stundu var uzsākt kauju. Kareivjus satrauca ziņas par mūsu uzvarām, kas jo stiprāk iededza cīņas gribu, tieksmi sastapties ar nāvīgi nīstajiem fašistu iebrucējiem. Un kad likās, ka šis brīdis jau klāt, pēkšņi — jāgrīžas atpakaļ, varbūt atkal jāuzsāk kāds pārgājieni, kas visus bija nogurdinājis un par ko pat domāt negribējās.

Pēc pavēles saņemšanas Riekstu un Mežuli apbēra jautājumiem, uz kuriem tie nevarēja atbildēt. Komandieris un politvadītājs aprobežojās vispārējām piezīmēm par uzbrukuma operāciju plānu un augstākās vadības nodomiem. Kareivju prātos tas diez kādu skaidrību neienesā, un tie turpināja izvalcāt, it kā Rieksts būtu kāda korpusa komandieris. Beidzot viņš saskaitās, lika izbeigt pavēles apspriešanu un pagrieza rotu bataljona komandiera norādītajā virzienā.

Patiesībā strēlnieki nezināja, cik tie tuvu kaujām.

XV

Krēslā staršina Druva ar saviem ļaudīm iekļāda blēzā eglējā, kur bija apmetušies prettanku artileristi. Druvam likās, ka tie nomaldījušies, ka viņš nav pareizi legaumējis ceļu. Novērošanas spējas staršinam vispār nebija stipras, tāpēc viņš uz tām ne visai paļāvās. Griesties pēc padoma pie Gaila pašreiz nebūtu diez cik prātīgi, jo tas bija tāds kā sadrūmis. No viņa tik un tā nekādas jēgas nebūs; labākā gadījumā nopurdēs kādu aplamību vai pasūtīs ratā, pateiks, ka viņš nav vecākais. Druva, tā domādam, tomēr maldījās, jo, kad viņš nolēma griesties pēc padoma pie artileristiem, Gailis labprāt tam piekrita, arī izteikdams šaubas par virziena pareizību.

Artileristi zem eglēm bija saslēguši skuju saslēptus, kurināja to priekšā uguni un vārīja vakariņas. Zem eglēm smaržoja griķu koncentrāti un no sala atšildīta rudzu maize. Druva ar Gaili pļēgāja ugunskuram, pie kura sēdēja divi seržanti. Viens, roku no līesmas sargādam, maisīja katliņu, otrs ar durkli atgrīza sasalušajam maizei kļāpam galu. Tas, kurš rīkojās ar durkli, paskatījās caur pieri, struplī noprasīja:

— Ko jūs meklējat?

— Tevi, — Gailis norīstījās.

Staršina aizstājās gailim priekšā un pateica, kas par lietū. Artilerists nocēla no uguns katliņu, atmuguriski atgāzies, pastiepās saslienī pēc lauku somiņas. Abi ar Druvu nolīeca galvas pār apvidus karti. Pēc brīža seržants ierunājās:

— Nu, pareizi vien būs. Protams, var braukt pa otru ceļu, — viņš norādīja kartē ar nomelnējušu, atlauztu nagu, — tas tā kā labāks, to ties garāks. Laid vien pa uzņemto!

Staršina vērgi lūkojās kartē, ap acīm tam savilkās rievīnas. — Bet te, lūk, ceļu šķērso grava! — viņš negaidot iesaucās, atcerēdamies kraujaino gravu, sniegputeni, sastrēgušās mašīnas...

Seržants par tādu Druvas satrūkšanos bija izbrīnījies.

— Nu un? — prettankists nesaprata. — Vai Maskavas apkārtnē maz gravu? Dabas krāšņums un rotā! Pavasarī ievas un lakstīgalas... Bet vasarā, vislabāk tā ap jūnija beigām, tu atnāc ar makšķeri uz forelēm... Strauta atvērīnos viņu nav mazums. Tu sēdi uz akmens, pie debesīm svīlina saule, bet gravā ēna, patīkami vēss... Nu, tīrais baidījums, es sakul... Viņš jūsmoja iesaukdami: — Man varī ticēt, pats esmu maskavietis! — Bet tad seržants laikam atcerējās, ka runa nav par dabas skaistumu un forelēm. — Bet tu, ja gribi, vari gravu apbraukt... Nelabais ar jums! Brauc taisni līdz Bistricai, tā, raugi, šeit, pēc tam nogriežies pa labi, izbrauksi cauri eglējam, tādām kā šīs, tālāk šāvīnu apkapātai birztalai un iznāksi taisni uz tilta, kas ved pār gravu. Skaidrs? — viņš ātri noskaitīja, izlikdamies par labu apvidus pazinēju.

Artilerists jau kaut ko par apkārtni zināja. Ja viņam pašam būtu jābrauc, tas nokļūtu galā bez sarežģījumiem. Bet staršina tik tikko spēja izsekot visām ceļa pazīmēm, apmierinādamies ar to, ka viņi tomēr virzās pareizi.

Otrs artilerists no egles apakšas sauca:

— Vasja! Griķus ēdīsi aukstus?

Seržants piecēlās un, sniegu no šīnēļa purinādam, kaut ko pie sevis norūca. Bet kad Druva atvadījās, viņa seja izplūda smaidā.

— Laimīgi, novadnieki! Neaizraujieties ar dabu!...

Ap aizmīgto mēnesi izplūdušām varavīksnes krāsām stiepās blāvi lokī, vēstīdami laika pārmaiņu. Gaiss bija pilns pelēcīgas drēgnas krēslas, kas apņēma visu apkārtni. Vējš, kas vilka no austrumiem, pieņēmas. Smalka sniega strūklīņas, sajaukdamās ar tumsu, dejoja pa laukiem, griezās pa ceļu, vijās ap atsegtajām birztalām, svīpdamas izskrēja caur sādžām.

Staršina pabrauca garām vairākām apdzīvotām vietām, bet Bistricas nebija. Nemanīja artilerista aprakstītā egļu meža, nemanīja birztalas, un pa pirmo sānceļu viņi nogriezās pa labi. Brauca visu nakti, tomēr aprakstītās vietas nenāca. Pēc dažām nejaušām, atmiņā vāji palikušajām pazīmēm Druvam likās, ka pa šo ceļu it kā kādreiz būtu jau gājuši, tāpēc viņš nemaz nebija pārsteigts, ka tilta vietā uzdūrās pazīstamajai gravaļ. Staršina vainoja sevi, bet klusībā pārmeta arī Gailim, kas nemaz nepalīdzēja viņam orientēties.

Gailis izturējās tā savādi; viņš bija sadudzis, sevi ierāvis, gāja, ne par ko neinteresēdamies. Sarunās ne ar vienu neielaidās, uz jautājumiem neatbildēja, dažreiz caur degunu ko neskaidru noņurdēja, kas izklausījās pēc: «Vācieties pie velna mātes!» Gailis nejūtās labi un vienu brīdi jau nodomāja, ka laikam būs sasirdzis. Kopš vakardienas, īpaši pēc augstienes apšaudes, viņš brīžiem juta sirdī nelabumu, mutē — tādu kā dzelzs garšu. Pēc kāda laika nelabums pārgāja, bet sāka reibt galva, un Gailim ienāca prātā, ka viņš, mīnām sprāgstot, būs cietis vāgļu kontuziju. Bet pret vakaru nospīestā sajūta uzmācās no jauna, pie kam kreisās kājas gurnā bija lemeties savāds stīvums, tā kā kāju vajadzēja drusku pievilkt. Lai biedri nemanītu, ka viņš klibo, Gailis krūmos nogrieza nūju, gāja, atspiedies uz tās.

Gailis kļuva nedaudz dzīvāks, kad nonāca pie gravas. Uz Druvas jautājumu: — Nu ko? — viņš pameta gravas tumsā asu skatienu un samocīti iesmējās.

— Nu tik sāksies foreļu ķeršana... Launags, velc laukā makšķeres! Kas par skaņām, kas par smaržām!... Saturiet mani, biedri, ka ne-noveļos no kraujas!

Lejā virtuve nobrauca gludi, bet pretējā pusē sākās nedienas ar zirgu. Ceļš, slideni nobradāts, gāja stāvus kalnā. No sākuma nogurušais zirgs kaut cik vēl vilka, bet tad iespītējās, sāka krākt un kārpījās atpakaļ. Visiem no piepūles bija slapjas pieres, un kājas, tāpat kā zirgam, ceļos trīcēja. Gailis, kļuvis žirgtāks, kaitināja Launagu:

— Ko iesāksim, pavār?

— Katlu jādabū augšā! Lūk, ko iesāksim, es taču ēdienu nelišu laukā!

— Iedomas, — Gailis vienaldzīgi atteica, — vajadzēja ēdienu atdot uz ceļa sakarniekiem. Labi redzēji, ka ļaudis izsaukuši.

— To viņiem! — Launags kratīja gar Gaila degunu savilkto iekši. — Un ko es došu rotai, stulbeni?

— Rotai būtu izvēlējies citu.

Launags piesarka vairāk, nekā mokoties ar virtuvi.

— Nav ko snaust! — viņš noklīdzēja, — biedri staršina, dod komandu, citādi Gailis te piedziedās rīt!...

— Labi trāpīts! — Gailis nosmējās. — Bet kas par lietu? Vakar, kad sprāga šāviņi, Launags viens pats aizvilka katlu ar visu zirgu aiz baznīcas... Ko tas varētu nozīmēt?...

Soreiz iesmējās pat Druva, un viņa balss noskanēja dobjā, kā ilgi nekustināta zvana dārdi.

Zirgs nekustēja ne no vietas arī pēc atpūšanās, tāpēc nolēma to izjūt un dabūt virtuvi kalnā pašu spēkiem. Krasts stīviem pirkstiem raisīja vajā iejūgu, ilgi gramstījās ap savilktajiem mežgliem un lamāja zirgu. Gailis viņam piepalīdzēja un ieminējās:

— Būtu labāk dzīvojis aizmugurē, nekā daudzīļies pa armiju...

Krasts izlikās, ka nav to dzirdējis.

— Kas tev tur kaitētu? Sēdētu kaut kur par sargu, dēls no armijas piesūtītu savu virsnieka algu, varētu dzīvot bez rūpēm. Vai nav taisnība, ko?

Krasts nošņauca cimdā nozilējušo degunu un, uz Gaili nepaskatījies, noteica:

— Tu esi par jaunu, lai mani mācītu.

— Tevis labā runāja, bet tu dusmojies. — Gailis neatstājās no Krasta, kas vilka aiz pavadas izjūgto zirgu.

— Izbeidz, tev saka, — Krasts sāka iekāst, — citus palīgā nedomāju saukt un man klausīties tevi nav nekādas patikas!

— Nē, saki ko gribi, — Gailis neatlaidās, — taviem gadiem armijā par smagu! Tagad vēl nekas, bet sāksies kaujas. Ko tad?...

Krasts aizmīrsa, ka bija apņēmis ar Gaili neielaidties, bet tad piepeši pagriezās un drebošā balsī teica:

— Tu gribi zināt, kāpēc es nepaliku aizmugurē? Tāpēc, ka mīlu Sarkano Armiju un gribu būt ar viņu kopā. Esmu viņas cīnītājs kopš astoņpadsmitā gada, no pašām pirmajām dienām, un tāds palikšu vienmēr! Par maniem gadiem tu nebēdā, kaunu sarkanarmieša formai nedarīšu. Vai man grūti? Ne vairāk par cītiem, un nemēģini atrunāt! Dēlam tas neizdevās un tev jau ne tik!...

Kamēr virtuvi bez zirga uzvilka kalnā, ausa jau rīts. Krēsla gravā kļuva lezīgana, caurspīdīga, un starp koku spraugām atspīdēja sārti violeta, zaru aiztīklota ausma.

Gailis atāķēja šīneli, meklējās pa kabatām tabaku, ko nezīn kur bija iebāzis. Nejūzdamies labi, viņš pavisam bija piemirsis pīpēšanu, un tagad juta pēc smēķa tādu kāri, ka nevarēja pietiekami ātri sameklēt tabaku.

Launags uz Gaila bīksēm pamanīja brūnu, sažuvisu asins plankumu.

— No kā tev asinis?... — Pavārs sapņēja Gaili aiz pleciem, pagrieza pret sevi.

— Ko rausti, ļauj uztīt smēķi!

— Tīn, velns tāds! Kāpēc tev asinis uz bīksēm, prasu?

— Kur?

— Uz stilba, kreisajos sānos.

Gailis aizbāza roku aiz virsbīksēm, aptaustīja kāju, juta, ka miesa vienā vietā karsta, kad aizskāra — sāpēja. Starp gurnu un celi kājas liels bija uztūcis, apakšbīkses piesūkušās asinīm. Šķemba, izurbdamās cauri šīnelim un vatētajām bīksēm, bija zaudējusi spēku un iestrēgusi ne visai dziļi mikstumā. Ievainojums bija samērā nīcīgs, bet viņš bija zaudējis pavairāk asiņu. Tas bija par cēloni nelabumam un reiboni.

Launags, kas pamanīja Gaila ievainojumu, nekā netelca, pie sevis tikai nodomāja, ka tās ir pārgalvības sekas — mācība priekšdienām, bet Gaila pacietību un izturību nenoliedza.

Staršina nosūtīja Gaili uz pulka sanrotu.

Bataljona sanvads stāvēja netālu no Solnečnogorskas un gaidīja pienākam papildu medikamentus. Kaut kur tuvumā laikam atradās visas strēlnieku divīzijas saimniecība, jo apkārt manīja daudz intendantu, brauca piekrautas automašīnas ar velteniem, koncentrātu un konservu kastēm, svaigu maizi un liellopu gaļu — ar bagāto apgādi, kas nespēja panākt ātrās kājnieku apakšvienības un palika pusceļā.

Sanitari bija iekārtojušies pārlēlā ciema mājā, kuras vienu pusi lielgabala šāviņš bija pārvērtis lauskās. Veselajā galā, kur uz īsu laiku, varbūt dažām stundām, bija apmetušies Jansona bataljona medicīnas darbinieki, juta stievēšu rokas. Grīda tīri izmēzta, pie durvīm kāju slaucīšanai pamests vikšķis salmu. Uz galda, sēdekļiem un palodzēm neredzēja sprādziena atsistā apmetuma gabalus, kaļķu putekļus. Telpā smaržoja pēc egļu skuļām, kas bija paklātas gar sienu gulēšanai. Krāsni, kas vāji vilka, kurējās uguns. Radās iespaids, ka viss šeit sagatavots ievainoto uzņemšanai.

Vadā bija divpadsmit cilvēku, lielākā daļa jaunu stievēšu, no tām dažas tikai astoņpadsmit, deviņpadsmit gadu vecas. Sanitarus rīkoja vecākais feldšeris Osis, mierīgas, iecietīgas dabas virs ar iesirumu galvu. Par viņu runāja, ka tam medicīnā esot vairāk zināšanu un pieredzes nekā vienam otram ārstam. Osim vadā strādāt tomēr nebija viegli. Sanitari to cīnījās, viņa rīkojumus un norādījumus izpildīja, bet viņš nevarēja pierast pie armijas ļaužu trokšņa. Ne mazāks trokšnis reizēm sacēlās viņa paša vadā. Sanitari, īpaši meičas, mīlēja smieties un sarunāties pilnā balsī. Uzkliegt viņš neprata, pavēlēt — pavisam ne, bet sanīnstruktorei Aīnai un Oļai arī tas nelīdzētu. Viņu balsis pūstopus neatzina. Osis sāka nēsāt ausis vati, aizbūdinājās, ka sargājot tās no caurvēja.

Gaili sagaidīja kā vecu paziņu. Pie sanitariem viņš nāca bieži, nevis ar kādām kaitēm, bet lai pātriektu ar meičām. Arī tagad visi domāja, ka Gailis ienācis garāmeļot, un, tā kā daļa sanitaru pēdējās divi dienas bija no bataljona atrauti, tad sāka viņu par šo to izvaicāt. Gailis par

pulku nekā tāda nevarēja pastāstīt, ko te jau nezinātu. Vadā bija zināms kas vairāk. Saninstruktores, satikdamās ar pulka štāba darbiniekiem, bija kaut ko dzirdējušas par ešelonu, par divīzijas pārsvešanu uz citu frontes rajonu.

Vēlāk meičas sāka Gaillim apjautāties par atsevišķiem cilvēkiem, ar kuriem viņām bija tuvākas attiecības. Izjautāja apilnklem, tā, starp citu, lai nebūtu uzkrītoši.

Irma pēdējā laikā savas attiecības ar leitnantu Riekstu vairs neslēpa. Kam tas vajadzīgs? Viņu attiecības bija atklātas, godīgas, — tajās nebija nekā tāda, par ko viņai savu biedru priekšā vajadzētu nolaist acis. Irma bija pārvarējusi meitenīgo kautrību, vīrsroku guva sieviete, kas zināja, kam tā iet pretim.

Irmai bija divdesmit pieci gadi, bet viņa nevienā vīrietī īsti iemīlējusies nebija. Gadījums ar tehnikuma biedru, kas uz laiciņu ienāca viņas dzīvē, drīz izrādījās pārpratoms un par sevi nekādas atmiņas neatstāja. Irma bija gūta, to viņa sāka apzināties agri, bet tuvs draugs tai neradās. Tā tas bija tehnikumā, ko viņa nebeidza, pēc tam darbā, sabiedrībā, un viņa nevarēja izskaidrot, kādēļ tas tā. Irma reizēm sev pārmeta, ka tā neprot dzīvot, ka ir pasīva, varbūt pat iedomīga uz savu daļumu. Bet tas nebija taisnība. Gluži otrādi: Irmai trūka līdzekļu jauniem tērpiem, pēc kuriem ilgojās katra jauna sieviete, un viņai bieži ar skaudību nācās noskatīties uz citām meitenēm, kas nēsāja skaistu kleitu, gūtas modes kurpes vai gaumīgu cepurīti. Flirtēt viņa neprata un arī nevēlējās, ko vīrieši, ar kuriem tā sastapās, varbūt uzskatīja par nepieejamības zīmi. Raksturs, tiesa, viņai bija stūrainis, paskarbs, tāpat kā acis, no kurām, protams, neviens nenobijās... Kas spēra pirmo soli? Rieksts vai viņa? Irma to nevarēja pateikt, un tas pavisam nebija svarīgi. Viņi iepazinās nometnē, kluba sarīkojumā, un palika kopā visu vakaru. Viņi mazliet dejoja, un, kad Irmu pēc tam uzlūda citi karavīri, tad vienmēr, kad viņa beidza deju, Rieksts atradās tās tuvumā. Viņš bija savaldīgs, atšķīrās no tiem, kas no pirmā acu uzmetiena «lipa klāt». Pēc sarīkojuma Rieksts palūdza atļauju pavadīt viņu uz mājām. Taisni tā viņš teica: «Uz mājām» un Irmai no šī vārda kļuva divaini ap sirdi. Viņa tad vēl nezināja, ka leitnants Rieksts izvēlējies karavīra profesiju, ka viņš izgājis vairākas kaujas un padomju zemes armijā tam kļuvusi par otrām mājām. Bet Irma ar kaut kādu nojautu saprata, sirds dziļumos jūta, ka viņš to grib vest uz savām mājām, lai viņa paliktu pie tā uz visiem laikiem... Kopš tās, vēlā rudens apdvestās, nakts, par kuru skaistāku Irma nevarēja atcerēties, viņi vairs nešķīrās. Rieksts ar viņu satikās ne tik bieži. Kā vienam, tā otram dienas pagāja apmācībās, tās piepildīja trauksmīgie kara notikumi. Bet tajos brīžos, kad izdevās kaut uz stundu atbrīvoties no pienākumiem, viņi gribēja būt vienli, atrasties ārpus nometnes stegas un trokšņa. Tad Irma ar viņu gāja pa rudens lapām piekaisīto zemi, iepazīna viens otru un dzīvoja savu atsevišķu dzīvi. Un viņa tad sajūta, ka mīlestība dod tai jaunu spēku.

Irma pēdējās dienās nebija Riekstu redzējusi. Pamanījusi viņa rotas cilvēku, to pārņēma pēkšņa nepacietība, satraukta vēlēšanās kaut ko par viņu uzzināt. Gaill Irma tuvāk nepazīna, tas viņai bija svešs. Bet tas laikam bija vienīgais cilvēks no rotas, par ko Rieksts bija viņai šo to stāstījis, ja atmiņa nevilā, neko labu.

Irma, pārvarējusi muļķīgo satraukumu, ar mierīgu seju vienkārši pavalcāja:

— Un kā klājas jūsu komandierim?

Gailis dzēra tēju ar kodensētu pienu un, galvu nepacēlis, pār krūzes malu paskatījās uz saninstruktori. Pēc Irmas nevainīgajām acīm uzminēja jautājuma nozīmi un nosmīnēja.

— Baisi pazaudējies! — Gailis nemeloja. Rotas komandieris tiešām bija stipri aizsmacis, runāja sēkdams, gandrīz čukstus.

— Būs apaukstējies, — Irma, nezin kāpēc, čukstot atbildēja. — Bet nekas, gan pāries. — Viņa atkal atguvās.

— Apaukstējies? Nieki. No kliegšanas pazaudējies! — Gailis atteica, runādams apzinātu nepatiesību, lai redzētu, kā uz to reaģēs saninstruktores, kuru bieži bija redzējis kopā ar Riekstu.

Bet Irma, domādama par Riekstu, gribēja arī zināt, kā tas izturas pret kareivjiem, tai nebija vienaldzīgi, ko bez viņas par to domā un spriež citi cilvēki. Neko tamlīdzīgu viņa par Riekstu nebija dzirdējusi, tāpēc turpināja:

— Vai tad viņš tā kliedz?

— Nu, jums vajadzētu dzirdēt...

— Uz ko?

— Vēl jautā. Uz kareivjiem, protams!

— Par ko tad?

— Vai daudz vajag, lai komandieri saniknotu? — Bet tad Gailis apķērās, ka viņa sarunu var atstāstīt, ka sieviešu atriebība vispār zināma, tāpēc jau piesardzīgāk piebilda: — Es nesaku, ka uz visiem... Bet ir tādi, ar kuriem grūti tikt galā. Te tas pametis gāzmasku, te tam šautene — viens rūsas gabals!...

— Jā, nav viegli... Bet var iztikt bez trokšņa...

— Var, — Gailis piekrita un, aizmīrsis visu piesardzību, spēra vajā: — Bet par nozaudēto gāzmasku kliedza tā, ka politvadītājs izmuka laukā no mājās!

— Irma sāka smieties.

— To jūs izdomājat. — Viņa teica un sarunu vairs neturpināja. Gailis atbildēja tukšo krūzi un piepeši noprasiņa:

— Kur jūs Osis?

— Sanrotā.

— Tālu no šejienes?

— Kas to mērijis?

— Drīz būs atpakaļ?

— Kā nakti izgājis. Gaidām kuru katru brīdi.

— Bet kam tev viņš vajadzīgs? — Aina leivaicājas.

— Ja jau gaidu, tad laikam vajadzīgs...

— Esi pieklājīgāks! — Aina pastūma viņam cepuri uz acīm.

— Kas tam lēcies? — Oja paraustīja plecus. — Prātīga vārda nevar izdabūt...

— Pārpūlēties, — Aina pus nopietni, pus zobgalīgi teica, redzēdama, ka Gailis sāk cīnīties ar miegu.

Viņš nopurināja galvu, piecēlās.

— Šķembu no manis jāizvelk! — Gailis nervozi iesaucās. — Nu vai sapratāt?

Aina ieplēta brūnās acis.

— Kas par šķembu! — Viņa brīnījās.

— E-ech! — Gailis tikai nosēcās. — Ar jums grūti sarunāties. Nu, parastā, mīnas šķembu!

— Kur tu to dabūji?

— Tur dabūju, kur dabūju!

Laukā nosmilkstēja ragavu slieces, nopurinājās zirgs.

Ienāca Osis un jau no sliekšņa steidzināja:

— Tālāk tālāk, bērni, citādi nepanāksim!...

Par Gaili arī Osis brīnījās. Pulkā viņš bija sastapis kareivjus apsaldētiem locekļiem, ar augstu temperatūru, bet ievainotus ne. Novilcis kažoku, rokas pie uguns sildīdams, teica:

— Paskatīsimies.

Sanitari pa to laiku vāca kopā savas mantas.

— Nekā bīstama nav, — Osis kreškinādams spaidīja rētu, — bet jums, jaunie cilvēki, tomēr jāgrīzežas pie ārsta.

— Pie kāda ārsta!

— Pie mūsu, pie pulka ārsta. Aizvedīsim jūs ar zirgu.

— Nekur neiešu! — Gailis noklīdzēja. — Velciet ārā šie pat!

— Tā ir operācija, mīlā, bet operēt man nav tiesību. — Osis mazgāja brūci, mēģināja viņu pārliecināt.

— Dod stangas, pats izņemšu! — Gailis plesarka. — Man ar savu miesu tiesības darīt, ko gribu!

Vecākā feldšera šaurā seja izplūda smaidā.

— Maldāties, jaunie cilvēki! Agrāk varbūt jā. Bet armijā jums tādu tiesību nav! Kas notiktu, ja karā katrs sāktu pats sevi ārstēt?...

— Biedri feldšeri, nu izņemsim viņam to nieku, — Oja teica, — uz pulku tā kā tā viņu neaizdabūs. Un patiesībā — nav vērts!

— Bet kur mēs viņu pēc pārsiešanas liksim?

— Iešu atpakaļ uz rotu! — Gailis atsaucās.

Osis nogrozīja galvu.

Laukā visu laiku bez pārtraukuma rūca automašīnas, gāja karaspēka daļas. Laiku pa laikam durvīs parādījās kāds sakarnieks, štabinieks vai atpalikušu kareivju grupa, jautāja pēc komandieriem, komandanta, nozaudētās daļas. Lielajā kustības straumē atsevišķam cilvēkam orientēties bija grūti, kaut ko sameklēt — tikpat kā neiespējami.

Tuļņ pēc Gaila aiziešanas ieradās bataljona komisars Streļajevs. Osis kaut kā nopikstēja komandu.

— Sveiki, manas dārgās, sveiki! — Komisars nobraucēja biezās uz acis, aplaida ļaudim asu skatienu. — Kāpēc jūs atrodaties šeit? — viņš valcāja. — Medikamenti? Tos jūs būtu saņēmuši ceļā, atpakaļ tomēr nevajadzēja. Un beigu beigās medikamentus izsniedza karavīriem, bet jūs no tiem esat atrāvušies, tādā — jūsu ārstniecības līdzekļiem patlaban nav nozīmes. Taisnība, biedri Osi? — Pamanījies uz paklātajām skujām divus šīņos satinušos kareivjus un uzzinājis, ka tiem augsta temperatūra, Streļajevs sarauca pieri. — Sūtiēt uz pulku pie ārsta. Ai, ai! Par ļaudīm vajag vairāk rūpēties. — Komisars aizsmēķēja pipi, ap viņu sagriezās dūmu gredzeni.

Vads ātri sakravājās. Saninstruktores Oja pamodināja ar temperatūru gulošos. Tie piecēlās iekalsušiem vaigu galiem, drudzā izspīlētajām acīm — gausi sajozās un aizgāja uz pajūgu. Zirgs ar abiem drudža slimniekiem izbrauca uz ceļa, tur tiem blakus ragavās piemētās atpalikuši kareivji nobertzām kājām. Pajūgam līdzī aizbrauca Irma.

— Tev tā kā gulēti kas uz sirds, — komisars noraudzījās uz Ainu. Viņa skanīgi iesmējās, drusku pagražojās.

— Tagad no sirds, biedri komisar, labāk stāvēt tālāk, tā tikai var traucēt, — Aina atbildēja, it kā vēlēdamās izrādīt, ka kādas tur dažādas izjūtas viņu pašlaik nenodarbina.

Bet komisars nebija tas cilvēks, lai viņa acīm kaut ko noslēptu. Viņš bija novērojis, ka jaunās sievietes armijā centās izlikties skarbākas, asākas, iedomādamās, it kā to tā prasītu frontes dzīve.

— Un tālāk? — Streļajevs novalcāja.

— Tālāk — karosim! — Aina bez apdomāšanās atteica, izvairīdamās komisara taisnā skatiena.

Bet Streļajevs uz viņu neskatījās. Caur tabakas dūmiem viņa acīm pavērās kaujas lauks pie Jelņas, visu veidu artilērijas uguns un līdz apstulbumam nogurušās meitenes — sanitāres. Nosvīdusām, sprādzienam nokvēpušām un zemes notrieptām sejām sanitāres šāviņu kūpošajās bedrēs glāba ievainotos, pēc tam tos uz teltenēm vilka un pusstiepšus nesa uz pārsienamajiem punktiem. Ar skaudru žēlumu komisars atcēlās birzes malā kritušo meiteni. Galvā ievainotais sarkanarmietis, ko tā bija pārsējusi un izvilkusi no apšaudes, elpoja bezsamanā. Meltene acīm redzot bija gribējusi ievainoto paslēpt birtalā, bet pati koku aizsegā drusku atvilkt elpu. Tai brīdī ienaidnieka artilērija, kas traucēja rezervju pievilkšanu, uz ceļmalas birzi izšāva vairākus lādīņus. Sanitāre līdz pēdējam mirklim bija sargājusī ievainoto, gulēja ar galvu uz viņa krūtīm, apvijusi rokas kareivja tumši iedegušajam kaklam, lai to nevienam neatdotu. Septembra vējiņš lieca plāvā nenopļauto zāli, satraukti grieza ap nogalināto sanitari sprādzienam norautas, dzeltenas bērzu lapas. Ja tik tuvu nebūtu kaujas lauka, apkārt netraktu uguns, varētu domāt, ka meitene vienkārši iemīgusi, piespiedusies sava drauga krūtīm.

Komisars bija redzējis daudz kritušo karavīru, kad tie, savu pienākumu izpildījuši, gulēja ierakumos un strēlnieku bedrēs vai vienkārši uz kļāja lauka, ložu un šķembu nopļauti. Ikviens no kritušajiem ar savu kā telā iekalto kustību, ar nāves leviltajiem vaibstiem seļā atgādināja ko traģisku, ko ilgi nevarēja aizmirst. Bet nāves pārsteigto sanitari Jeļnas kaujā nespēs aizmirst, kamēr vien dzīvos. Viņas nāve satrauca Streļajevu, lika izjust visu zaudējuma smagumu, milzīgos upurus, ko nesa visa tauta. Karavīriem, kas paskatījās uz kritušo melteni, acis satumsa, nāsis ieplētās — aizgājēja ar savu nāvi viņos iedēda svētu naidu, kas nekad neļaus pagurt, neļaus izsīkt spēkam! Komisars to pārdzīvoja dziļi jo dziļi, un viņa izjūtas nešķīrās no domām, ka šim karam, lai cik lieli būtu mūsu upuri, jābūt par pagriezienu cilvēces liktenī, ka tam, kas zina, jāklūst par pēdējo asins izliešanu cilvēku starpā...

Komisars aizsmēķēja nodzīsušo pipi.

— Nu, ko, — viņš noaicāja, — tā tad — viss skaidrs?

— Kāda gan var būt neskaidrība? — Oļa paraustīja plecus. — Un, ja kas, tad tur uz vietas būs redzamāk...

— Jā, uz vietas, — Aina novilkā, — gaidi, kamēr tur vēl nokļūsim...

— Garlaicīgi bez darba, biedri komisar, — Oļa, sanitara somu pārkravādama, noteica, — nokļūtu drīzāk galā, sirds būtu mīrīga.

Streļajevs negaidot iesmējās, ierīja dūmus un sāka klepot. Loga ieplīsušie stikli no viņa balss drebēja.

— Par ko jūs smejaties? — Oļa smiedamās jautāja, nevarēdama saprast komisara piepešo pārvēršanos.

— Ai, nevaru! — Streļajevs stenēja, plesarclis no kāšēšanas.

Pēc Oļas vārdiem iznāca tā, it kā viņas abas atrastos kādā nogurdinošā ceļojumā un nu ilgojas ātrāk nokļūt mājās pie miera, pie ierastā darba. Beidzis smieties, komisars teica:

— Pēc mājas dūmiem kaujā, protams, neož, bet nav arī par ko uztraukties. Taisni brīnums, cik ātri cilvēki pie visa pierod!... Un arī bailu izjūtas nav tādas, kā tās iepriekš iztēlo.

— Bet man atkal, biedri komisar, pavisam nepatīk jūsu aplinki, — Oļa smiedamās parādīja baltus, cieši saaugušus zobus. — Kāpēc spēlēt slēpšanos. Mums varbūt no nāves nav vairāk bail kā jums.

— Kam te nāve! — Streļajevs iesaucās, — mēs vēl daudz par sevi liksim runāt! — Viņam patika ir saninstruktores atbilde, it tas, ka tā uzreiz bija nījautusi, ko viņš gribēja teikt.

— Visi tomēr dzīvi nepārnāks, tāpēc dabiski, ka cilvēkiem ienāk prātā arī nāve. Nekā sevišķa tur nav, — Aina teica, it kā negribēdama pievienoties Oļai.

Streļajevs plebāza no jauna pipi, bet neaizsmēķēja, turēja to tāpat rokā sažņaugtu.

— Runāsim vienkāršāk. — Viņš atsāka pirmtējo domu, pievērsis skatienu logam, pa kuru bija redzams ceļš ar sarautiem telefona vadiem, sašķeltiem stabiem un pelēcīgas dūmakas aizsegta, tālē galstoša Piemaskavas ziema ainava. — Katrs, kas kriet par mūsu dzimteni, ir

pelniļis, ka viņu neaizmirst. Un cilvēki Lielajā Tēvijas karā kritušos cīnītājus neaizmirsīs nekad! Tauta tos vienmēr paturēs savā sirdī.

Ienāca Oļa, no kuras kā vienmēr drusku dvesmoja pēc odekolona.

— Kā ar braukšanu? — Streļajevs jautāja.

— Kārtībā! Gaidām jūs.

— Nu, mani varējāt negaidīt.

Osis, nezin kādā kārtā, bija dabūjis no pulka saimniecības ļaudīm lieku pajūgu, un Streļajevs iesplēdās starp sanitariem.

Bija uznākusi migla, kas sīki smidzināja un salti līpa sejā.

XVII

Politvadītāju Mežuli izsauca uz pulku.

Sarka rīts.

Ap saules lēktu, kas nošķieda apvārsni it kā ar dzērveņu sulu, viena pēc otras apdzisa nakts izkaisītās zvaigžņu ogleītes. Mēness, noslidējis sāpus no tēraudkrāsas zenīta, kusa, bālēja ausmas gaismā, greīzi noraudzījās uz zemes austošo dienu.

Vējš norimdams spieda pie zemes nakti palaisto puteni. Cilvēka augstumā saceltie sniega putekļi stāvēja pār laukiem kā iesārta, saules caurspīdēta migla. Vīrs tās iznīra, palika it kā gaisā peldam tuvējās sādžas jūmti, plāvā samesto siena kaudžu gali, birtalu galotnes, kādas egles tumšais piķis vai sagrautas ēkas nokvēpušā dūmeņa stumbeņis.

Pēc attālajām skaņām, kas atplūda caur sniega aizvilktu apkārtni, uz ceļiem juta mašīnu dunoņu, soļu troksni, atsevišķas cilvēku balsis. Kaut kur saraustītām kārtām šāva automatiskie zenītlieģabali — pie debesīm pašķīda, izplūda iedzeltenas vates kamoliņi.

Aukstums spieda acīs asaras.

Mežulis, sameklējis politdaļu, nokāpa no apsarmojušā zirga, stīviem, nepaklausīgiem pirkstiem apņēma lieveņa stabam pavadu un, izsalis līdz kauliem, iegāja ciema padomes mājā. Ciema padome nebija kurināta, bet istaba, kur iegāja politvadītājs, pēc āra spalgoņas likās silta. Telpa bija drusku piepīpēta, oda pēc atslušaļiem ādas kažokiem, ieročiem, pēc visām tām sūrajām smakām, ko ienesa karavīri. Uz grīdas kusa no zābakiem atlupušie sniega gabali.

Bija trokšņaini. Rotu politvadītāji, gaididami komisarū, skaļi trleca ar pulka politdarbiniekiem, pārrunāja jaunākos notikumus.

Mežulis nokļuva vecākā politvadītāja Zirņa rokās. Partijas pulka biroja sekretaru Zirni viņi pazina pirms kara no kopējā darba aprīņķi, kur tas strādāja par izpildkomitejas priekšsēdētāju. Kopš tā laika Zirnis nebija mainījies ne par matu. Viņš nepazīna atpūtas, bet noguris tomēr neizskatījās. Politdaļā viņu reti varēja sastapt, pat pārgājiena laikā tas vairāk nodzīvoja pa bataljoniem, nekā atradās pie pulka štaba. Viņš izgulējās zirga mugurā, pajūgā vai vienkārši uz ceļa.

Mežulis Zirni cienīja, tikai dažreiz pazoboļās par viņa mūžīgo nevaļu. Sasveicinājies viņš Mežulim tūlīt jautāja:

— Nu, kā tev tur rotā ar cilvēku sagatavošanu partijai? Komunistu tev, manuprāt, nav daudz, bet ļaudis tev — lūk, kādi! — Zirnis parādīja paceltu īkšķi.

Mežulis izņēma no lauku somas atsevišķa nodalījuma trīs rūpīgi uzglabātus pieteikumus, ar zināmu lepnumu pasniedza partijas biroja sekretaram. Zirnis sāka pieteikumus izskatīt uz vietas, tos šķirstīdams, valcāja:

— Kur ceturtais? Nometnē, atceries, tu man stāstīji par četriem.

— Ceturto, Apīni, nespējām noformēt. Pats zini: aizbraucām steigā — pa galvu pa kaklu! Un tā viņš pagaidām izpalika.

— Ko es teicu? — Zirnis, turpinādamas lasīt, aizrādīja. — Tu esi nolaidies... Par maz palidzi ļaudīm rast ceļu uz partiju... Pēdējos vārdus viņš teica ar nolūku, zināja, ka Mežulis ir nopietns politdarbinieks, krietns komunistu un nav tos pelniļis. Bet viņš nemēdza cilvēkus pārāk slavēt, turējās pie ieskata, ka kritisks aizrādījums allaž svētīgs pat nevainojamam darbiniekam.

Zirnis labu laiku klusēdams lasīja partijai pieteikušos cilvēku dzīves gājumus, tad iepriecināts sāka runāt: — Redz, Rieksts, Lazdāns... Tiem laiks atrasties partijas rindās, ar darbiem pierādījuši... Trešo, Viksnu, nepazīstu. Nu, kāds viņš? Anketa kārtībā. Bet partija cilvēkus, pats saproti, pēc anketām nepārbauda.

— Domāju, ka būs labs cilvēks. — Mežulis izvilka no somiņas tabaku. Zirnim viņš nepiedāvāja, jo sekretars nepīpēja.

Zirnis ievilkā gaisu.

— Tu, Juri, labāk pagaidām atturies vai izej laukā. Komisars neclēš piepīpētas telpas, bet te jau tā piekurināts.

Mežulim nāca prātā, ka viņš par pulka komisaru ko tamlīdzīgu dzirdējis, bet ka ciema padomes istaba būtu tā piepīpēta — nejuta. Sapulcējušies komisara vājību acīm redzot zināja, tāpēc no nepārtrauktas pīpēšanas šoreiz atturējās.

— Ko slēpt grēku, — Zirnis teica, — jūtos vainīgs... Ilgi nesmu bijis pie taviem ļaudīm, parunājis ar komunistiem.

Mežulim bija jāpasmaida, atceroties, ka sekretars pārgājiena sākumā veselu dienu nostalgāja kopā ar rotu.

— Ko tu, sekretar! — Politvadītājs uzlika viņam uz pleca roku. — Cik sen kā bij? Vai tu pie manas rotas esi pielaulāts?

Zirnis Mežula piezīmī par «pielaulāšanu» izlikās nedzirdējis.

— Sasodīta lieta! — viņš turpināja. — Gājienā kārtot lietas nav tik viegli. Un tad izstiepušies! Gandrīz no pašas Kļinas līdz Maskavai! Tu brīnies? Nopietni. Daži saimniecības vīri daudz tālāk par Mitščiem nav tikuši. Un komandieri neietur stingru maršrutu. Vakar man vajadzēja satikt sestās partorgu, bet vēlāk izrādījās, ka rota gājusi ne pa to ceļu, kas norādīts. Tā kā tu, Juri, nedomā, ka te politdaļā vieglāk nekā jums ierindā.

— Neesmu no tiem, — Mežulis noteica, — bet nem vērā, ka fronte ne viss notiek pēc štāba plāna. Nu, kas tur sevišķs, ja komandieris vedis ļaudis pa citu maršrutu? Viņam uz vietas bija labāk redzams.

— Tas tā, — sekretars piekrita, — par sīkumiem nav vērts šķēpūs laužt. Un no manis patiesībā šie jautājumi stāv tālāk, man tie nav jāizlemj... Es dzīvoju tāpat pa vecam, tu saproti, kā tas ir. Allaž mēdzu apvalcāties par ļaudīm.

— Nu, kā tur pie tevis? Kā pulši izturas pārgājienā, — Zirnis jautāja.

— Nekas, — Mežulis atteica. Viņš neslēpa, ka cilvēku desmit apsalējušies un nobērzuši kājas, dažī atpalikuši.

— Citās apakšvienībās atpalikušo būs vairāk, — Zirnis teica, — bet kas attiecas uz apsaldeļiem, tad tādi atradīsies arī starp štābniekiem. Es pats piederu pie tiem...

Mežulis brīdī klausījās apkārtējo sarunas, pēc tam noteica:

— Jā, nometnē nodzīvotās dienas, izrādās, nav pagājušas velti. Ļaudis mācībās norūdījās, kļuva par kareivjiem! Bet Riekstu un Jansonu tu pazīsti?

— Pareizi! — Zirnis piekrita. Tas savu lietu saprot. Un politaudzināšana?

Mežulis pasmaidīja ar lūpu kaktiņiem, atbildēja izvairīgi.

— Paši rāvas uz fronti...

— Jā! — Zirnis piepeši iesaucās. — Jums tur, dzirdēju, jau tā kā bijušas ugunsgrābekstības! Taisnība?

— Niekil! — Mežulis nosmējās. — Pāris mīnu sprāgušas virtuves tuvumā, tas viss...

— Bet kāds no tavējiem, liekas, Gailis, tomēr ievainots?

— Šķemba kāju drusku ieskrāmbājusī. Bet rotā bez paša komandiera ir vēl citi leņingradieši, kas izgājuši nopietnas kaujas!

— Zinu. Tādi ir arī citās rotās.

— Cīnījāties ar kaujas pieredzi... Tas pulka ieguvums!

Zirnis šād tad uzmeta skatienu aizsalušajam logam, kas no iekšpusēs jau sāka pilēt.

— Diez kur komisars aizķeries, — viņš ieminējās un pēc mirkļa atkal jautāja politvadītājam: — Ko mājnieki? Ar sievu bieži saraksties? — Zirnis ar Mežuli sievu bija maz pazīstams, tāpēc neko tuvāk par viņu nezināja. Arī pats Mežulis par savu ģimenes dzīvi nebija Zirnim nekā stāstījis, tāpēc jautājums drīzāk izklausījās pēc draudzīgas pieklājības, nekā patiesas vēlēšanās ko uzzināt.

Mežulis seļā smaida vaļrs nebija.

— Redzi, — viņš teica, — tas vienīgi dara mani tā kā nemierīgu... Visu laiku, kopš esam šķirti, sarakstījāmies regulāri, tas ir, es to daru vēl šodien, bet no Zentas, savas sievas, neesmu saņēmis vēstuli turpat jau mēnesi...

Zirnis atcerējās, ka arī viņam kādu laiku nav no ģimenes ziņu un ka Mežulis ar savu atgādinājumu negaidot aizskāris dvēselē vārīgu vietu. Bet viņš par to nekā neminēja.

— Kur viņa apmetusies? — Zirnis jautāja.

— Kirovā, — Mežulis atbildēja un, nezin kāpēc, piemetināja: — Strādā poliklinikā par māsu...

Bet sarunu viņi nedabūja pabeigt.

Ieradās pulka komisars Pļavnieks. Viņš piegāja nelielam galdam, kas stāvēja istabas vidū, nolika uz tā cepuri un nesteigdamies atāķēja kažoka nosarmojušo apkakli.

— Atkal piekūpinājuši... Visa dieva pasaule valā, dūmojiet tur! Bet vienkārši slinkums iziet laukā... — Pļavnieks apsēdās un salika lielās rokas uz galda, kas zem to svāra sakustējās.

Komisars, izsaukdam politvadītājus pie sevis, nekad nepazīvoja iemeslu, tāpēc Mežulis tāpat kā citi iepriekš apdomāja ne vien jautājumus, ko viņš varētu uzdot, bet arī atbildes uz tiem. Tā tas bija arī šoreiz, lai gan likās, ka komisars viņus izsaucis sakarā ar jauno kaujas uzdevumu. Uz to norādīja Pļavnieka sagurušais izskats, kas acīm redzot bija pazīme, ka viņš nakti pavadījis vienības politdaļā.

Komisars savus politvadītājus nebija kādu laiku redzējis, tāpēc katram uzmeta savu pelēko acu skatienu, kas it kā teica: «Pēc jums spriežu par jūsu kareivjiem». Politvadītāji puteņu apsvīlīnātām seļām un no aukstuma iesmakušām balsīm gaidīja, kad pulka komisars sāks viņus instruēt.

— Nu, ko? Ērgli noguruši? — Komisars pievērsa vēsi iepelēkās acis Mežulim, pēc tam pārējiem.

Politvadītājs šo skatienu saprata tā, ka Pļavnieks jautājumu uzdevis viņam, tāpēc, daudz nedomādams, atbildēja:

— Neliela atpūta, biedri komisar, nenāktu nevienam par jaunu, bet tas, protams, pašreiz nav iespējams...

Pulka komisaram patika atklātība, un ļaudis, kas vaļsirdīgi izteica savas domas, viņš ievēroja. Pļavnieks turējās pie ieskata, ka tie, kas visam ātri piekrit, nav spējīgi patstāvīgi spriest un tād komandiera uzdevumiem maz piemēroti. Viņš atkal paskatījās uz Mežuli, šoreiz cieši, un noteica:

— Nē! Tagad par atpūtu, kaut mazu atelpu, nav ko domāt! Strēlnieki, visa viņu enerģija jānoasina kaujām, kurās piedalīsies visu vakarējās dienās. Lūk, kur jums, politdarbīniekiem, jāpierāda savs rūdījums! — Pļavnieks smagi plecēlās, nesteidzīgiem, smagnējiem soļiem sāka staigāt no galda līdz logam, zem kura krājās pelķe. Divīzijas komisars viņam bija izteicis alzrādījumu: pulks ceļā bija aizkavējis par veselu diennakti. Vajadzēja gādāt par to, lai tas laikā nokļūtu līdz ešelonom. — Mēs, biedri, atpaliekam, — komisars teica, — tāpēc gribu ar jums par to parunāt... Kāpēc atslābums? Kas par lietu? Tūlīt pateikšu. Strēlniekos nav īstas skaidrības par turpmāko uzdevumu. Lūk, atslābuma īstais iemesls. Jūs sapratāt mani? Kad rotas devās pretī kaujas troksnim, kad kareivji ar katru stundu tuvojās ienaidniekam, tos nekas nevarēja panākt! Apgāde, municija, pats — viss palika

pusceļā. Bet nu viens otrs savā galvā kara vadības jauno pavēli izskaidro kā kādu pagriešanos nezināmā virzienā, kaut kur garām Maskavai... Un tāpēc, sak, nebūs nekāda nelaime, ja ieturēs lēnāku soli... Blēņas! — Pļavnieks uzlīta ar rokas virspusi pa galdu. — Biedri politvadītāji! Jūsu uzdevums, neminot neko tuvāk par virzīenu un vietu, izskaidrot strēlniekiem kaujas pavēli. Pavēles jēga, pirmkārt, tāda, ka tā necieš ne mazāko vilcināšanos, nekādu nokavējumu! Tuvāko divdesmit četru stundu laikā pulkam jānokļūst līdz dzelzceļa stacijai, kur uz mums gaida ešelons. Tālāk — fronte, kauja par Maskavu! Ceļu līdz dzelzceļam, biedri, jāveic bez atpūtas. Stacijā būs priekšā apgāde, vārdu sakot, viss, no kā rotas bija atbrīvušās. No manas puses — viss! Es, biedri, beidzu. — Komisars atbraucēja miklos, pierēi pielīpušos matus, ar kabatas lakatiņu izslaucīja no sarmas atkusušās, gandrīz kopā saaugušās, tumšās uzacis un samīršķināja plakstus. Nodēvis pavēli, Pļavnieks bija pārliecināts, ka tā tiks izpildīta, tomēr vieglāk no tā viņam nekļuva. Komisars zināja, ka ļaudis stipri novārguši, vāji ēdināti, un ja viņš to neatzina atklāti, tad vienīgi tāpēc, lai vēlāk nedotu lieku iemeslu ar to aizbaidināties. Viņš atcerējās arī, ka vakar ceļu krustos divīzijas komandieris laida garām bataljonu, sauca pie sevis komandierus un deva tiem stingrus norādījumus. Tātad atbildība, kontrole par pavēles izpildīšanu, palika uz štāba pleciem — uz pulka komandieri un komisaru. Un viņš, kā vienmēr tādos gadījumos, kad politdaļā bija jāveic svarīgs uzdevums, ņēma to pilnīgi savās rokās, kļuva it kā jaunāks, koncentrēdam enerģiju vienā virzienā. Štāba darbinieki tad savu pasmagu, kluso un domīgo komisaru gandrīz nepazina.

Partijas birojā sekretars Zirnis nolēma pēc apspriedes doties uz Jansona bataljonu. Viņš tur tomēr bija retāk bijis nekā pie citiem, pie viena varēs parunāt ar Viksnu, kura iesniegums glabājās viņa somiņā, tāpat varbūt palīdzēt ar kādu padomiņu Apinim. Kad Zirnis ne visai skaļi pateica to netālu stāvošajam Mežulim, politvadītājs paraustīja plecus: sak, kā nu pats zini, pēc tam apkērās, ka viņa žests nav biedrīgs, izlaboja: «Nu, ko, dzīsim bataljona pēdas kopīgi!»

Apspriede šoreiz bija īsa, jautājumi no politvadītāju puses netika izvirzīti, tāpēc komisars sapulcējušos ātri atlaida, bet pats gāja atpakaļ uz pulka štābu, kas bija apmeties ielas pretējā pusē ciema padomei.

... Politdaļa bija apgādājusi jaunus agitācijas materialus. Mežulis piebāza savu lauku somu ar politisko literatūru un frontes dzejoļu grāmatīnām, atsevišķā vīstoklī sarītināja jaunāko Maskavas armijas avižu numurus. Priekšā viņam vēl nolika krietnu žūksni labi iespiestu «Kaujas lapīnu», kur atlika ierakstīt tikai tekstu. Un šo lapīnu dēļ Mežulis gandrīz sastrīdējās ar vienu no politdaļas instruktoriem.

— Kam man šīs lapīnas? — Mežulis, atstumdam žūksni, valcāja.

Instruktors, jaunākais politvadītājs Meldris, pamīršķināja acīm.

— Tās vēl no nometnes, — viņš teica, — kad pulks cēlās, es pievācu. Un redz, ka noder...

— Nu, labi, pievāci... Bet es nesaprotu, kāpēc tu šīs lapīnas dod man! Ko lai es ar tām iesāku?

— Kā, ko iesāksi! «Kaujas lapīnu» redaktori tev rotā ir? Nodod viņiem un tie izdos.

Mežulis tikai paraustīja plecus.

— Ar tevi, Meldri, grūti sarunāties. Fronte taču nav nometnē!

Meldris jutās aizvainots.

— Citi papēma atplestām rokām, bet tu sāc lasīt man sprediķi!

— Es arī varu paņemt, — Mežulis ne bez dzēlības teica, — kareivjiem papīru trūkst — nosmēķēs, ka ne apskatīties nedabūsi!

Meldra pierē levilkās grumba.

— Tu, kā redzu, ne visai atzīsti armijas politiskās vadības pasākumus, — instruktors runāja caur zobiem, — gribi laikam būt gudrāks...

Mežulim no dusmām dzīslīņas pietūka denīšos, bet viņš savaldījās. Brīdī klusējās, no sirds iesmējās.

— Paklausies, biedri instruktor, — viņš bez aizvainojuma teica, — es ar tevi runāju nopietni, bet tu, nelabais, brauc nezin kur — te pūt no jūras, te no upes! Tu šīs lapīnas paglabā, gan tās noderēs, bet, ja sāksi dalīt pa rotām — nopīpēs.

— Tu par citiem spried, kā redzams, pēc savas rotas. — Meldris nepiekāpās.

Mežulis palaida piezīmi gar ausīm.

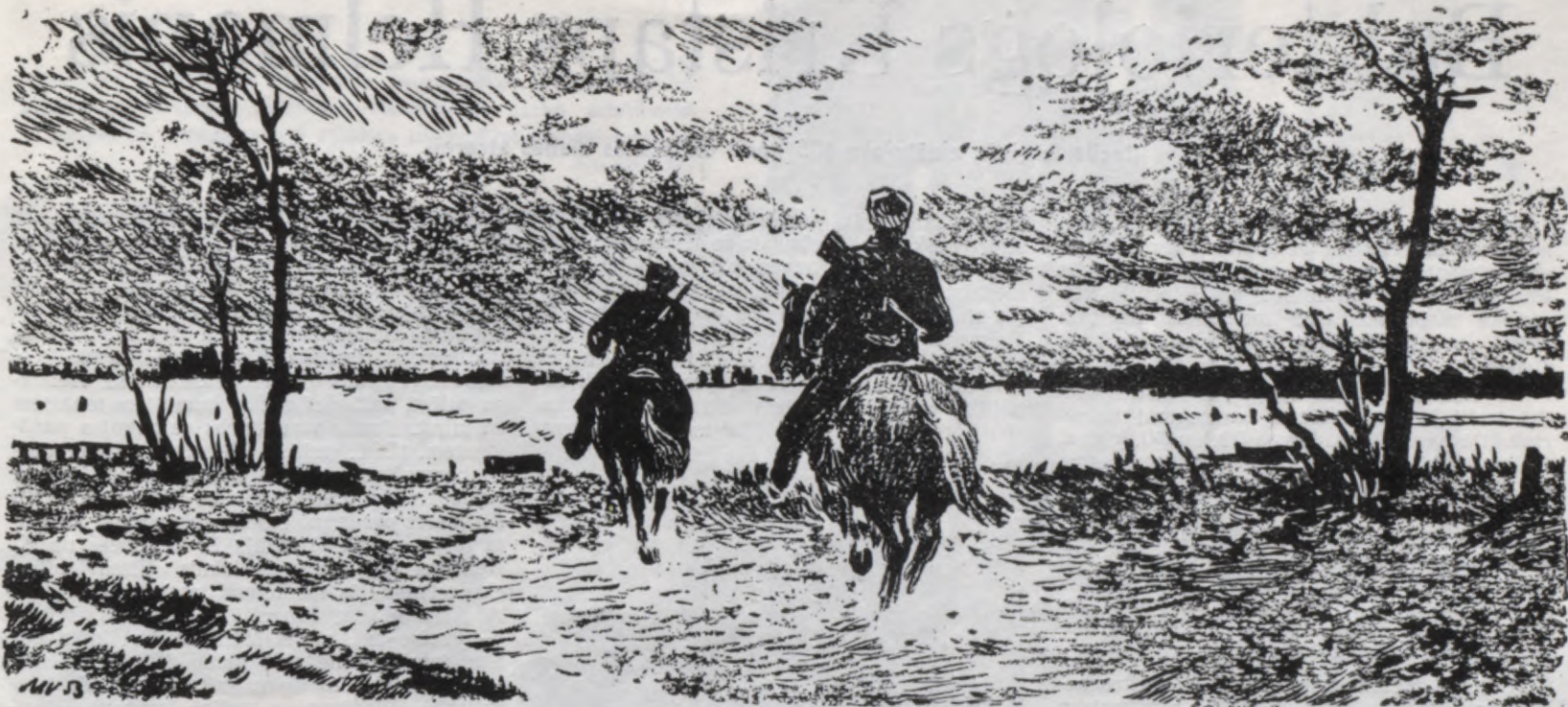
— Katram auglim, kā saka, savs laiks, — viņš turpināja, — nometnē katrs vads ik pārdienas izdeva «Kaujas lapīnas», tur karavīri par tām interesējās. Bet tagad nometnē vajag aizmirst, politdarbu piemērot frontes apstākļiem.

— Tātad — neņemsi?

Mežulis atmeta ar roku.

Daļa no politvadītājiem bija jau aizgājuši, kad ienāca pulka pastnieks. Viņš uzreiz pamanīja, ka trūkst vairāk viņam vajadzīgu cilvēku, un pie sevis noskaitās. Pa apspriedes laiku pastnieks pāris reizes pabāza durvīs galvu, bet tā kā komisars, kā viņam likās, dūsmīgi uz to paskatījās, tad viņš izgāja uz lieveņa pie zirgiem. Tur pastnieku satapa pulka adjutants un aizsūtīja kādā mazsvarīgā uzdevumā, bet, kad viņš atgriezās, ciema padome bija pustukša. Domās pasūtījis adjutantu pie velna, viņš turpat nolēma, ka pilnībā pastu nodos rīt stacijā, un ar to sevi nomierināja.

Mežulim bija no sievas vēstule, un viņš kaut kā uzreiz pārvērtās. Viņš vienā elpas paņēmienā gribēja izlasīt tās četras ar tinti pasīki aprakstītās papīra lapīnas... Acis satraukti skrēja pa burtu ailēm, lēca pāri neskaidri uzrakstītajiem, uzreiz nesalasāmajiem vārdiem, pūlēdamās ātrāk aptvert vēstulē izteiktās domas jēgu. Un tikai pēc tam, kad viņa agrākās bažas bija izklīdinātas, tas pārlasīja vēstuli jau mierīgi, uzmanīgi iedziļinādamies vārdu saturā. Un, tikai otrreiz lasīdams,

Isti apjēdza, ka viņam tagad ir dēls... Sieva rakstīja, ka zēnu nosaukusi viņa vārdā. Mežuļa mulsas apstarotajā sejā pavīdēja smaids. Arī pirmajam dēlam sieva gribēja dot viņa vārdu, bet toreiz viņam izdevās Zentu atrunāt, pārliecināt, ka tā ir novecojusi tradīcija. Bet tagad viņš pats nekā negribēja iebilst pret to, ka viens no dēliem nesīs viņa vārdu... Par savu tēvu viņam nebūs jākaunās...

Nu, bet kāpēc viņa veselu mēnesi nebija nekā ziņojusi? Mežulis vēlreiz pārskrēja acīm sievas sīkajam rokkrakstam, skaitās par savu izklaidību. Beigusi stāstīt par bērniem, viņa beigās bija pierakstījusi dažas rindas par sevi: «Zīnu, ka Tu gaidīji no manis vēstuli un domāji, kāpēc es nerakstu. Tagad to tev varu pasacīt. Pāris nedēļas pirms radībām es biju saslimusi, — ārsts atsaucās uz nerviem... Tev ziņot negribēju, jo jums tur tā jau smaguma daudz. Bet melot mūsu starpā, kā zinā, nav parasts. Tāpēc — klusēju. Tagad viss atkal labi. Strādāju kara hospitālī.» Dārgā! — Mežulis domāja, — kā es tev pateicos par uzticīgo draudzību, rūpēm — par visu visu, ko tu man dzīvē esi darījusi. Cik es esmu laimīgs ar tevi!

Mežulis aprāva pārdomas, kļuva darbīgs. Izmantodams Zīrņa kavēšanos, viņš uzrakstīja sievai īsu vēstuli, nodeva pastniekam un nobīdināja, lai tas to tikai kaut kur nenogrūž. Pēc tam sadzina finansu daļas priekšnieku, noskaidroja, vai viņa pēdējā alga sievai pārsūtīta. Papēma un sabāza pa kabatām rotas pastu, pabaroja pavisam piemirsto zīrgu.

Pie tam visu laiku viņa sejā rūpju izteiksme mainījās ar satrauktu mulsumu...

Zīrnis atgriezās ar krietnu novēlošanos.

— Esi nogaidījis? — viņš jautāja, pūdzams pa muti un nāsīm blāvas elpas strūklīņas.

Mežulis nevarēja izšķirties — teikt Zīrnim vai ne...

— Bet par to izkaulēju no štaba priekšnieka ērzeli, — Zīrnis apmierināts teica. Laukā, it kā viņa vārdus apstiprinādams, izviedzās svešs zirgs, ar kāju nepacietīgi spārdīdams lieveņa noledzošo grīdu.

Mežulis uzmeta plecos lauku somu, aizbāza aiz kažoka uz krūtīm avižu vistokli.

— Jājam! Citādi nesadzīsim...

— Ar zirgiem sadzīsim, — Zīrnis atteica. — Bet kāpēc tev tāds savāds izskats?

— Sapņēju vēstuli, sieva raksta, ka piedzimis dēls...

Zīrnis sarauca starp uzacīm grumbu, ar mākslotu bargumu balsī teica:

— Nu, kāds savādnieks! Priecājies! Bet viņš — rāda samulsušu gēmi...

— Vai tad es skumstu? — Mežulis raudzījās uz biroja sekretaru ar taisnu skatienu. — Citos apstākļos, jāatzīstas, prieks būtu vēl lielāks.

Zīrnis uzmauca kaklā automatu, saņēma Mežuli aiz pleciem.

— Apsveicu tevi ar nākotni! — Viņš, Mežuli viegli purinādams, teica. — Bet gaišākus apstākļus — mieru cilvēkiem — izkarosim!

— Vai tad par to var šaubīties! — Mežuļa acis iemirdzējās.

Biroja sekretars ar politvadītāju izgāja no ciema padomes, uzkāpa nostāvējušos zirgos. Izjājuši no ciema, palaida rikšiem.

XVIII

Stacijā pulks ieradās ātrāk, neilgi pēc pusnakts. Vagoni vēl nebija padotli.

Nakts tik tumša, ka vai arī durams. Vienīgi pēc sniega blāvuma, pēc bieži nosnīgušajiem jumtiem vāji sazīmējamas ciemata vairākstāvu māju konturas, kas taisnām allēm iestiepās tumsā.

Pūta auksts un drēgns, pārslām sajaucies vējš — tik salti stindziņošs, ka, likās, tepat kaut kur aiz mājām dvašo jūra.

Aiz mājas sienas aizrāvies, klusēdams mīnājās vads kareivju, spīdināja smēķu uguntiņas. Pie viņiem kāds pienāca, acīm taustīja aklajā tumsā sejas, aprauti noprošija:

— Kur komandieris?

— Kurš?

— Leitnants Rieksts.

— Tepat kaut kur ir...

— Sameklējiet viņu!

Kāds atdalījās no vada un to tūlīn aprija tumsa.

— Bet nu taisni kā ellē! Ar taustišanu savs deguns jāmeklē...

— Tu tur, ellē, esi pierakstīts?

Vējš aizsvieda smieklus driskas.

— Kurš, puīši, mani pacienās ar tabaku? — jautāja pienācējs, bataljona štaba priekšnieks leitnants Mūrnieks.

Kāds pasniedza savu tabakas maisiņu un smēķējamā papīra grāmatiņu.

— Patelcos! Papīrs man ir pašam, — Mūrnieks teica, — machorciņa, biedri, jātin avīzē, citādi no tās — nekādas garšas. — Brīdi viņš kārl vilka no smēķa, it kā izbadējies.

— Saka, ka tas neesot veselīgi...

— Kas?

— Nu, smēķēt avīzē.

— Un pati smēķēšana? Tā tev veselīga?

— Pļāpā kā kurortnieki...

Vairākas balsis atkal aizrāvās smieklos.

Bataljona štaba priekšnieks domāja: «Skat, veselu diennakti bijuši uz kājām, lāga neēduši, tomēr galvas augšā, — dzen asprātības, smejas... Stipra tauta, tāds tik drīz nesalauzīs!» Un Mūrnieks, kas pats bija jauns, šai brīdī izjuta pret viņiem kaut ko tēva jūtām līdzīgu...

— Stipri nogurāt, puīši? — viņš jautāja, tīdams otru smēķi.

— Vai nu bez tā...

— Neko darīt, fronte kustīga... — Mūrnieks teica, — bet nu gājienam gals!

— Pāris stundīņas nosnausties un vairāk neko! — Kāds izteica visu vēlēšanos.

— Vagonos varēs pasnaust... Nu, iekrita kā ūdenī! — Mūrnieks kļuva nepacietīgs, nevarēdams sagaidīt ne Riekstu, ne kareivi, kas to aizgāja meklēt. — Kad pamaniet savu komandieri, sakiet, lai viņš ierodas stacijā pie vecākā leitnanta Jansona. — Kad Mūrnieks gribēja doties projām, no tumsas iznira Rieksts, aiz viņa — sakarnieks Kapeika.

No gaisa sniegs vairs nenāca, bet vilka no zemes un jumtiem. Komandieris ar sakarnieku bija apbērti sniega miltiem.

— Ejam! — Mūrnieks pavilka Riekstu aiz pistoles siksnīņas.

— Kurp?

— Pie Jansona.

— Nekur neiesim! Nupat Jansonu satiku, teica, ka viņš pats pastāigās pa rotām.

Mūrnieks klusu, tā, lai dzirdētu vienīgi komandieris, teica:

— Tieci nu gudrs! Te pavēli izdod, te to atceļ... Putrotājs.

Rieksts uz to neko neatbildēja, tikai paraustīja plecus.

Aiziedams Mūrnieks uzdūrās Kapeikam, greizi noskatījās un piebilda:

— Bet esi gan tu, rotnieks, iedzīvoies sakarniekā! Citiem jāmeklē viņu, ne viņam citus...

(Turpinājums sekos)

Bakteriologs Kristaps Helmanis

(Izcilā latviešu zinātnieka 105 gadu dzimšanas dienas atcerei).

Šā gada 3. jūnijā paiet 105 gadi no malleina un tuberkulīna atradēja, Vissavienības eksperimentālās medicīnas instituta un pirmās Pastera stacijas nodibinātāja, Pēterpils ķeizariiskā eksperimentālās medicīnas instituta īstenā locekļa Kristapa Helmaņa dzimšanas dienas.

Ar Helmaņa vārdu nešķirami saistīti daudzi izcili krievu zinātnes sasniegumi bakterioloģijā pagājušā gadsimta 80. un 90. gados. Helmanis bija viens no krievu eksperimentālās medicīnas pirmajiem pionieriem, kas radīja veselu zinātnieku-pētnieku plejādi (to starpā bija arī latviešu zinātnieki: Eižens un Aleksandrs Zemmeri, A. Bertušs, O. Kalniņš, K. Krēslinš, J. Vāgners un J. Lūsis), no kuriem lielākā daļa, paša Helmaņa vārdiem runājot, «mira uz zinātnes kaujas lauka, lai būtu derīgi cilvēcei.»

Kristapa Helmaņa neilgās mūža gaļas nepavisam neieklājus parastajās buržuazisko zinātnieku biografijās. Klausu zemnieka dēlam ceļš uz izglītību ir ērkšķains. Zinātnes kalngali viņam jāsasniedz paša spēkiem, ilgstošā smagā cīņā ar pusfeodalās, klausu jūgā atrodošās apkārtnes tumsību un nenovīdību.

Kristaps Helmanis dzimis 1848. gadā 3. jūnijā Tērvetes Lejas Cimās kā klausu zemnieka dēls. Viņa tēvs pašmācības ceļā vīra gados iemācījās lasīt un rakstīt, bija savas apkārtnes pirmais novators lauksaimniecības racionalizācijā. Tēva pasākumos jau zēna gados piedalījās arī Kristaps, gūstot pirmos lerosinājumus savam vēlākajam pētniecības darbam. Pēc Kalnamuižas pagastskolas beigšanas Helmanis turpina izglītību Jelgavas realskolā, kur dabas zinātņu un matemātikas priekšmetos viņš ir pirmais skolnieks. Sevišķi viņu saista ķīmijas eksperimenti. Helmaņa dziļā interese par zinātnes jautājumiem un neatlaidīgais pētnieciskais gars pārstēdz viņa skolotāju Krīgeri. Pēdējam toreiz bijusi plaša bibliotēka. Jādomā, ka tieši no šī skolotāja bibliotēkas Helmaņa rokās nokļuvuši arī Pastera darbi par rūgšanu un rauga sēnīšu darbību.

1865. gadā K. Helmanis beidz realskolu. Pēc tam viņš astoņus gadus cīnās praktiskajā darbā, lai izlauztu sev ceļu uz augstāko izglītību. Viņš ir gan skolotājs, gan dedzinātavas uzraugs, gan deģis. Strādādam par skolotāju, Helmanis savus skolniekus iepazīstina ar toreiz puslegālo J. Ruģena dziesmu: «Kad atnāks latviešiem tie laiki», «Pēterburgas Avižu» līdzstrādnieku un pirmo latviešu rakstnieku darbiem. Helmanis interesējās arī par jaunākajiem sasniegumiem lauksaimniecībā. Zemniekus viņš mudina pāriet uz jauniem darba paņēmieniem, pamācīdams, kā apstrādāt papuves, sēt lupīnu un pavairot ābolu sēju. 1871. gadā K. Helmanis kopā ar R. Tomsonu un Kr. Valdemaru aktīvi piedalās I latviešu zemkopju sapulcē. Viņa referāts ierosina visdzīvākās debates. Helmanis piedalās arī I vispārējā latviešu skolotāju sapulcē un II latviešu zemkopju sapulcē, kur referē par zemkopības jautājumiem.

1873. gada rudenī Helmanis iestājas Tērbatas veterinārinstitutā, kur no 7 jaunajiem studentiem 5 ir latvieši un viens igauņis. Pirmajam gadam Helmanim līdzekļu pietiek, bet drīz ietaupījumi izsīkst un Tērbatā darbu nevar atrast. Tēvs no mājām var palīdzēt gaužām maz. Vietējie pagasta pīlāri uzskata, ka Helmanim laiks braukt mājās, un ievēl jauno studentu par pagasta magazīnas uzraugu. «To tik viņi, tevī un mani nerodami, dara», raksta Helmanim tēvs. Jauneklis tomēr nezaudē dūšu. Jau 1876. gadā viņš uzsāk savu pirmo zinātnisko darbu — pēti spermatozoidu attīstīšanos. Darbs prasa patstāvīgas

pētījumus, jo šī problēma toreiz vēl bija stipri neskaidra. Helmanis šo darbu veic teicami un 1877. g. janvārī par to iegūst zeīta medaļu, ko spiests pārdot, lai sagādātu līdzekļus studiju nobeigšanai. Tā paša gada rudenī Helmanis iztur maģistra pārbaudījumus un sāk strādāt par asistentu instituta klīnikā, gatavodams disertāciju «Par spermatozoidu attīstību mugurkaulainiem dzīvniekiem», ko spoži aizstāv 1879. g. pavasarī, iegūdam maģistra gradu.

KRISTAPS HELMANIS
(1848.—1892. g.)

Drīz Helmanis pāriet uz Pēterpili, kur strādā par leibgvardes jātnieku pulka veterinārārstu. Pulka virsnieki gandrīz visi ir krievi un vācu muižnieku dēli, kas nedzīvo no savām algām, bet no lieļo īpašumu ienākumiem. Helmanis no šīs sabiedrības atraujas un nododas savam darbam, atlicinādam laiku arī zinātniskiem pētījumiem. Viņam nav labas attiecības arī ar Pēterpils topošās latviešu buržuazijas pīlāriem. To mīetpilsoniskie uzskati viņam nav pieņemami. Pēterpils latviešu biedrības vīri jauca viņa personīgajā dzīvē, pārmezdam, ka viņš ar savu dzīves biedri, igauņu dziedātāju Emelīni Strandmani, dzīvo bez oficiālas baznīckungu «svētības». Tas viņu noved asā konfliktā ar biedrības reakcionārāko daļu.

80. gadu sākumā Pēterpili studē vēlākie «jaunstrāvnieki», «Dienas Lapas» redaktori un līdzstrādnieki: Tautas dzejnieks Jānis Raiņis, pirmais Latvijas Padomju valdības priekšsēdētājs Pēteris Stučka, žurnālists Jānis Viņš, valodnieks Jānis Sirmāis u. c. Tie kļūst par progresīvā zinātnieka domu biedriem un tuvākajiem draugiem.

Helmaņa darbības laikā ne tikai Krievijā, bet arī Francijā, Vācijā un Anglijā stipri izplatīta zirgu ienāšu sērga, Jaunais zinātnieks

nāk pie slēdziena, ka tikai eksperimentālais darbs laboratorijā var dot jaunus ārstniecības līdzekļus jaunās slimības izziņāšanai un novēršanai. Viņš ierīko pie pulka klīnikas laboratoriju, kur sākas nerimstošs pētniecības darbs. Šai darbā Helmanis pieaicina arī citus latviešu zinātniekus: Bertušu, Kalniņu, Vāgnieri. Pašā aizlīdzīgi strādājot, jaunie zinātnieki, Helmaņa palīgi, paši saslimst ar jaunajiem ienāšiem un mirst. Tomēr viņu darbs vainagojas panākumiem. 1891. gadā K. Helmanis publicē darbu par malleina atrašanu un par tā pielietošanu jauno ienāšu ārstēšanā. Pēc Helmaņa nāves pētījumus par jauno ienāšu apkarošanu Krievijā turpina viņa skolotājs E. Zemmers un K. Helmaņa skolnieks, vēlākais Vissavienības eksperimentālās medicīnas instituta direktors A. Vladimirovs, Francijā — Nokārs, Vācijā — Preise un Loters. Malleins ātri kļūst par neatvietojamu līdzekli jauno ienāšu apkarošanā. Krievijā to lielos vairumos E. Zemmera un A. Vladimirova vadībā izgatavo Pēterpils eksperimentālās medicīnas institūtā.

Pēc 1880. gada Helmanis nodibina sakarus ar Pasteru un piegriežas trakumsērgas pētišanai. 1886. gadā Pēterpili viņš atklāj pirmo Pastera staciju pasaulē (Rīgā tā nodibināta 1914. g.). Helmanis cenšas vienkāršot Pastera trakumsērgas ārstēšanas metodi un sniedz jaunas atziņas par trakumsērgas indes iespiešanos nervu audos. Viņš pēti arī jautājumu par traku dzīvnieku siekalu indīgumu. Ievērojama zinātnieks atklāj, ka trakumsērgas inde novājinās augstā temperatūrā un ķīmisku vielu iedarbībā. Helmaņa pētījumi likuši pamatus mūsdienīgu zināšanām par trakumsērgas vīrusu.

Reizē ar ienāšiem, trakumsērgu un Sibīrijas mēri Helmanis pēti arī tuberkulozes baciļus. Neatkarīgi no R. Kocha Helmanis vienā laikā ar viņu atrod tuberkulīnu. Krievijā pēc Helmaņa metodes to lielākos vairumos sāk izgatavot E. Zemmera un K. Krēslina vadībā.

K. Helmanis ar savu leibgvardes pulka laboratoriju kļūst tik populārs, ka par viņa darbību ieinteresējas Oldenburgas princis Aleksanders, kas uzmetas zinātniekam par mecenātu. Helmaņa pamudināts, princis piekrit Eksperimentālās medicīnas instituta dibināšanai. Helmanis izstrādā instituta projektu, sastāda tā budžetu. Institutu atklāj 1890. gadā Helmanis vada instituta epizootoloģijas nodaļu. Pēc Helmaņa ierosinājuma institūtā par fizioloģijas nodaļas vadītāju 1891. gadā ieceļ progresīvo krievu zinātnieku, pasaules lielāko fiziologu J. P. Pavlovu.

1891. g. oktobrī Helmanis iesniedz lūgumu, lai viņu atsvabina no darba cara armijā.

Tāču tieši zinātniskam darbam vien viņš var veltīt tikai savas dzīves pēdējos 5 mēnešus. 1892. g. 10. martā Kristaps Helmanis mirst. Viņu pārvēd uz Latviju un apglabā Kalnamuižas kapos.

Helmaņa vietā ieceļ viņa skolotāju, Tērbatas profesoru E. Zemmeru, kas kopā ar prof. A. Vladimirovu enerģiski turpina Helmaņa atradumu: malleina un tuberkulīna izgatavošanu.

E. Zemmers un A. Vladimirovs arī pabēdza un publicēja Helmaņa nepabeigtos darbus. Tomēr tie Helmaņa darbi, kam ir zināma kultūrvēsturiska un politiska nozīme, piemēram, par agrarjautājumu Kurzemē, palikuši nepublicēti.

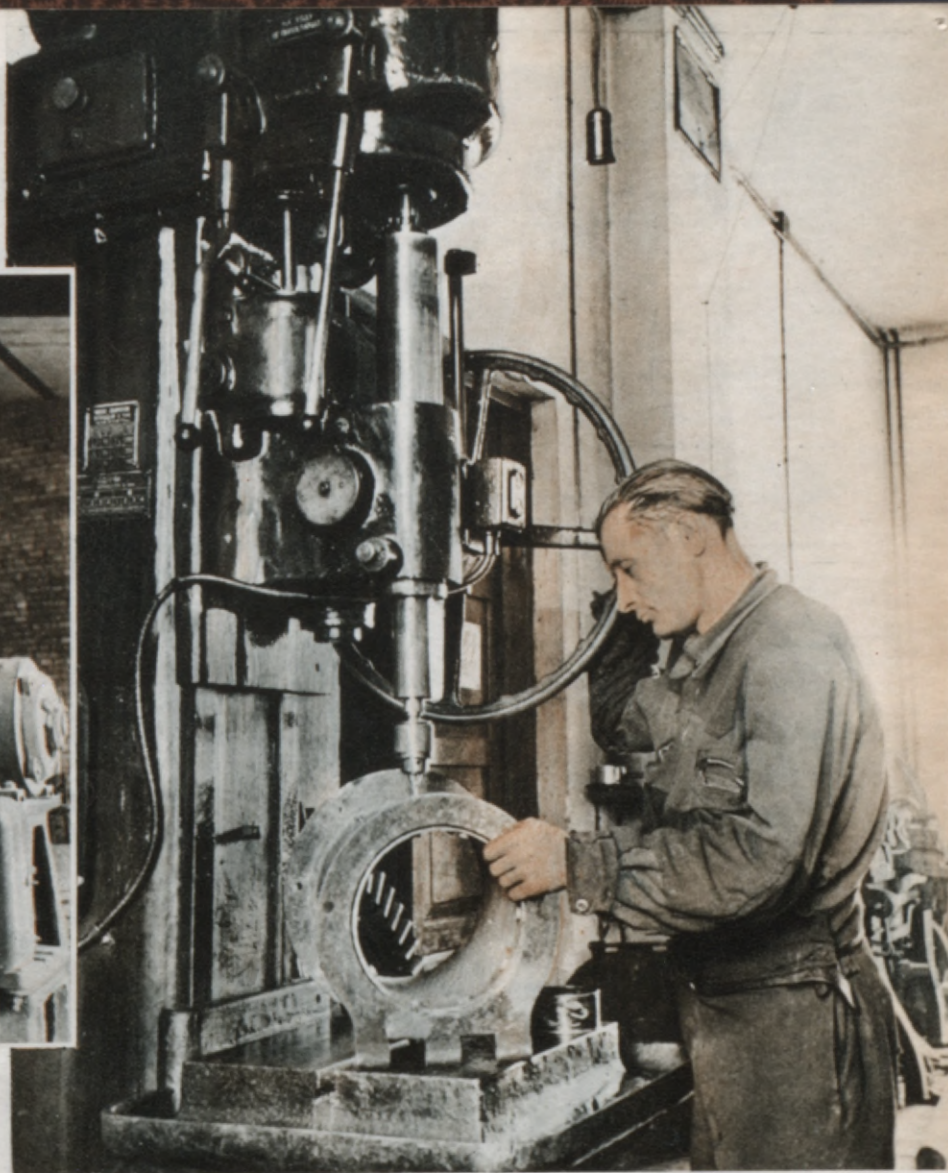
Visā savā dzīvē un zinātniskajā darbā Kristaps Helmanis lieliski prata savienot teoriju ar praksi un deva krietnu ieguldījumu tēvzemes zinātnē.

A. Austrums

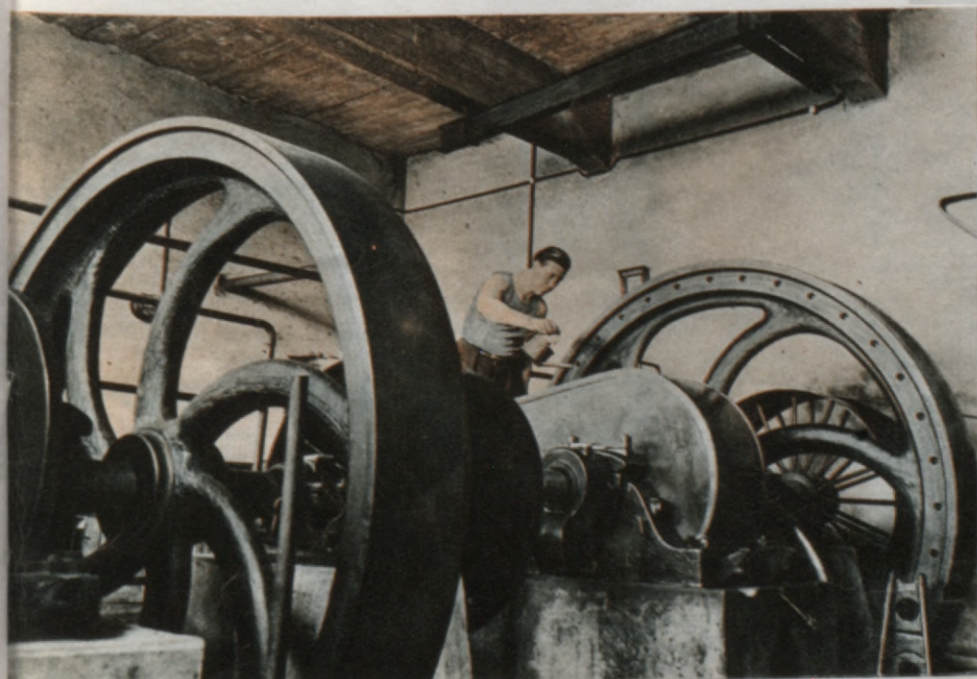
Valmieras rūpniecības kombināta jaunuzceltajā kalēju darbnīcā iegādātas modernas mašīnas. Mechaniskā ceha priekšnieks V. Jonovs un atslēdznieks P. Priedītis samontē pneimatisko āmuru.
Ž. Legzdīņa foto

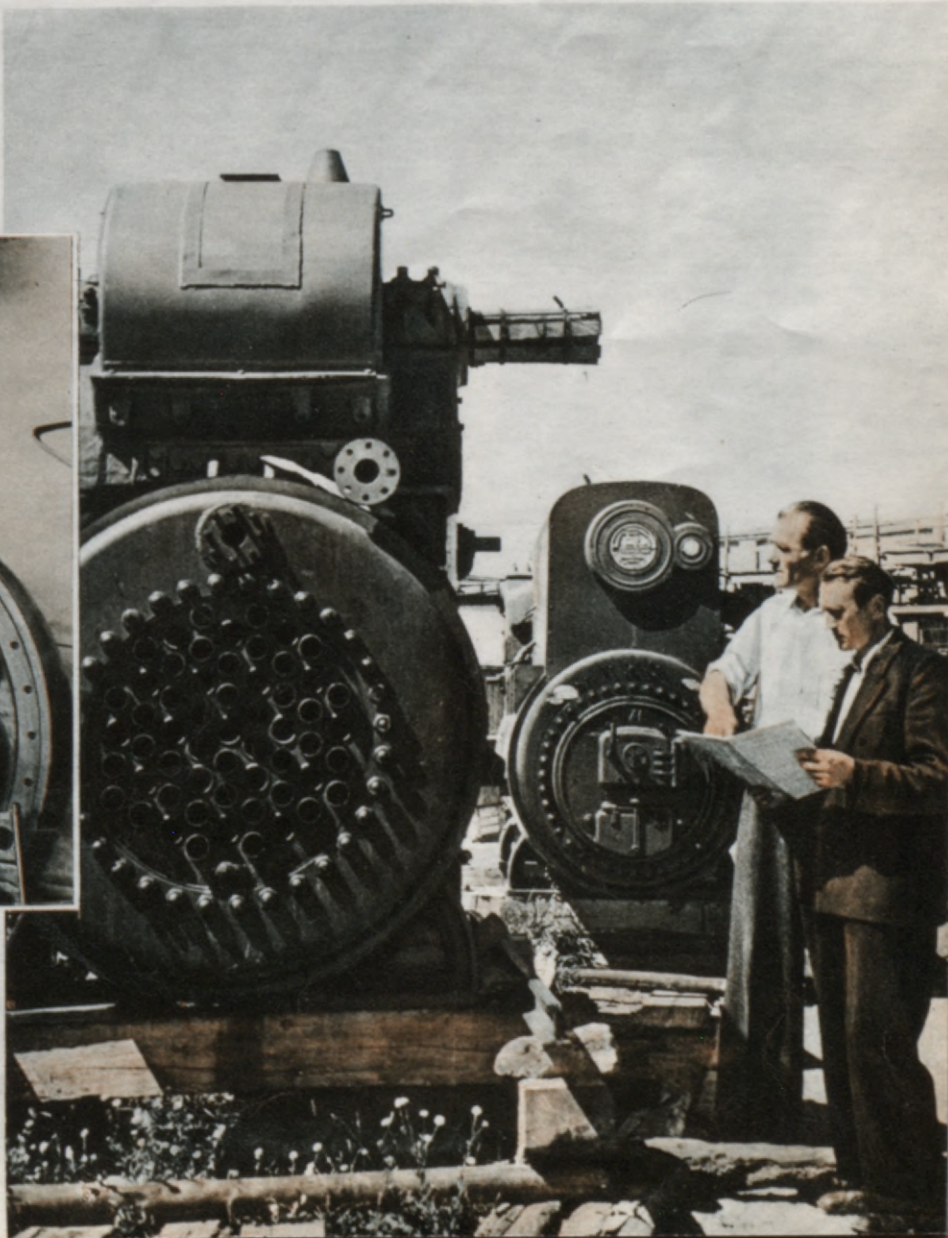
Mechaniskajā cehā pie jaunās urbmašīnas strādā atslēdznieks stachanovietis A. Cīrulis.

Rūpniecības kombināta kokzāģētavā uzstādīti spēcīgi dzinējmotori. Motorists P. Steberis darbā.

Jaunceļamajai elektrostacijai atvestas lokomobiles. Attēlā: rūpniecības kombināta direktors O. Lācums un tehniskās kontroles nodaļas vadītājs A. Nigals apskata jaunās mašīnas.

Elektrostacijas «Tautu draudzība» projekta autors J. Goldins sarunā ar partijas pirmorganizācijas sekretaru A. Gordijenko pie elektrostacijas celtnes.

Ž. Lagzdina foto

Apmainās ar labāko

Lai cik saulainas ir vasaras dienas un vilināt vilina skaistās āres, padomju mākslas dzīves pulsējumā nav krītošas liknes arī vasarā. Dažā ziņā pat gluži otrādi ir izveidojusies skaista tradīcija, ka tieši vasaras mēnešos notiek jo rosīga mākslas vērtību apmaiņa starp brālīgo padomju republiku un pilsētu māksliniekiem un to kolektīviem. Sevišķi tas attiecas uz teatriem, tāpat koriem, deju ansambļiem un darbaļaužu māksliniecišķo pašdarbību. Padomju tautu draudzības cildenās tradīcijas gūst rosinošu izpausmi visās kultūras un mākslas dzīves jomās.

Rīgu šovasar jau apciemājuši vairāki teatri un mākslas kolektīvi gan no brālīgajām republikām, gan padomju Latvijas citām pilsētām. Gandrīz jau veselū mēnesi teatra mākslas draugu interese Rīgā pievērsta Tallinas viesiem: kopš 19. jūnija šeit savas izrādes sniedz Igaunijas PSR Valsts krievu dramatisks teatris, viens no visjaunākajiem krievu dramatiskajiem teatriem mūsu Dzimtenes brālīgo republiku galvaspilsētās. Tas dibināts tikai 1948. gadā. Veldojot jaunā teatra kolektīvu, par tā kodolu izraudzīti Maskavas Valsts teatra mākslas institūta absolventi, kas sekmīgi beiguši pazīstamo skatuves pedagogu Tarchanova un Belokurova klases. Teatra galvenā režisora, Tadžikijas PSR Tautas mākslinieka V. Langes un režisoru V. Akinfijeva un V. Cipluchina vadībā jaunie skatuves gaitnieki apguvuši aktiera mākslas meistarību un, kā liecināja viesizrādes Rīgā, spējuši radīt virkni spilgtu skatuves tēlu.

Savas darbības piecos gados Igaunijas PSR Valsts krievu dramatisks teatris iestudējis 47 lugas. To vidū ir krievu klasiķu A. Ostrovska, L. Tolstoja, A. Čehova, M. Gorkija lugas, mūsdienu padomju rakstnieku A. Korneičuka, S. Michalkova, A. Arbuzova dramatisks darbi un P. Pavlenko plaši pazīstamā romāna «Laimē» dramatisējums, kas rāda padomju dzīvi un cilvēkus. P. Pavlenko un S. Radzinskā «Laimē» tallinieši ar panākumiem izrāda jau ceturto sezonu. Ievērojama vieta teatra repertuārā ir igauņu padomju un klasiskajai dramaturģijai, ko pārstāv Staļina premijas laureats A. Jakobsons un igau-

Igaunijas PSR Valsts krievu dramatisks teatris. A. Jakobsona dramatisks satira «Sakaļi». Attēlā no kreisās: Igaunijas PSR Nopelniem bagātie mākslinieki V. Archipenko (Brjuss), K. Kogers (Stils). V. Sīrina foto

A. Ostrovska komedija «Ne vienmēr runcim krējuma pods» Igaunijas PSR Valsts krievu dramatisks teatris. Attēlā no kreisās: E. Bļinova (Agiņa) un V. Sīrins (Ipolīts).

ņu rakstnieks un dramaturgs Ed. Vilde.

Ar A. Jakobsona dramatisks satiru «Sakaļi» arī sākās IPSR Valsts krievu dramatisks teatra viesizrādes Rīgā. Sajā amerikāņu imperialistu vilku likumus un tikumus atmaskojošā sati-

rā profesora Stila un Ep-tona Brjusa lomās rīdzinieki skatījās Igaunijas PSR Nopelniem bagātos māksliniekus V. Archipenko un K. Kogeru. Teatra nodoms ir nākamajā sezonā iestudēt arī otru A. Jakobsona satirisku par «amerikānisko dzīves

veidu», rīdziniekiem jau pazīstamo «Sargengēlis no Nebraskas».

Pelnītu interesi Rīgas publikā mantoja Ed. Vildes satiriskās komedijas «Laimes pūķis» izrādes. Tajā Ed. Vilde parāda igauņu nacionālistiskās buržuāzijas

rijīgo alkatību un morālo degradāciju, sniedz tās pārstāvju spilgtus satiriskus portretus.

Igaunijas PSR Valsts krievu dramatisks teatra viesizrāžu norisē allaž gaidītas bija M. Gorkija «Jegors Buličovs un citi» izrādes. Lugu iestudējis teatra galvenais režisors V. Lange. Igaunijas PSR Nopelniem bagātais mākslinieks V. Archipenko pratis radīt dziļi traģisku Jegora Buličova tēlu, kas saista skatītāju visā lugas gaitā. Sīrsnīgās, cildenās Glafiras tēlojumu sniedz Tadžikijas PSR Tautas māksliniece A. Miropolska, kura savu spožo skatuves talantu apliecināja rīdziniekiem Annas Kareņinas lomā, tā arī A. Ostrovska «Talantos un pielūdzējos» Nēginas tēlā.

Bez pieminētajām lugām Tallinas viesi Rīgā vēl rādīja A. Korneičuka «Irbenāju birztalu», A. Arbuzova «Tapu», revolucionārā demokrata N. Černiševska Rīgā neredzēto satirisko pastorāli «Meistarlene vārīt putru» un Kalderona komediju «Ar mīlu nejo-

ko». — Aizpagājušajā vasarā, — mums pastāstīja Igaunijas PSR Valsts krievu dramatisks teatra direktors N. Volkonskis, — nēs viesojāmies Lietuvā. No 63 izrādēm, ko sniedzām Viļņas darbaļaudīm, 58 bija izpildītas. Sovasar ar prieku devāmies ciemā pie Rīgas skatītājiem. Ar tiem satikāmies ne vien teatra zālē Rīgā un Rīgas jūrmalā, bet arī rūpnīcās un klubos, piemēram: velosipedu rūpnīcā «Sarkanā zvaigzne», Rīgas vagonu rūpnīcā, Kuģu remonta rūpnīcā, LPSR Teatru biedrībā notika radoša satikšanās ar Rīgas teatru māksliniekiem, kur Rīgas biedri vērtēja mūsu darba sasniegumus un norādīja arī trūkumus. Rīgas teatros noskatījāmies baletu «Romeo un Džuljeta», lugu «Apburtais loks», «Ceplis» un «Tapu» izrādes, guvām jaunus iespaidus un ierosmes. Mums sevišķs prieks, ka savā portfelī aizvedisim līdz 117 Talliņu vairākas latviešu autoru lugas. To vidū ir Tautas rakstnieka Andreja Upīša «Peldētāja Zuzanna», «Apburtais loks» un jaunās autore Noras Vētras «Ar dziesmiņu druva gāju».

Rīgu nesen apciemoja arī Veļikije Luku apgabala dramatisks teatris, kas sniedza iz-

Skats no N. Cerniņševska satīriskās pastorāles «Meistariene vārit putru» Igaunijas PSR Valsts krievu drāmas teātra uzvedumā. Attēlā: Tadžikijas PSR Tautas māksliniece A. Miropolska Agneses un D. Radlovs Gorodiščeva lomās.

Igaunijas PSR Nopelniem bagātais skatuves mākslinieks V. Archipenko (Romaņuks), A. Miropolska (Kovšika) A. Korņečuka lūgā «Irbenāju birztala».

Ukrainas PSR Valsts deju ansamblis. Attēlā uz leju: Rīgas mākslinieciskās pašdarbības kolektīvu tikšanās ar Ukrainas PSR deju ansambļa vadītājiem, Ukrainas PSR Nopelniem bagāto mākslinieku A. Opanasenko (trešais no kreisās) un Ukrainas PSR Tautas mākslinieku V. Vronski (otrais no labās).

Attēlā pa kreisi: L. Tolstoja «Anna Kareņina» Igaunijas PSR Valsts krievu drāmas teātrī. Igaunijas PSR Nopelniem bagātais mākslinieks J. Kogers (Kareņins) un A. Miropolska (Anna).

rādes Armijas Virsnieku namā.

Uz kara drupām izaugusi jauna Veļikije Luku pilsēta, līdz tai kopš 1945. gada audzis un nostiprinājies jaunais apgabala teātris. Tā mākslinieciskais vadītājs K. Cernadjevs prātis izveidot labi saliedētu kolektīvu, kas bez jau rīdziniekiem pazīstamajām lūgām — B. Lavreņeva «Lūzuma», I. Po-

pova «Glīmenes» un Lope de Vegas «Atjautīgās mīletājas» — ar panākumiem izrādīja Rīgā līdz šim vēl neredzēto B. Lavreņeva jaundarbu «Melnās jūras jūrnieki», kas pauž padomju slaveno jūrnieku varonīgās cīņas Lielā Tēvijas kara sūrajās dienās.

Istu mākslas prieku Rīgas darbaudim šovasar jau snieguši arī vairāki brālīgo republiku deju ansambļi un kori. Gaidīts viesis bija Ukrainas PSR Valsts deju ansamblis. Nozīmīgas bija šā ansambļa dalībnieku radošās satikšanās ar mūsu pašdarbnieku deju kolektīviem.

Moldavu tautas deja. Izpilda Moldāvijas PSR deju ansambļa solisti S. Moku un V. Demeņeva.

ko organizēja Republika-
niskais Tautas mākslas
nams. Draudzīgā sadarbībā
abas puses padarīja kuplā-
ku savu turpmāko sniegumu
pūru: kamēr ukraiņu māks-
linieki uz vietas iestudēja
vairākas latviešu tautas de-
jas (Talsu deju, Rucavieti),
mūsu deju mākslas kopēji
ukraiņu biedru vadībā ap-
guva «Gopaku» un skaisto
«Rumaņu deju».

Ar spožiem panākumiem
nesen Rīgā viesojās Molda-
vijas PSR deju ansamblis,
kura nobriedusi meistarība
tālu daudzina. Arī molda-
viešu dejojāji viesizrāžu

telcot triju brālīgo Baltijas
padomju tautu jo ciešu
draudzību.

Mākslas dzīves rosmi šo-
vasar Rīgā kuplinājuši arī
viesi no Padomju Latvijas
citām pilsētām. No 7. līdz
13. jūlijam Dailes teatra
telpās viesizrādes sniedza
Valsts Liepājas teātris. Lie-
pājas teātra mākslinieku ra-
došo darbu rīdzinieki varē-
ja atkal vērtēt pēc vairāk
nekā trīs gadu starplaika.
Lielāko interesi saistīja «Je-
gora Buličova un citi» un
«Peldētāja Zuzannas» iz-
rādes.

Pašlaik Tallinā viesojas

Moldavijas PSR Nopelniem bagātā māksliniece Japina Ļeņickaja dzied
moldavu tautas dziesmu «Ļano».

laikā notika vērtīga pierē-
dzes apmaiņa ar Rīgas la-
bākajiem deju kolektīviem.
Šajā virzienā sekmiņi pa-
sāktā mākslas vērtību ap-
maiņa turpmāk vērsīsies vēl
plašāka. Piemēram, šoruden
Rīgā notiks LPSR Republi-
kaniskā Tautas mākslas na-
ma organizēts māksliniecis-
kās pašdarbības jaunrades
dalībnieku salidojums, kurā
piedalīsies viesi no Maskā-
vas, Ļeņingradas, Baltkrie-
vijas, Igaunijas un Lietu-
vas.

Jaunu illecību brālīgās
Igaunijas koku kulturas
augstajam līmenim nesen uz
Rīgu bija atvedis Igaunijas
PSR Arodbiedrību Republi-
kaniskās Padomes J. Tõmpa
vārdā nosauktā Kulturas
nama vīru koris IPSR No-
pelniem bagātā mākslas
darbinieka J. Varistes vadī-
bā. Kora kolektīvā pāri par
110 dziedātāju, galvenokārt
Tallinas rūpniecības strādnieki
un augstskolu studenti.

Aizvadītajā svētdienā Ri-
gas rajona māksliniecis-
kās pašdarbības skates noslēg-
uma koncertu Brīvdabas mu-
zejā pie Juglas kuplināja
kori, orķestri un deju an-
samblī no Kaunas un Pēr-
navas, dziesmās un dejās

LPSR Valsts krievu dramas
teātris, bet mūsu republikas
pilsētās un lauku centros
darbajaudim izrādes sniedz
abi vadošie Rīgas latviešu
teātri — Valsts Dailes teā-
tris un Valsts Akademiskais
dramas teātris. Dailes teā-
tris Liepājā un citās Kur-
zemes pilsētās izrāda «Ap-
burto loku», «Annu Kare-
ņinu», «Jūras vējos» un
«Divpadsmito nakti», Aka-
demiskais dramas teātris
Vidzemes pilsētās un lauku
centros sniedz «Spāniešu
priesteru» un L. Leonova
Jaunās lugas «Vienkāršais
cilvēks» izrādes. Rīdzinieki
šo Valsts Akademiskā dra-
mas teātra jauniestudējumu
redzēs tikai rudenī, jauna-
jai teātru sezonai sākoties.

Nav šaubu, plašā mākslas
vērtību draudzīga apmaiņa
rosina padomju kulturas
dzīves spožo plauksmi, pierē-
dzes bagātākus dara māks-
liniekus, sekmē plašu ska-
tītāju masu mākslas prasību
augsmi.

A. Mežezers

Valsts Liepājas dramas teātris.
Skats no J. Grantā un V. Saules-
kalna lugas «Jūras vējos».

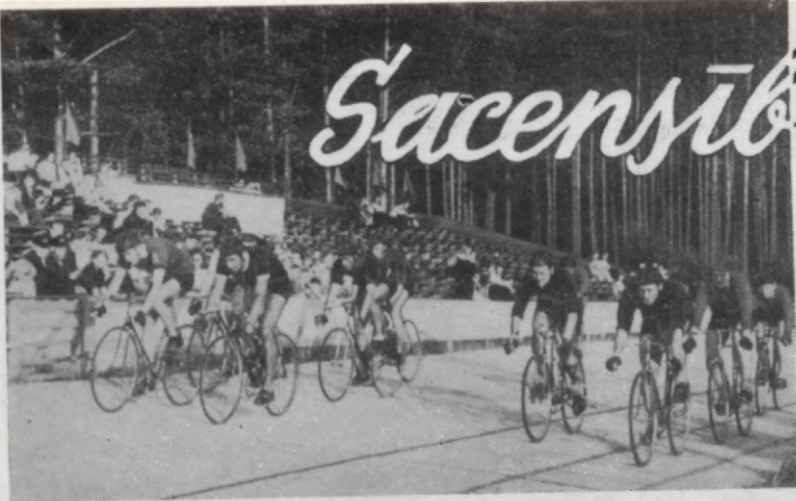
Valsts Liepājas dramas teātris. LPSR Nopelniem bagātā mākslinieks Nikolajs Mūrnieks Jegora
Buličova lomā M. Gorkija lugā «Jegors Buličovs un citi».

A. Ūpiša komedija «Peldētāja Zuzanna» Valsts Liepājas dramas teātri. V. ra Bušmane (Vabiņa
kundze), Ernests Karelis (Vabiņš).

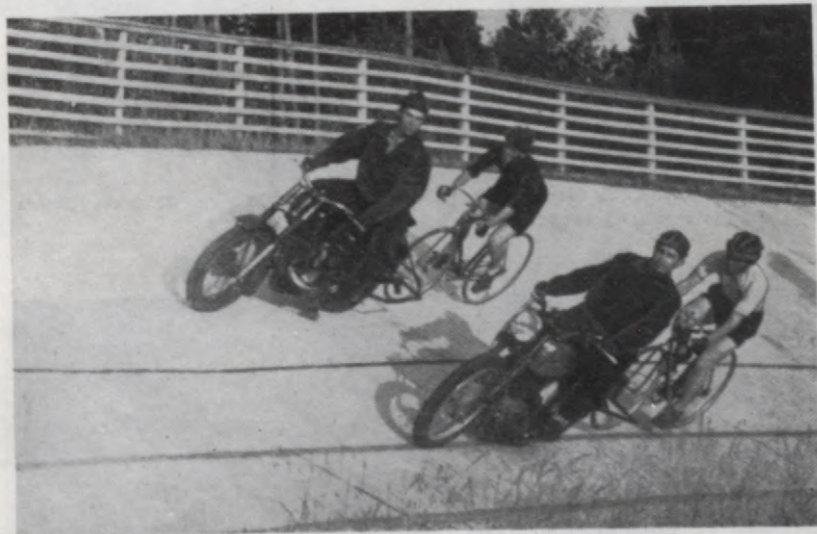

Sacensības Senču silā

Sacikšu moments 100 apļu braucienā.

A. Priedes foto

50 km aizmotora brauciens. V. Kiseļevs ar vedēju E. Spuri (augšā) apdzen E. Spreņģi ar vedēju L. Spreņģi.

Baltezera krastā krāšņajā Senču silā «Dinamo» velotreks, greznots plākatiem un lozungiem, gatavs saņemt mūsu republikas labākos riteņbraucējus, kas šeit ieradusies uz Latvijas PSR 1953. gada meistarsacīkstēm riteņbraukšanā.

1 km sprinta brauciens ir viens no interesantākajiem treka sacīkšu veidiem. Tas prasa no braucējiem ne tik daudz ātrumu, bet galvenokārt labu taktiku — prasmi savam sāncensim «sēdēt aiz mugurē», lai pēdējā aplī istā laikā atrautos no pretinieka un ar strauju izrāvienu kā pirmais šķērsotu mērķa līniju.

... Finalā iekļūst pirmās klases riteņbraucējs Jānis Deisons un sporta meistari Vladimirs Filipovs, Harijs Japiņš un Ojars Silīņš. Tālāk braucēji sacenšas pa pārim. Pirmo vietu iegūs tas, kam lielākais uzvaru skaits.

Riteni pie riteņa mērķa līniju šķērso V. Filipovs un H. Japiņš, Filipova divritenis par riepas tiesu priekšā.

J. Deisons uzvar Japiņu un Silīņu, bet V. Filipovs izcīna uzvaru vēl pār Silīņu. Bez zaudējumiem palikuši dinamieši Filipovs un Deisons. Viņu braucienam jāizšķir republikas čempiona nosaukums. Pa priekšu brauc Filipovs,

taču pēdējos 200 metros viņu apdzen Deisons. Filipovs cenšas vēl pēdējā taisnē nokert savu pretinieku, tomēr tas vairs neizdodas. Republikas čempiona nosaukumu izcīna Jānis Deisons.

Par jauno republikas čempioni sievietēm kļuva Natalija Smiļšajeva, pārliecinoši uzvarot visas savas pretinieces.

Riteņbraucēji sagatavojušies 1000 m gita braucienam, kas atšķiras no sprinta brauciena ar to, ka šeit galvenais faktors ir ātrums — māka visus 3 apļus nobraukt maksimālā tempā un uzrādīt pēc iespējas labāku laiku. Dalībnieki startē pa vienam.

Republikas čempions 100 apļu braucienā Harijs Japiņš.

Uz starta nostājas spartakietis M. Taivāns. Distanci viņš veic labā laikā — 1 minūtē 19,3 sekundēs, kas ir jauns sporta biedrības «Spartaks» republikas rekords. Bet V. Filipovs, kas startē kā divpadsmitais, uzrāda laiku 1 min. 18,4 sek. Pēc viņa uz starta J. Deisons, kas tikai nedēļu atpakaļ Tulā uzstādīja jaunu LPSR rekordu šai distancē. Atskan startera komanda: «Uzmanību! — Braukt!» — un Deisons pieliek visus spēkus, lai uzņemtu ātrumu. Pirmais aplis nobraukts 27 sekundēs, otrs 24 sekundēs. Izturot šādu tempu līdz galam, gaidāms jauns rekords. Straujš finišs. Tiesneši paziņo Deisona laiku — 1 minūte 16,2 sekundes — rezultāts par 0,2 sek. labāks nekā viņa Tulas sniegums un līdz ar to gūts jauns Latvijas PSR rekords.

Otru rekordu uzstāda Anna Utanāne 500 metru gita braucienā no lidojošā starta. Viņas rezultāts 38,6 sekundes.

Utanāne arī labo republikas rekordu 1000 m gitā no vietas, uzrādot laiku 1 min. 27,6 sekundes.

200 m gita gaitā un 500 m gitā no vietas republikas čempiones nosaukumu izcīna N. Smiļšajeva.

100 apļu braucienā ar 20 starpfinišiem dalībnieku vidū redzam arī PSRS čempionu šai distancē Hariju Japiņu.

Pēc katriem 5 apliem seko finišs. Dalībniekam, kas pirmais šķērso mērķa līniju, tiek piešķirti 5 punkti, otrajam 3 punkti, trešajam 2 punkti, bet ceturtās vietas ieguvējam 1 punkts. Pēdējā finišā punktu skaits dubultojas.

H. Japiņš gandrīz katrā finišā šķērso mērķa līniju starp pirmajiem četriem, pie kam 12 reizes finišo kā pirmais. Ar 77 punktiem Harijs Japiņš izcīna republikas čempiona nosaukumu.

Labu saskaņotību starp vedēju un braucēju prasa aizmotora brauciens.

Skatītāju uzmanību saista «Daugavas» braucēji V. Kiseļevs ar vedēju E. Spuri. Republikas meistarsacīkstēs šie braucēji pieteikuši rekorda labojumu.

Apdzenot E. Spreņģi aplī pēc apļa, Kiseļevs veic 25 kilometrus ar caurmēra ātrumu 57,2 kilometri stundā, nobrau-

cot distanci 26 minūtēs 13,5 sekundēs. Jauns republikas rekords!

Dalībnieki turpina braukt lieliskā tempā — varbūt izdosies labot rekordu arī 50 kilometru distancē. Kiseļevs veic apli 21 sekundē, tad 20 sekundēs, beidzot 19 sekundēs. Finišs un atkal jauns rekords — 50 kilometri veikti 52 minūtēs 21,9 sekundēs.

Republikas čempionu nosaukumus vēl izcīnīja: H. Japiņš 4 km individualajā iedziņas braucienā un A. Dauvarte individualajā izslēgšanas braucienā.

... Sacīkšu dalībnieku noslēguma parāde. LPSR Veselības aizsardzības ministra vietnieks b. Baumanis apsveic riteņbraucējus ar sasniegtajiem panākumiem un novēl sekmes turpmākajās sacīkstēs. Uzvarētāji saņem balvas, diplomus un čempionu nozīmes. Jaunie republikas čempioni N. Smiļšajeva, A. Utanāne, A. Dauvarte, J. Deisons, H. Japiņš un V. Kiseļevs nolaiž sacensību karogu.

Skatītāji silti apsveic «Daugavas» komandu, kas ieguvusi pirmo vietu komandu vērtējumā un izcīnījusi LPSR Veselības aizsardzības ministrijas ceļojošo kausu.

Republikas riteņbraukšanas sporta cienītāji apmierināti — sacensību laikā uzstādīti 5 jauni Latvijas PSR rekordi, vecajiem riteņbraukšanas veterāniem aug spēcīga jaunā maiņa.

A. Kokle,
A. Vitiņš

Uzvarētāja komandu braucienā — Daugavas sieviešu komanda. No kreisās — Dz. Braune, N. Smiļšajeva, A. Dauvarte.

Grāmata par brīvo Ungariju

«Augstu pār Donavas krauju krastu paceļas granīta un bronzā veidots varens monuments. Pret dzidrajām dienvidu debesīm jau iztālēm skaidri iezīmējas sievītes tēls ar palmas zaru augstu paceltajās rokās.

Miera zars liecas pār monumentu. Bet granīta postamenta pakājē paceļas bronzā veidots padomju karavīra — atbrīvotāja tēls — tā karavīra, kas šeit, Donavas ielejā, atnesa brīvību un mieru. Saules mirdzums krit uz viņa vareno tumšās bronzas stāvu, no kura divē nelokāms spēks un virišķība.

«Padomju varoņiem-atbrīvotājiem no pateicīgās unguru tautas» — pauž pieminēkļa uzraksts.»

Tā sākas I. Laponogova grāmata «Brīvā Ungarija», grāmata, kas stāsta par varoņo unguru tautu, kura pēc ilgām brīvības cīņu gadiem beidzot izgājusi saulē, lai kopā ar pārējām tautas demokrātijas valstīm celtu jaunu, taisnīgu pasauli.

Proletariskā revolūcija Ungarijā notika jau 1919. gadā, kad Ungarijas proletariats, komunistiskās partijas vadīts, saņēma varu savās rokās un pasludināja Ungariju par padomju republiku.

«Ungarijas padomju republika pastāvēja neilgi — no 1919. gada 21. marta līdz 1. augustam, — bet šie četrarpus mēneši uz visiem laikiem iegājuši kā spilgts varoņības paraugs starptautiskās strādnieku kustības vēsturē. Isā laikā padomju vara, ko vienprātīgi atbalstīja strādnieku šķira, realizēja tādas svarīgas sociālas reformas kā rūpniecības, šachtu un banku nacionalizāciju, muižnieku lielo zemes īpašumu konfiskāciju.

... Tomēr spēki bija pārāk nevienlīdzīgi. Rietumu imperialisti savāca un apbruņoja kontrrevolucionāros algotņus ar admirāli Hortiju priekšgalā.»

Pēc padomju Ungarijas krišanas varu valsti sagrāba atkal imperialisti un muižnieki. Kontrrevolucionāri asinaini izrēķinājās ar Ungarijas darba tautu.

Pēc Hitlera nākšanas pie varas Ungarija kļuva par fašistiskās Vā-

cijas satelītu, un unguru tauta pret savu gribu tiek legrūsta karā pret Padomju Savienību. Šī avantūra dārgi izmaksāja unguru vienkāršajiem cilvēkiem — līdz 1943. g. beigām Ungarija jau bija pazaudējusi 250.000 savu dēlu.

Bet partija bija dzīva. To nespēja nogalināt ne Hortijs, ne Hitleris. Unguru komunisti ar Matiasu Rakoši priekšgalā vadīja pretošanās kustību vācu fašistu okupētajā Ungarijā. Liesmoja partizanu karš pret iebrucējiem, zeme dega zem viņu kājām.

Tā pienāca diena, kad Ungarijas tautai sīta lielā atbrīvošanas stunda. Padomju Armijas vareno triecienus hitleriskās ordas neizturēja. Tās vēlās atpakaļ uz rietumiem.

1944. gada decembrī Debrecenā sarīcā Pagaidu nacionālā sapulce. Lūk, ko par to stāsta grāmatas autors:

«... Pagaidu Nacionālā sapulce pieņēma vairākus svarīgus principālus lēmumus, uz kuriem pamatojoties Pagaidu valdība pēc dažām dienām, proti, 28. decembrī, deklarēja Ungarijas izstāšanos no kara Vācijas pusē un pieteica karu Vācijai, bet 29. decembrī nosūtīja uz Maskavu delegāciju pamiera noslēgšanai ar Padomju Savienību un citām sabiedrotajām valstīm.

Tā sākas Ungarijas demokrātijas «Debrecenas periods».

Tālāk autors iepazīstina lasītāju ar demokrātiskās Ungarijas tapšanas un nostiprināšanas vēsturi, spilgti parāda Ungarijas Komunistiskās partijas cīņu pret ārējās un iekšējās reakcijas noziegšiem centieniem restaurēt valsti kapitalistiski feudālo iekārtu. Tā ir cīņa par agraro reformu un rūpniecības nacionalizāciju, par izpostītās tautas saimniecības atjaunošanu un tautas demokrātisko spēku saliedēšanu. 1947. gadā Ungarijas Komunistiskā partija izstrādāja un ierosināja pieņemt tautsaimniecības atjaunošanas un attīstības trīs gadu plānu. Par šo plānu I. Laponogovs raksta:

«Jau pirmais gads parādīja, ka trīs gadu plāns zemes ražošanas spēku atjaunošanā tiks ievērojami pārsniegts. Šajā gadā kapitalāz celtniecībā tika ieguldīti 2,5 miljardi forintu plānoto 1,8 miljardu vietā. Rūpniecības ražošanas līmenis gada laikā paaugstinājās vairāk nekā par 50 procentiem.

Lielā celtniecības darbi izvērtās metalurģijā un mašīnu būvniecībā, kur saskaņā ar trīs gadu plānu izlētoja sevišķi daudz kapitalieguldījumu. Rekonstruēja domnu krāsnis Ozdā, cēla feromangana domnu krāsnis Diodžerē. Racionalizēja rūdas ieguvu Rudobajas, Urkutas u. c. šachtas».

Lielā līdzekļi tika atvēlēti arī lauksaimniecībai. Ja Hortija Ungarijā lauksaimniecībai piešķīra tikai 6 procentus no budžeta, tad trīs gadē šie asignējumi sasniedza 30% no visiem kapitalieguldījumiem. Par naudu, ko lauksaimniecībai atvēlēja valsts, iirģēja laukus, iekārtoja mašīnu un traktoru stacijas utt.

Brīvās Ungarijas brīvie ļaudis savu trīs gadu beidza pirms termiņa. Ja trīs gades plāna realizēšanas sākumā rūpnieciskā ražošanas sasniedza tikai 62 procentus no pirmskara līmeņa, tad 1949. gada beigās tā pārsniedza šo līmeni par 53,4 procentiem. Smagā

rūpniecība pārsniedza pirmskara ražošanas līmeni par 74 procentiem.

— Vajadzīgs jauns plāns, — teica unguru komunisti. Komunistus atbalstīja darba tauta, — tā dzima lozungs par piecgadu plānu. Piecgadu plāns stājās spēkā 1950. g. 1. janvārī.

1950. gadā Ungarijā notika vietējo padomju vēlēšanas. Tajās piedalījās 96,9 procenti vēlētajū, no kuriem 97,8 procenti nodeva savas balsis par Tautas frontes kandidātiem. Tās pierādīja unguru tautas politisko brīdumu, vienotību un to, ka tā pilnīgi atbalsta komunistiskās partijas politiku. Līdz ar vietējo padomju vēlēšanām arī bija noslēgusies jaunās demokrātiskās valsts varas organizācijas izveidošana. Unguru tauta, stingri saņēmusi varu savās rokās, uzsāka savu pirmo piecgadi.

Piecgades uzdevumi ir lieli. Ubagu zemei, kā agrāk dēvēja Ungariju, piecgades beigās ir jābūt industriālajai valstij ar augsti attīstītu mehanizētu lauksaimniecību. Pašreiz unguru tauta strādā pie šī uzdevuma izpildīšanas.

Par Ungarijas lielajām pārvērtībām I. Laponogovs stāsta grāmatas nodaļā «Gaīšais ceļš». Šai nodaļā viņš iepazīstina lasītāju ar Ungarijas karti, kurā redzams, kas jau padarīts un kas vēl tikai lop. Viņš stāsta, kā izvērtās stacionāriešu kustība Ungarijā, iepazīstina ar darba cilvēkiem, kurus cildina visa jaunā valsts.

Visu Ungariju tagad pārklāj sastātnes. Milzīgas pārvērtības notiek laukos. Tur organizējas arvien jaunas mašīnu un traktoru stacijas, tiek atvērtas speciālas lauksaimniecības skolas un organizēti kursi. Ungarijas lauksaimniecības darbinieki plaši izmanto padomju agrozinātni, apgūst jaunu lauksaimniecības kultūru audzēšanu.

«Ar padomju specialistu palīdzību aklimatizēta arī kokvilna, 1951. gadā ar kokvilnas sējumiem bija aizņemti 50.000 holdu. Piecgades beigās šās kultūras sējumi, kuru agrāk vecajā Ungarijā nemaz nepazinā, sasniedgs 200.000 holdu. Ir milzīgs pieprasījums pēc kokvilnas, un sakarā ar tekstilrūpniecības attīstību tas arvien pieaug.»

Ungarijas lauku darbaļaudis sākuši apvienoties arteļos. Ražošanas kooperatīvi gūst arvien lielāku piekrišanu zemnieku vidū. Tas tadē, ka kooperatīvi, būdami saimnieciski daudz spēcīgāki par individuālajām saimniecībām, spēlābāk saimniekot un gūst daudz lielākas ražas. Ungarijā rodas arvien vairāk kooperatīvu miljonāru.

Milzīgas pārvērtības notikušas un notiek arī kultūras dzīves nozarēs. Vecajā Ungarijā skolas atradās pilnīgā katoļu baznīcas kontrolē. Tagad šī atpalicība ir likvidēta. Bez vispārīgajiem skolām, kas nodotas darbaļaužu bērniem, Ungarijā atvērtas daudzas jaunas speciālās mācību iestādes — mašīnbūves, enerģētikas, ķīmijas, celtniecības, tekstil- un citi tehnikumi. Skolu audzēkņu skaits tagad ir 2—3 reizes lielāks, nekā tas bija līdz zemes atbrīvošanai. Plašs ceļš uz dzīvi tagad pavēršs unguru jaunatnei. Daudzi unguru jaunieši mācās augstākajās mācību iestādēs Padomju Savienībā.

Lielus sasniegumus uzrāda unguru literatūra un māksla. Tādas kino filmas kā «Pēda zemes», «Anna Sabo», «Sieviete dodas ceļā», «Kolonija pazemē», «Katalinas Kišas laime» u. c. pazīst arī mūsu republikas darbaļaudis, kas augsti novērtējuši šīs filmas.

Daudz savai tautai dod unguru rakstnieki, kas līdz ar filmu scenārijiem sarakstījuši daudz lielsku romanu, stāstu, dzejoļu, kuros atspoguļo lielos pēdējo gadu notikumus savā dzimtenē. Tamašs Acels, kas par romanu «Brīvības paspārņē», un Šandirs Nadj, kas par stāstu «Samierināšanās» saņēmuši Staļina premijas, izauguši par rakstniekiem tautas varas laikā.

Ungarijas Tautas Demokrātikā republika nav dzīves nozares, kur nekūstītu straujš jauniecsmes darbs. So jauniecsmes darbu nespēja un nespēs izjaukt nekādas ārzemju kapitalistu intrigas un tikoju. Dīžā Marksa, Engelsa, Ļeņina, Staļina mācība ir tas kompass, kas ved Ungarijas tautu uz priekšu pa laimes un uzvaras ceļu.

B. SPRAISLIS

Ar satiras pātagu

Nesen Latvijas Valsts izdevniecība laidusi klajā ievērojamā franču tautas rakstnieka — realista Anatola Fransa romanu «Pingvinu sala». Tas ir darbs, kas ierindojies pasaules labāko satirisko sacerējumu skaitā un, lai gan sarakstīts 1908. gadā, savu aktualitāti un atmāskojošo spēku nav zaudējis vēl šodien.

Anatols Franss (1844.—1924. g.) savu literāro darbību uzsāk kā dzejnieks. Savu pirmo romanu «Silvestra Bonara nozēgums» viņš saraksta 1881. gadā. Tam seko virkne citu romanu, kur aizvien asāk un noteiktāk sāc iezīmēties rakstnieka riebums pret buržuazisko iekārtu — cilvēka un brīvības domas apspīdēju. Tomēr savos pirmajos darbos Franss par dzīves neēdībām tikai pasmējās, pāironizēja, viņa skepticisms nejutā ista naids, aktīva cīnītāja.

Tikai sākot ar pagājušā gadsimta deviņdesmito gadu beigām, kad imperialistu plēsonība kļuva vēl atklātāka un alkātīgāka, arī Fransa daiļradē iezīmējās pavērsiens, un līdz tam viņa darbos raksturīgo vieglo ironiju nomaina šausmīgā satiras pātaga. Rakstnieks vairs nežēlo pastāvošo kārtību, jo redz, ka tā ved cilvēci uz vēl lielākām ciešanām. Kur izeja — to rakstnieks gan nezina, ko likt sagrūtā vietā — arī par to viņš vēl nekā nevar pasacīt, bet viens viņam ir skaidrs — kapitalistiskā iekārta jāsagrauj, jo tā cilvēkam kļuvusi par slogu. Šai posmā rodas Anatola Fransa labākie sacerējumi, kas sniedz mākslinieciski spilgtu kapitalisma atmāskojumu. Un zīmīgi, ka pēc Lielās Oktobra Socialistiskās revolūcijas Anatols Franss bija Rietumeiropas rakstnieku vidū viens no pirmajiem šīs revolūcijas vēsturiskās nozīmības novērtētājiem. Lielā Oktobra 5. gadadienas apsveikumā viņš rakstīja, ka tā iesēja sēklu, kas uzdīgs ne vien visā Krievijā, bet kura apaugļos arī Eiropu. Pēc notikumiem Krievijā izcēlās rakstnieks skaidri saskatīja, kas jāliek tās iekārtas vietā, kuras ienaldnieks viņš kļuva savā personiskajā un literārajā dzīvē.

Baģāts ir Anatola Fransa literārais devums. Tajā izceļas romānu tetraloģija «Mūsdienu vēsture» un «Pingvinu sala». It sevišķi pēdējā rāda, cik ass un spēcīgs ierocis ir satira tāda rakstnieka rokās, kas dzīvo un jūt kopā ar savu tautu. Jau ar pirmajām grāmatas nodaļām, kas leveda Pingvinijas valsts rašanās notikumus, Franss izsmeļ leģendas par cilvēku rašanos. Izsekojot cilvēkus pārvērsto pingvinu gaitām, rakstnieks ar lielu meistarību prātis atsegt reliģijas māņus, cilvēku sadalīšanos bagātajos un nabagajos, buržuaziskās sabiedrības izcelšanos un tās radītā valsts aparata pīlāgošanu savas šķiras interesēm. Šajā darbā jo bagātīgi izmantoti vēsturiski fakti, notikumi Pingvinijā iestēnībā ir tuvākas vai tālākas pagātnes notikumi Francijā. «Tiesas lieta par astoņdesmit tūkstošiem ķipu sienas», ko uzsāk Pingvinijas valdnieki, sasauca ar bēdīgi slaveno Dreifusa prāvu Francijā, kurā aktīvi iejaucās kopā ar E. Zolā un Z. Zoresu arī Anatols Franss, jo pamatoti tajā saskatīja reakcijas viltīgo politisko spēli. Stāstā par Jauno Atlantīdu mēs saredzam Amerikas Savienotās Valstis, kur visu likumdošanu nosaka tikai viena mēraukla — kapitalistu peļņa.

— Es ieteicu karu pret Smaragdu republiku, kas nekaunīgi apstrīd, ka mūsu cūku šķiņķiem un desām pieder pirmā vieta pasaules tirgū.

— Kas ir šis likumdevējs? — leļautājās no Pingvinijas atbraukušais doktors Obnibils.

— Cūku tirgotājs...

Paņemot no vēsturisko faktu pārpilnības pašu zīmīgāko, raksturīgāko un pārceļot to satiriskā alegorijā, Anatols Franss savā «Pingvinu salā» spējis dot daudzpusīgu vecās pasaules pagrimuma ainu. Un visur, kur vien ir meli un liekulība, lielais vārda mākslinieks droši paceļ savā rokā aso satiras pātagu.

S. LAPOTNIS

Modes

1. Puķaina zīda vai kokvilnas auduma kleita. Vestīte un aproces no balta auduma. Svārku priekšdaļā abās pusēs vēdekļveida iešuvumi.
2. Vienkrāsaina lina vai zīda auduma kleita. Sānu un muguras daļas grieztas. No atsevišķi grieztās plecu daļas blūzi rotā četras ieloces, ieloces arī svārku priekšdaļā.
3. Svītrotā vai vienkrāsaina auduma blūze ar isām reglana piedurknēm.
1. Viegla auduma kleita. Kakla daļā krokojums saņemts ar lentu. Svārki krokoti.
5. Viegla zīda vai žoržeta blūze reglana griezumā. Mežģīņu rotājums.

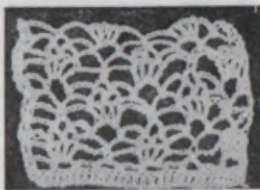
M. Briedes modeļi un zīmējumi.

TAMBORĒTA BLŪZE

1. zīm.

3. zīm.

2. zīm.

4. zīm.

Blūzes tamborēšanai lieto 240—300 g kokvilnas, smalkas vilnas vai zīda diegus.

Vispirms notamborē izmantojamā raksta paraugu un aprēķina, cik valdziņu vajadzēs attiecīgām blūzes daļām: muguras gabaliem, priekšas gabaliem, piedurknēm un apkaklei. Tamborē 1., 2. vai 3. zīmējuma rakstus.

Notamborētās blūzes daļas nogludina un sašuj kopā. Podziņas sagrupētas pa trim. Apkaklīti, jostu un priekšas joslas tamborē atsevišķi no vienkāršiem valdziņiem. (4. zīm.). Pogū caurumus ietamborē tieši priekšas joslas vidū.

1. attēla rakstu tamborē sekojoši:

Piņītē katras rindas sākumā un

beigās tamborē 4 vienkāršos stabīgus. 1. rinda: 4 vienkāršie stabīgi, 2 gaisa cilpiņas, 1 isais stabīgs, 2 gaisa cilpiņas, 1 vienkāršais stabīgs, 3 gaisa cilpiņas, 1 isais stabīgs, 2 gaisa cilpiņas, 1 isais stabīgs, 2 gaisa cilpiņas, 4 vienkāršie stabīgi.

2. rinda: 4 vienkāršie stabīgi, 5 gaisa cilpiņas, 7 vienkāršie stabīgi, 5 gaisa cilpiņas.

3. rinda: 4 vienkāršie stabīgi, 2 gaisa cilpiņas, 1 isais stabīgs, 5 gaisa cilpiņas, 1 isais stabīgs, 5 gaisa cilpiņas, 1 isais stabīgs, 5 gaisa cilpiņas, 4 vienkāršie stabīgi.

4. rinda: 4 vienkāršie stabīgi, 5 gaisa cilpiņas, 1 isais stabīgs, 5 gaisa cilpiņas, 1 isais stabīgs, 5 gaisa cilpiņas, 4 vienkāršie stabīgi.

2. attēla rakstu tamborē līmeniskā virzienā sekojoši:

1. rinda: 5 gaisa cilpiņas, 1 vienkāršais stabīgs, 5 cilpiņas mezgliņā, 1 vienkāršais stabīgs, 5 gaisa cilpiņas.

3. attēla rakstu tamborē sekojoši. 1. rinda: 3 gaisa cilpiņas, 1 isais stabīgs. 2. rinda: 4 vienkāršie stabīgi ar vienu gaisa cilpiņu vidū, 5 gaisa cilpiņas, 1 isais stabīgs. 3. rinda: 3 gaisa cilpiņas, 1 isais stabīgs, 5 gaisa cilpiņas, 1 isais stabīgs, 5 gaisa cilpiņas. 4. rinda: 5 gaisa cilpiņas, 1 isais stabīgs. 5. rinda: 5 gaisa cilpiņas, 4 vienkāršie stabīgi ar vienu gaisa cilpiņu vidū.

I. Madre
K. Alva

Izmantosim uzturā svaigus dārzeņus

Saknēm un dārzeņiem mūsu uzturā ir liela nozīme. To vērtība meklējama nevis ogļhidratu, olbaltumvielu vai tauku saturā; mīļoto vielu saknēs un dārzeņos maz. Saknes bagātas ar citām vērtīgām vielām. Pie tām pieder tādas mineralvielas kā nātrijs, kalcijs, kalcīns un magnijs. Šīm mineralvielām ļoti liela nozīme organisma vielu maiņā, jo tās saista organismā ievadītās skābes un nodrošina asins un limfas bazisko reakciju. Baziskām mineralvielām uzturā vienmēr jābūt pārsvarā, jo pretējā gadījumā skābā kuņģa sulas reakcija, kuru rada gaļa, zivis, pākšaugi un labības produkti, rada ievērojamus traucējumus organisma vielu maiņā, starp citu arī ļoti samazina organisma pretestības spējas infekcijas slimībām.

Bez šīm vērtīgajām mineralvielām saknes un dārzeņi satur vēl C, A un B grupas vitamīnus, kas arī ņem dalību vielu maiņas procesā.

Ļoti liela nozīme arī celulozes saturam dārzeņos, tā rada sāta iztūti un veicina zarnu peristaltiskās kustības, tādā kārtā regulējot zarnu darbību. Sākot ar jūnija beigām mūsu veikalos un kolchozu tirgos parādās arvien vairāk dārzeņu. Tie pēc iespējas vairāk jāizmanto uzturā. Zemāk porādīti dažādi dārzeņu ēdienu paraugi, kuru pagatavošana neprasa daudz laika un kuras var lietot gan kā patstāvīgus ēdienus, gan kā piedevas gaļas un zivju ēdieniem.

Jēra gaļas kāpostu sautējums (1 pers.)

Jēra gaļa — 150 gramu
Sāls, pipari pēc vajadzības
Tauki — 10 gramu
Svaigi kāposti — 150 gramu
Kviešu milti — 3 gramu
Kāpostu — naža gaiss.

Jēra vai cukas ribiņas sadala nelielos gabaliņos, parkaisa ar sāli un pipariem, apcep taukos brūnus un pēc tam slēgtā traukā sautē, pārējot ar nelielu ūdens vai buljona daudzumu (15—20% pret gaļas svaru). 20—30 min. pirms gaļas gatavības pievieno lielos gabalos sagrieztus kāpostus, kāpostus un taukus apcepus miltus; sautešanu iurpina, līdz gaļa un kāposti gatavi. Gaļas un kāpostu samers var būt dažāds, ņemot vairāk kāpostu un mazāk gaļas. Ēdienu pasniedz galdā ar sausiem kartupeļiem. Pedejos var arī sautēt kopā ar gaļu un kāpostiem.

Teļa gaļas un dārzeņu sautējums

Teļa gaļa — 150 gramu
Tauki — 10 gramu
Sāls, pipari pēc vajadzības.
Kartupeļi — 75 gramu
Burkāni — 50 gramu
Svaigi zirnīši — 25 gramu
Tomātu biezenis — 10 gramu
Kviešu milti — 3 gramu
Skābais krejums — 5 gramu
Dilles — 3 gramu

Teļa gaļu sagriež nelielos gabaliņos, parkaisa ar sāli, pipariem un uz straujas uguns taukvielās apcep brūnu. Pēc tam gaļu saute nelielā šķīdumā aizvakota traukā, pakāpeniski pievienojot taukus apceptus kartupeļus, pēc tam burkānus un pašas beigas svaigus zirnīšus un oļes. Kad visi šie produkti gandrīz gatavi, pievieno tomātu biezeni, apceptus kviešu miltus un skābo krejumu.

Vārītas saknes ar rīvmaizes merci

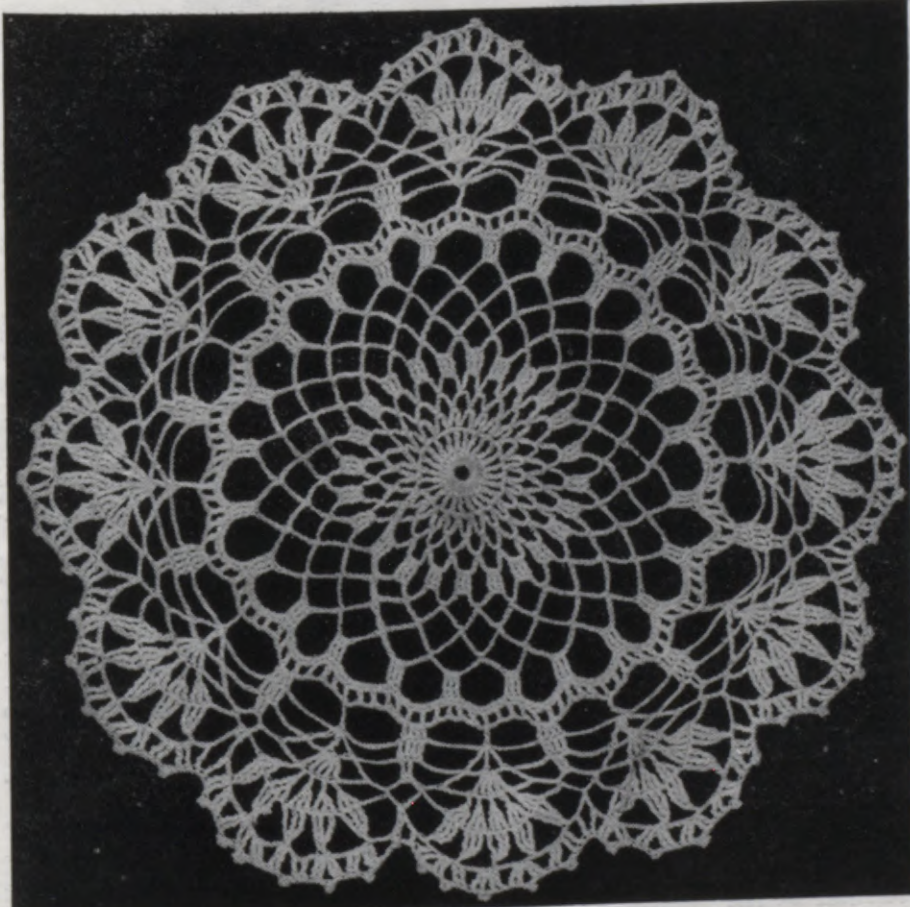
Ēdiena pagatavošanai var ņemt dažādas saknes un dārzeņus; sevišķi ieteicami puķu kāposti, burkāni, pupiņas, zāļi zirnīši, ķirbi un citi. Dārzeņu un sakņu sautējums var būt dažādi. Dārzeņus un saknes, katru atsevišķi, varu tvaikā vai sāls ūdenī, līdz tie gatavi. Pasniedzot galdā, tos sakārto traukā dekoratīvā grupējumā, kombinejot pēc krāsas. Sakārtotos dārzeņus parļē ar sviesta-rīvmaizes merci, kuru pagatavo šādi: paruppi sasmalcinātu sausu rīvmaizi apcep sviestā brūnu un pārlej saknēm (1 porcijai ņem 5—7 g rīvmaizes un 15 g sviesta). Šādas mērces vietā var lietot arī oļu omleti, ar kuru pārklāj novārtītās saknes. Pārlejot saknes ar kausētu sviestu, tās noder kā labāka piedeva dažādiem gaļas ēdieniem.

Ļoti garšīgs un viegli izmantojams ir šāds sakņu saucējums: Saknes vai dārzeņi — 250 gramu
Sviests — 10 gramu
Milti — 10 gramu
Plēns — 1/4 glāzes
Oļas — viena
Sāls — pēc garšas
Dilles — 3 gramu

Saucējumu var gatavot no viena veida dārzeņiem vai no dažādiem, piem., kāpostiem, burkāniem, pupiņām un tml. Notīrītās saknes sagriež parupjos gabaliņos un sāls ūdenī novāra. Gatavās saknes savieno ar biezu merci, pagatavotu no sviesta, miltiem un piena. Maisījumam pievieno oļu dzeltenumu, sasmalcinātas dilles, sāli pēc garšas un beidzot iecilā putās sakultu oļas baltumu. Masu pilda ietauktā veidnē vai pannā un pārkausa ar rīvmaizi vai rīvētu slieru un cep cepeškrāsnī līdz brūnas garozas izveidošanai. Saucējumu pasniedz galdā karstu ar kausētu sviestu.

A. Viksna

TAMBORĒTA SEDZIŅA

1. apkārtgājieni: 6 cilpiņas piņītē, kas veido loku. 2. apkārtgājieni: 12 vienkāršie stabīgi. 3. apkārtgājieni: 24 triskārtīgie stabīgi. 4. apkārtgājieni: 7 gaisa cilpiņas, 1 vienkāršs stabīgs. 5. apkārtgājieni: 7 gaisa cilpiņas, 1 vienkāršs stabīgs. 6. apkārtgājieni: 9 gaisa cilpiņas, 1 vienkāršs stabīgs. 7. apkārtgājieni: 3 triskārtīgie stabīgi, 7 gaisa cilpiņas. 8. apkārtgājieni: 9 gaisa cilpiņas, 1 vienkāršs stabīgs. 9. apkārtgājieni: 11 gaisa cilpiņas, 1 vienkāršs stabīgs. 10. apkārtgājieni: 12 gaisa cilpiņas. 11. apkārtgājieni: 12 vienkāršie stabīgi. 12. apkārtgājieni: 1 vienkāršs stabīgs, 2 gaisa cilpiņas. 13. apkārtgājieni: 4 divkārtīgie stabīgi, 8 gaisa cilpiņas. 14. apkārtgājieni: 4 divkārtīgie stabīgi, 6 gaisa cilpiņas, 1 triskārtīgs stabīgs, 3 gaisa cilpiņas, 1 triskārtīgs stabīgs, 3 gaisa cilpiņas, 1 triskārtīgs stabīgs, 6 gaisa cilpiņas. 15. apkārtgājieni: 5 triskārtīgie stabīgi, 4 gaisa cilpiņas, 1 triskārtīgs stabīgs, 4 gaisa cilpiņas. 16. apkārtgājieni: 5 pieckārtīgie stabīgi piecās grupās, 4 gaisa cilpiņas, 1 vienkāršs stabīgs, 5 gaisa cilpiņas, 1 vienkāršs stabīgs, 4 gaisa cilpiņas. 17. apkārtgājieni: 5 pieckārtīgie stabīgi piecās grupās starpā pa 6 gaisa cilpiņām. 18. apkārtgājieni: 2 divkārtīgie stabīgi, 3 gaisa cilpiņas ar mezgliņu vidū.

K. Akmene

Dāma visaktivākā figura

Dāma, kurai ir iespēja virzīties vai nu kā tornim pa taisnēm, vai arī kā laidnim pa diagonālēm, bez šaubām, ir spēcīgākā figura. Dāma parasti viegli var nokļūt galveno notikumu vietā un aktīvi piedalīties uzbrukumā, aizsardzībā, kombinācijas izpildīšanā vai citos uzdevumos. Dāmas izslēgšanai no spēles vai attālināšanai no galvenā cīņas lauka gandrīz vienmēr ir smagas sekas.

Apskatīsim praktiskos piemērus, kā izpaužas dāmas aktivitāte šaha partijā.

Ne pārāk ātri aktivizēt dāmu

Dāmā kā spēcīgākai figurai ir šajā sakarībā arī viena negatīva īpašība — tai parasti jāaizņem, ja tai uzbrūk tornis, zirdziņš, laids vai bandinieks. Atklātnes posmā uz galdīša ir vēl daudz figuru un bandinieku un tāpēc dāmas ieviešana cīņā nereti beidzas ar tās izraidīšanu no cīņas lauka un lielu laika zaudējumu.

Tā š. g. Bukarestes starptautiskajā šaha turnīrā Trojanesku (Rumānija) un Spaska (PSRS) partijā vērojām šādu cīņu:

Baltie: Trojanesku
Melnie: Spaskis
Vidus gambīts.

1. e2-e4 e7-e5
2. d2-d4

Gribēdams pārsteigt savu jaunpretinieku, Trojanesku izvēlās nepopulāru vidus gambītu, kas saistīts ar agru dāmas ieviešanu cīņā. Tālāk sekoja:

3. e5:d4
2. d4:d5 Zb8-c6

Baltā dāma spiesta atkāpties, un melnie ieguvuši attīstībai svarīgu tempu.

4. d4-e3 Lf8-e7
5. Zb1-c3 Zg8-h6
6. Lf1-c4 0-0
7. Zg1-e2 Zf6-g4!

Baltajiem rodas jau pirmās grūtības ar dāmas novietošanu. Pēc 8. Df3 sekotu 8. Zce5, bet pēc 8. Dg3 vienkārši 8. Lh4.

8. De3-d2 Le7-c5
9. Zc3-d1 Dd5-e7

Melnā dāma iejaucas cīņā tikai tad, kad noskaidrojas cīņas raksturs. Tagad tā uzbrūk bandiniekam e4.

10. f2-f3 De7-h4+!
11. g2-g3 Zg4-e5!

Skaistas kombinācijas sākums. Melnie upurē dāmu!

12. g3-h4 Ze5:f3+
13. Ke1-f1 d7-d5!
14. Kf1-g2

Ja baltā dāma aizietu, tad sekotu 14. Lh3 mats.

14. Zf3:d2
15. Le4:d5 Lc8-g4!
16. Lc1:d2 Lg4-e2
17. Zd1-c3 Le2-h5

Melnie, izmantojot baltās dāmas pārāk ātru attīstību, ieguvuši labāku stāvokli. Novājinātie balto bandinieki rada melnajiem lielas uzvaras izredzes.

Bēdīgāk beidzās lielmeistara Spilmana (Austrija) pārargrie dāmas manevri partijā ar lielmeistaru Botvinniku Maskavas 2. starptautiskajā šaha turnīrā 1935. gadā.

Baltie: Botvinniks
Melnie: Spilmans
Karo-Kana aizsardzība.

1. e2-e4 c7-c6
2. c2-c4 d7-d5
3. e4:d5 c6:d5
4. d2-d4 Zg8-f6
5. Zb1-c3 Zb8-c6
6. Lc1-g5

Ar šiem gājieniem raksturojās šīs aizsardzības padomju meistara Panova variants. Spilmans centās noturēt līdzsvaru ar ātru dāmas ieviešanu cīņā.

6. Dd8-b6
7. c4:d5! Dd6:b2?

Dāma dodas ļoti bīstamā ekskursijā. Relatīvi labāk bija

7. Z:d4 8. Le3 e5 9. de
Lc5 10. ef+ K:f7.

8. Ta1-c1 Zc6-b4
9. Zc3-a4 Db2:a2
10. Lf1-c4

Loks ap melno dāmu ir noslēdzies. Vēl sekoja alž ineres.

10. Lc8-g4

11. Zg1-f3 un melnie padevās, jo nespēj dāmu glābt.

Dāma uzbrukumā — liels spēks

Kapablanka

Botvinniks

Attēlotais stāvoklis radās Botvinnika — Kapablankas partijā Amsterdamas turnīrā 1938. gadā. Balto dāma ieņēmusi aktīvu pozīciju — atbalsta savu brīvbandinieku, kā arī piesaista melno zirdziņu. Melnā dāma turpretī spiesta izpildīt aizsardzības funkcijas — kavēt virzīties baltajam brīvbandiniekam. Baltajiem nepieciešams ātri mazināt melnās dāmas pretestību, jo melno brīvbandinieks pa a līniju ātri var kļūt bīstams. Baltie ar dažiem gājieniem novirza melno dāmu no galvenā cīņas lauka, maksimāli aktivizējot savu dāmu un panākot efektīgu uzvaru. Partijā notika:

1. Lb2-a3!!

Figuras upuris, lai novirzītu melno dāmu

1. De7:a3
2. Zg3-h5+ Lg6:h5

Kā norādīja Botvinniks, pēc 2. Kh6, sekotu 3. Z:f6 Dc1+ 4. Kf2 Dd2+ 5. Kg3 D:c3+ 6. Kh4 D:d4+ 7. Zg4+! ar uzvaru.

3. De5-g5+ Kg7-f8
4. Dg5:f6+ Kf8-g8
5. e6-e7

Baltā dāma novākusī visus šķēršļus un panākusi sava brīvbandnieka virzīšanu. Melno vienīgā cerība ir mēģināt šahot balto karali, bet baltie, uzsākot kombināciju, bija jau aprēķinājuši, ka tiem iespējams no tā izvairsties. Tālāk sekoja:

5. Dc3-c1+
6. Kg1-f2 Dc1-c2+
7. Kf2-g3 Dc2-d3+
8. Kg3-h4 Dd3-e4+
9. Kh4:h5 De4-e2+
10. Kh5-h4 De2-e4+
11. g2-g4

Nedrīkstēja 11. Kh3, jo sekotu 11. h5!

11. De4-e1+

41. Kh4-h5 un melnie padevās.

Nepārvērtēt dāmas nozīmi

Padomju šaha skola māca, ka nevaram vadīties tikai no vispārējiem apsvērumiem, bet katrs atsevišķs stāvoklis jāapsver arī konkrēti. Tā var būt gadījumi, kad nepieciešams dāmu ievadīt ātri cīņā, un var būt gadījumi, kad nepieciešams dāmu aizvest no cīņas lauka. Iespējami arī stāvokļi, kad nepieciešams uzvaras sasniegšanai dāmu upurēt un uzvaru izcīnīt bez dāmas. Sekojošais stāvoklis radās PSRS 16. šaha čempionātā 1948. gadā Levenfiša — Lillientāla partijā.

Lillientāls

Levenfišs

Pēc melno gājiena:
1. Db4-b3
baltie ar dāmu neatkāpās un arī nenomainījās, bet turpināja negaidīti:

2. Zc6:b8! Db3:a2
3. Zb8:d7

Baltajiem gan nav dāmas, bet brīvbandinieks ir tik spēcīgs, ka melnajiem ir nopietnas un, kā vēlāk redzēsim, nepārvaramas grūtības kavēt tā virzīšanos.

3. Te6-e8
4. Le3-g5! Te8-a8
5. Zd7-b6 Ta8-a7
6. d6-d7 Ta7-d7
7. Zb6:d7 Ta7-h6
8. Zd7-f6+ Kg8-f8
9. Td1-d8+ Kf8-e7
10. Td8-e8+ Ke7-d6

11. Zf6-e4+ un melnie padevās. Interesanti atzīmēt, ka melnā dāma pēc baltās dāmas nosīšanas neizdarīja nevienu gājieni un izpildīja tikai statista lomu.

Dāma vajā dāmu

Dāmu savstarpējā cīņā var rasties reizēm īpatnēji stāvokļi. Tā Rovnera — Kamiševa partijā, kas spēlēja PSRS 15. šaha čempionāta pusfinālā 1946. gadā, radās šāds stāvoklis:

Kamiševs

Rovners

Seit baltie negaidīti turpināja.

1. Df2-a7!!

Baltie nolikuši dāmu pa šitām, un melnie nevar to sist, jo pēc 1. D:a7 sekotu 2. T:d8+ ar matu nākošajā gājienā.

1. Dc7-a5

2. Da7:a6!! un melnie padevās, jo pēc 2. Dc7, sekotu 3. Da7! un melnajiem nav iespējas novietot dāmu tā, lai tā spētu sargāt torni d8. Pamēģiniet šo manevru atkārtot šādā stāvoklī:

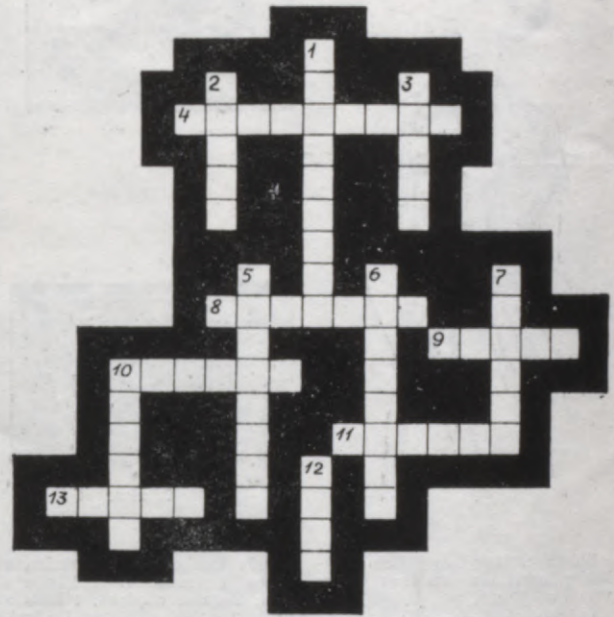
Gājens baltajiem.

Z. Solmanis

KRUSTĀM ŠĶĒRSĀM

Sastādījis A. Atvara.

Miera cīnītāji, kas apbalvoti ar Staļina prēmiju «Par miera nostiprināšanu starp tautām».

Horizontāli: 4. Apbalvota 1950. g., 10. Apbalvoti 1952. g. 9., 11., 13. Apbalvoti 1951. g.

Vertikāli: 1., 2., 6., 7. Apbalvoti 1952. g. 3. Apbalvots 1951. g. 5., 10., 12. Apbalvoti 1950. g.

ZURNĀLA 13. NUMURĀ IEVIETOTĀ KRUSTĀM ŠĶĒRSĀM UZDEVUMA ATRISINĀJUMS

Horizontāli: 5. Saule. 7. Tropi. 8. Planetas. 10. Simetzas. 12. Sīriuss. 14. Arkturs. 15. Valzivs. 16. Plejada. 18. Ūdensvirs. 19. Zodiaks. 20. Fakeles. 22. Koperniks. 27. Saturns. 29. Polukss. 30. Pulko. 31. Kosmos. 34. Dienvidi. 35. Hipatija. 36. Ergla. 37. Kalni.

Vertikāli: 1. Papaleks. 2. Vesta. 3. Atoms. 4. Opozīcija. 6. Tunguskas. 9. Zīrales. 11. Nutons. 13. Algola. 16. Parseks. 17. Apolons. 21. Kuliks. 23. Rīgels. 24. Atmosfera. 25. Drakons. 26. Bolometrs. 28. Skorpions. 32. Liras. 33. Spika.

MATEMATISKO UZDEVUMU STŪRĪTIS

Sastādījis J. Mūrnieks

PIONIERU NOMETNE

— Jūs gan laikam te esat vesels simts, — teica tēvs, ieradies pie dēla pionieru nometnē un vērodam bērnus pulku.

— Nē, neesam vis simts, — atteica zēns. — Ja mēs būtu vēl tik daudz, cik esam, un vēl puse tik daudz, un vēl ceturtdaļa tik daudz, un vēl tu, tēti, kiāt, tad gan būtu simts.

Cik pionieru bija nometnē?

AR KO REIZINĀT?

Ja skaitli 12345679 reizinām ar 9, tad rezultātā dabūjam virkni vieninieku, ja reizinām ar 18 — dabūjam virkni divinieku.

Ar ko šis skaitlis jāreizina, lai rezultāts sastāvētu no trijniekiem, četrniekiem, piecniekiem, sešniekiem, septiņniekiem, astoņniekiem un deviņniekiem?

TEVS UN DELS

Tēvs no mājas līdz rūpnīcai iet 30 minūtes, bet dēls — 20 minūtes.

Vāka pirmajā lappusē — Latvijas PSR galvaspilsēta Rīga.

J. Krieviņa foto

Vāka ceturtajā lappusē — Tur, kur agrāk robežstabi šķīra brālīgās tautas, šodien Polockas apgabala celtniecības montāžas kantora elektromontieri pievieno augstsprieguma līnijas atzarojumu Latvijas PSR kolchoziem.

Ž. Logzdina foto

8. Z. Logzdina foto

REDAKCIJAS KOLEĢIJA.

Laikraksta «Cīņa» izdevums.

Redakcijas adrese — Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40.

Tālrunis 26342.

Mākslinieciskais iekārtotājs — Oļģerts Jaunrājs.

Manuskriptus atpakaļ neizsniedz.

JT 21202

LPRTT 1. tipogrāfija «Cīņa» Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40.

Pasūtījuma Nr. 3886.

Vāks un pielikumi iespiesti LPRTT Paraugtipogrāfijā, Rīgā, Puškina ielā 12.

Parakstīts iespiešanai 1953. g. 15. jūlijā.

5 iesp. loksn.

Tirāža 40.000 eks.

Maksā 3 rubļi.

KOŠA PĻAVA, KAD NOPĻAUTA,
VĒL JO KOŠA, KAD SAGRĀBTA.
TAD PALIKA VĒL JO KOŠA,
KAD SAMETA KAUDZĪTĒ.

Tautas dziesma

Saulkrastu rajona kolchozā «Bolševiks» 4. brigades
kolchoznieki novāc augstvērtīgu sienu.

M. Skujas foto

227

117

